

Latvijas Valsts
agrārās ekonomikas
institūts

Atskaite

Lauku attīstības programma 2007-2013

Pētījums par lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju nepieciešamajām konsultācijām un apmācībām

Ziņojumu iesniedza :

.....
Elita Benga

LVAEI Lauku attīstības novērtēšanas nodaļas vadītāja

2013.gada septembris

PROJEKTU LĪDZFINANSĒ EIROPAS SAVIENĪBA

Saturs

1. KOPSAVILKUMS.....	4
2. DARBA SATURS.....	7
3. IZMANTOTIE/APKOPOTIE DATI.....	8
4. IZVĒLĒTĀS METODES.....	9
5. DATU ANALĪZE	12
5.1. Citu pētījumu un ziņojumu par LLKC darbību analīze	12
5.1.1 LLU zinātnieku pētījumu ziņojumu analīze	12
5.1.2 LLKC gada ziņojumu un pašnovērtējuma ziņojuma analīze.....	15
5.2. Empīriskā pētījuma apraksts un iegūto datu analīze	18
5.2.1 Pētījuma norises apraksts un respondentu vispārējs raksturojums	18
5.2.2 Konsultācijas un apmācība augkopības nozarē	26
5.2.3 Konsultācijas un apmācība lopkopības nozarē	31
5.2.4 Konsultācijas un apmācība projektu un biznesa plānu izstrādē.....	36
5.2.5 Konsultācijas un apmācība grāmatvedībā	41
5.2.6 Konsultācijas un apmācība mežsaimniecībā	44
5.2.7 Konsultācijas un apmācība pārtikas ražošanā	48
5.2.8 Konsultācijas un apmācība vides jomā.....	52
5.2.9 LLKC konsultantu vispārīgs raksturojums	60
5.2.10 Konsultantu kapacitāte	62
5.2.11 Konsultantu zināšanu līmenis	64
5.2.12 Konsultāciju pašnovērtējums.....	68
5.2.13 Konsultāciju organizācija	69
5.2.14 Konsultāciju atšķirības pēc klientu raksturojošiem parametriem	70
5.2.15 Darbību traucējošie faktori	71
5.2.16 Iespējams, nelietderīgas konsultācijas/ pakalpojumi	73
5.2.17 Apmācības	73
6. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI	76
7. IZMANTOTIE AVOTI.....	83
8. PIELIKUMI	84

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

AAL – augu aizsardzības līdzekļi
BIOR – Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
EEZ – Eiropas Ekonomiskā zona
LAD – Lauku atbalsta dienests
LANN – Lauku attīstības novērtēšanas nodaļa
LAP 2007-13 – Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013.gadam
LDC – Lauksaimniecības datu centrs
LLKC – Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LLU – Latvijas Lauksaimniecības Universitāte
LVAEI – Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts
MKPC – Mežu konsultāciju pakalpojumu dienests
NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra
PLE - Pilna darba laika ekvivalents
PVD – Pārtikas un veterinārais dienests
SIGRA – Biotehnoloģijas un veterinārmedicīnas zinātniskais institūts
SN – satandartnovirze
VAAD – Valsts augu aizsardzības dienests
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VLT – Valsts lauku tīkls
VMD – Valsts meža dienests
VVD – Valsts vides dienests
ZM – Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

1. KOPSAVILKUMS

Šī pētījuma mērķis ir noskaidrot, kādas konsultācijas un apmācība ir nepieciešama lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēs nodarbinātajiem tuvāko gadu laikā. Pētījumā ir izvirzīti vairāki uzdevumi: 1) organizēt un analizēt lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarē strādājošo aptaujas rezultātus; 2) organizēt un analizēt LLKC konsultantu aptaujas datus; 3) apkopot LLKC konsultantu intervijās un fokusgrupu diskusijās iegūtos datus; 4) analizēt pieejamos pētījumu un ziņojumu datus par LLKC sniegtajām konsultācijām un apmācībām; 5) sagatavot priekšlikumus, kādas konsultācijas un apmācības jāsniedz un kādi pasākumi būtu jāīsteno, lai pilnveidotu LLKC darbu.

Šīs pētījuma atskaites autori vispirms iepazīnās ar LLU pētnieku iepriekš veiktajiem pētījumiem, kas skar LLKC darbību. Te jāpiemin 2007.gadā LLU Tehniskās fakultātes Izglītības un mājsaimniecības institūta zinātnieku veiktais pētījums „Apmācību analīze lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos”. Otrs šajā atskaitē analizētais pētījums ir LLU pētnieces Guntas Grīnbergas-Zālītes 2011.gadā aizstāvētais promocijas darbs „Klientu orientētu izglītības pakalpojumu kvalitātes nodrošināšana lauku konsultāciju centros”. Te ir svarīgi piebilst, ka šie pētījumi neietver analīzi par svarīgu LLKC darbības jomu – konsultāciju sniegšanu. Visbeidzot šī pētījuma autori analizēja LLKC sagatavotos gada ziņojumus un pašnovērtējumu ziņojumu, kas ir sagatavoti no 2007. līdz 2012.gadam. Šie ziņojumi neaptver visu minēto periodu un visas LLKC darbības jomas.

2013.gada maija un jūnijā organizētajā Interneta aptaujā ar lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un pārtikas ražošanā nodarbinātajiem ir iegūtas 398 respondentu atbildes uz 259 jautājumiem, kas skar plašu jautājumu loku – kādas konsultācijas un pakalpojumus viņu saimniecības ir saņēmušas pēdējo trīs gadu laikā, kādas konsultācijas un apmācība viņiem ir nepieciešama, kā arī, kā respondenti izprot vides aizsardzības jautājumus un kādas ar vides jomu saistītas problēmas viņu saimniecības jārisina. Salīdzinot ar Lauksaimniecības skaitīšanas rezultātiem, izlasē ir iekļuvuši vairāk respondentu ar augstāko izglītību un tādu, kuri strādā lielajās saimniecībās. Izlasē ir mazāk respondentu no Latgales un mazajām saimniecībām. Pētnieki to skaidro ar ierobežoto Interneta pieejamību mazajās saimniecībās un Latgalē, kā arī ar mazo saimniecību pārstāvju Interneta lietošanas paradumiem.

2013.gada jūnijā un jūlijā organizētajā Interneta aptaujā ar LLKC konsultantiem ir iegūtas 103 respondentu atbildes uz 249 jautājumiem. Aptaujas anketā ir iekļauti līdzīgi jautājumi kā augstāk minētajā aptaujā ar strādājošajiem lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēs. 2013.gada augustā organizētajās četrās fokusgrupu diskusijās ar LLKC darbiniekiem bija iespēja diskutēt par LLKC konsultācijām un organizēto apmācību. Iegūtās diskusijas dalībnieku atbildes ļāva iegūt padziļinātu priekšstatu un skaidrojumu, kā interpretēt aptauju rezultātus.

Aptaujātie lauksaimnieki augsti novērtē LLKC un citu organizāciju konsultantu zināšanas un pieredzi, kā arī darba kvalitāti. Visatzinīgāk respondenti vērtē LLKC konsultantu darbu projektu un biznesa plānu izstrādē. Aptaujā nav identificētas atšķirības starp dažāda lieluma un atšķirīgu nozaru saimniecībām, kādu

pakalpojumu sniedzēju konsultācijas lauksaimnieki izmanto. LLKC klienti arī izmanto citu organizāciju, visbiežāk komercorganizāciju pakalpojumus.

Augkopības nozarē tuvākajos gados saglabāsies augsts pieprasījums pēc konsultācijām jautājumos par augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu. Tāpat ievērojama interese lauksaimniekiem ir par kultūraugu šķirnēm, augsnes analīzēm un audzēšanas tehnoloģijām. Mazajām saimniecībām būtu nepieciešams popularizēt konsultācijas par kultūraugu mēslošanu un augsnes analīzes pakalpojumus. LLKC tuvākajā nākotnē būtu nepieciešamas aktīvāk informēt par integrētās audzēšanas metodēm, kas izriet no ES prasībām.

Lauksaimniekiem lopkopības nozarē būs vajadzīgas konsultācijas un dažādi mācību kursi veterinārmedicīnā, ēdināšanas plānošanā, lopkopības mītņošanā, kūtsmēslu uzglabāšanas un dzīvnieku labturības jautājumos. Tāpat saglabāsies arī liels pieprasījums pēc dažāda veida analīzēm. Mazās saimniecības līdz šim reti ir izmantojošas konsultācijas ēdināšanas plānošanas jautājumos.

Lauksaimnieku aptaujas rezultāti liecina, ka tuvāko trīs gadu laikā saglabāsies ievērojams pieprasījums pēc pakalpojumiem un konsultācijām, kā arī dažāda veida mācību kursiem par projektu un biznesa plānu izstrādi. Šīs jomas svarīgumu novērtējuši gan lielu, gan arī mazu saimniecību pārstāvji. Līdzīgu viedokli arī pauda LLKC konsultanti, kas piedalījās šajā pētījumā. Tāpat saglabāsies pieprasījums pēc līdz šim saņemtajiem pakalpojumiem grāmatvedībā – pastāvīgu grāmatvedības kārtošānu, deklarāciju un pārskatu sagatavošanu. Lielajām un vidējām saimniecībām ir lielāka interese gan par pakalpojumiem, gan arī par apmācību šajā jomā.

Ievērojama daļa saimniecību, kas darbojas mežsaimniecības jomā, interesē pakalpojumi un konsultācijas par meža inventarizācijas un meža atjaunošanas jautājumiem. Tuvāko trīs gadu laikā var arī prognozēt ievērojamu pieprasījumu pēc pakalpojumiem apsaimniekošanas plāna izstrādē.

Daudzām saimniecībām, īpaši mazajām, ir liela interese par konsultācijām un apmācību par pārtikas ražošanu mājas apstākļos un dažādu normatīvo aktu prasību izpildi, lai šādu ražošanu varētu uzsākt. Par to liecina gan lauksaimnieku, gan arī LLKC konsultantu aptaujas rezultāti. Daudzajām mazajām saimniecībām, kas vēlas sākt mājražošanu, varētu būt grūtības samaksāt par konsultācijām un pakalpojumiem šajā jomā.

Daudzi lauksaimnieki apzinās savu zināšanu trūkumu un norāda, ka viņiem būtu nepieciešamas konsultācijas un apmācība dažādos ar vidi saistītos jautājumos. Līdz šim lauksaimnieki visbiežāk saņēmuši konsultācijas par augu aizsardzības un citu mēslošanas līdzekļu lietošanas prasībām. Pieprasījums pēc šīm konsultācijām saglabāsies arī turpmākajos trīs gados. Lauksaimnieku atbildes arī liecina, ka viņiem arī būs nepieciešama dažāda veida palīdzība jautājumos, kas ir saistīti ar kūtsmēslu apsaimniekošanu.

Finansējuma trūkumu LLKC darbībā kā akūtu problēmu piemin gan intervētie lauksaimnieki, gan arī LLKC darbinieki. Šī iemesla dēļ LLKC bieži vien nevar piesaistīt labākos lektorus un ekspertus ar praktiskā darba pieredzi gan konsultāciju sniegšanai, gan arī apmācībai. Tas kavē arī citu pamatfunkciju veikšanu – konsultāciju sniegšanu uz vietas klienta saimniecībā. LLKC ne vienmēr var segt transporta izdevumus.

LLKC konsultanti uzskata, ka efektīva pieeja konsultāciju sniegšanā būtu došanās pie klienta uz vietas ar dažādu nozaru speciālistu grupu, kas varētu ieteikt dažādus kompleksus risinājumus. Šāda prakse LLKC bija iedibināta pirms ekonomiskās krīzes un to LLKC konsultanti ir atzinuši par veiksmīgu un efektīvu metodi darbā ar klientiem, bet diemžēl jau pieminētā finansējumu trūkuma dēļ to šobrīd nevar īstenot.

LLKC konsultantiem jāpaaugstina kvalifikācija vides aizsardzības un pārtikas ražošanas jomās. LLKC konsultanti atzīst, ka viņi līdz šim šajos jautājumos ir retāk snieguši kādas konsultācijas. Pēdējos gados īpaši mazajās saimniecībās ir augusi interese par mājražošanu. Tāpat daudzās saimniecībās nav izbūvētas kūtsmēsļu krātuves atbilstoši Nitrātu direktīvas prasībām. Šie jautājumi nodarbinās daudzus lauksaimniekus tuvākajā laikā, tāpēc LLKC konsultantiem būtu jābūt sagatavotiem piedāvāt atbilstošus risinājumus.

Atsevišķos jautājumos, piemēram, par augu aizsardzības un mēslošanas līdzekļu lietošanu, lauksaimniekiem bieži vien jāpaļaujas uz komercorganizāciju sniegto informāciju, jo LLKC konsultantiem dažkārt pietrūkst specifisko zināšanu par augstāk minētajiem jautājumiem. To arī atzīst LLKC konsultanti. Lai izvērtētu dažādu komercorganizāciju piedāvājumu un objektīvi izvērtētu iegūto informāciju, lauksaimniekiem ir nepieciešamas neatkarīga konsultanta sniegtais padoms. Tas ir arī sabiedrības interesēs, lai lauksaimnieks nenodarītu kaitējumu videi. Lai LLKC varētu sniegt šādas neatkarīgas konsultācijas, tam ir vai nu jāpagatavo, vai arī jāpiesaista speciālisti atsevišķās jomās, kas ir īpaši svarīgas gan lauksaimniekiem, gan arī sabiedrībai (vides aizsardzība, augu aizsardzība).

Visbeidzot LLKC būtu jāpārbauda un jāaktualizē tā rīcībā esošā informācija par pakalpojumu saņēmējiem un mācību kursu (semināru) apmeklētājiem. Šo problēmu identificē gan autoru, gan arī LLU zinātnieku veiktie pētījumi. LLKC trūkst precīzas informācijas par kursu apmeklētājiem (izglītību, iepriekšējo sagatavotību, saimniecības specializāciju). Šī iemesla dēļ bieži vien mācības nav pietiekami efektīvas. Grupās mācās personas ar atšķirīgu izglītību un sagatavotības līmeni. LLU pētnieki arī iesaka organizēt pamatkursus un padziļinātus kursus, kur būtu ievērota pēctecība un kursu apmeklētāju iepriekšējā sagatavotība. Precīza un aktuāla informācija par dalībniekiem ļautu efektīvāk organizēt apmācības procesu un mērķtiecīgāk informēt attiecīgās lauksaimnieku grupas. LLKC konsultanti norāda, ka ir ļoti grūti sasniegt un informēt mazajās saimniecībās strādājošos un krievvalodīgos. LLKC būtu jāatrod šīm grupām piemēroti informēšanas veidi. Iespējams, atsevišķos gadījumos vajadzētu arī sagatavot informatīvos materiālus krievu valodā.

Atskaites autori Dr.oec. Inguna Gulbe un Mg. soc. Mareks Niklas vēlas pateikties tiem lauksaimniekiem, kuri, neskatoties uz savu aizņemtību pavasara darbos, atbildēja uz daudzajiem sarežģītajiem aptaujas jautājumiem. Viņi vēlas arī pateikties LLKC darbiniekiem, kuri piedalījās šajā pētījumā un atklāti puda savu viedokli par LLKC darbību. Tāpat autori augsti novērtēja LVAEI darbinieku palīdzību un īpaši LANN vadītājas Elitas Bengas ieguldījumu šī pētījuma tapšanā.

2. DARBA SATURS

Pētījuma mērķis ir noskaidrot, kādas konsultācijas un apmācība ir nepieciešama lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēs nodarbinātajiem tuvāko trīs gadu laikā.

Šajā darbā ir analizēti lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju, kā arī LLKC konsultantu aptauju dati, kuri iegūti 2013.gada maija – augusta mēnesī, izmantojot Interneta aptaujas metodi. Tāpat šajā pētījuma atskaitē ir atspoguļotas LLKC konsultantu atbildes, kas ir iegūtas četrās fokusgrupu diskusijās 2013.gada augustā. Visbeidzot pētījumā ir analizēti dažādu organizāciju sagatavotie dokumenti, pētījuma atskaites un publikācijas par apmācībām lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un pārtikas ražošanā Latvijā.

Šajā pētījumā ir formulēti šādi darba uzdevumi:

1. Sagatavot aptaujas anketu un izanalizēt lauksaimniecībā lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēs nodarbināto un LLKC konsultantu aptaujas rezultātus, kā arī sagrupēt iegūtās respondentu atbildes;
2. Organizēt fokusgrupu diskusijas ar LLKC konsultantiem un apkopot šo diskusiju rezultātus;
3. Veikt intervijas ar lauksaimniekiem un LLKC konsultantiem un apkopot šo interviju rezultātus;
4. Veikt analīzi par publiski pieejamajiem pētījumiem un publikācijām saistībā ar nepieciešamajām apmācībām un konsultācijām lauksaimniekiem, mežsaimniekiem un pārtikas pārstrādātājiem;
5. Sniegt atbildes uz jautājumiem : a) kādas konsultācijas lauksaimnieki, mežsaimnieki un pārtikas pārstrādātāji ir saņēmuši un kā viņi vērtē to kvalitāti; b) kādas konsultācijas un apmācības nepieciešamas šīm augstāk minētajām grupām; c) kādas ir lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju zināšanas par vides jautājumiem; d) kas stimulētu lauksaimnieku, mežsaimnieku, pārtikas ražotāju ieinteresētību pasākumos, kas vērsti uz vides aizsardzību; e) kā LLKC darbību vērtē paši konsultanti, f) kāda ir konsultantu kapacitāte, izglītība, zināšanu līmenis un pieredze; g) vai atšķiras sniegto konsultāciju raksturs un apmācību vajadzības atkarībā no konsultējamā saimniecības lieluma, specializācijas, izglītības, darba pieredzes; h) kas ir ieinteresēti saņemt konsultācijas un kāpēc; i) kas spētu uzlabot konsultāciju kvalitāti un palielināt to pieprasījumu; j) kāda ir apmācībām piesaistīto lektoru kvalitāte;
6. Sagatavot priekšlikumus, kādas konsultācijas un apmācības jāsniedz, kādi pasākumi būtu jāveic, lai uzlabotu LLKC darbu.

Bez šiem augstāk minētajiem jautājumiem, pētījuma ziņojuma autori arī aplūko, kādi ir LLKC pieejami resursi, lai nākotnē varētu apmierināt pieprasījumu pēc dažādām konsultācijām un apmācībām lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarē. Pētnieki arī analizē līdz šim dažādās publikācijās retāk skartu jautājumu par augstāk minētajās nozarēs strādājošo izpratni par vides aizsardzības jautājumiem un problēmām vides jomā, ar kurām daudzām saimniecībām nākas saskarties.

3. IZMANTOTIE/APKOPOTIE DATI

Šajā pētījuma atskaitē ir arī analizēti citu organizāciju sagatavotie pētījumi un ziņojumi. Vispirms jāmin 2007.gadā LLU Tehniskās fakultātes Izglītības un mājsaimniecības institūta pētnieku sagatavotā publikācija „Apmācību analīze lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos”. Šajā pētījumā ir analizēta gan citu valstu pieredze apmācību organizācijā, gan arī projektā „Profesionālās apmācības 2004” iesaistīto 338 lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos nodarbināto personu atbildes uz aptaujas un telefoninterviju jautājumiem. Augstāk minētais projekts tika īstenots laika periodā no 20.07.2005. līdz 30.06.2006 visos 26 rajonu Lauku konsultāciju birojos. Jāpiebilst, ka LLU pētījumā nav aplūkota svarīga LLKC darbības joma – konsultāciju sniegšana dažādās lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēs.

Otrs šajā atskaitē analizētais pētījums ir LLU pētnieces Guntas Grīnbergas-Zālītes promocijas darbs „Klientu orientētu izglītības pakalpojumu kvalitātes nodrošināšana lauku konsultāciju centros”. Autore pētījumu datus ir ieguvusi laika posmā no 2007. līdz 2010. gadam. Šajā laikā viņa ir aptaujājusi 962 respondentus, kuri ir apmeklējuši LLKC un Zemkopības ministrijas rīkotās konferences. Autore ir arī aptaujājusi 137 dažādu LLKC apmācību kursu apmeklētājus. Viņa ir veikusi septiņas ekspertu intervijas ar LLKC darbiniekiem. Šajā darbā autore pievērš uzmanību kvalitātes nodrošināšanas problēmai LLKC. Promocijas darbā ir mazāk skarti jautājumi par to, kādi konkrēti pakalpojumi, konsultācijas un apmācība būtu nepieciešama dažādām lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju grupām.

Šīs atskaitei autori analizē arī LLKC sagatavotos gada ziņojumus un pašnovērtējuma ziņojumu, kas ir sagatavoti periodā no 2007. līdz 2013.gadam. Šajā laikā ir sagatavoti un publiski pieejami trīs gada ziņojumi - par 2007., 2010. un 2011.gadu. Pašnovērtējuma ziņojums ir sagatavots un publicēts 2011.gadā. Pieejamā informācija par LLKC darbību nedod pilnīgi priekšstatu par organizētajiem pasākumiem atsevišķos gados. Tāpat pētnieku rīcībā nav informācija apkopotā veidā par LLKC darbību 2012.gadā.

4. IZVĒLĒTĀS METODES

Lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju aptauja. LLKC konsultantu aptauja

Lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju, kā arī LLKC konsultantu aptauju veikšanai ir izmantota Interneta aptaujas metode. Tai ir vairākas priekšrocības un trūkumi. Interneta aptauja ir viena no lētākajām aptaujas formām. Lai organizētu šādu aptauju, nav nepieciešams sagatavot un nodarbināt intervētājus, nav jāsedz anketas sagatavošanas un pavairošanas izdevumi, nav arī jākompensē transporta izdevumi. Interneta aptauja ir arī ērta dažiem respondentiem, kuri ir grūti pieejami un kuriem nav noteikta dienas režīma. Viņi var aizpildīt aptaujas anketu jebkurā viņiem pieejamā vietā un laikā. Interneta aptauju var veikt salīdzinoši neilgā laikā. Viens no būtiskajiem trūkumiem ir tas, ka ar šo aptauju nevar sasniegt dažas mērķa grupas – indivīdus, kuriem nav Interneta pieslēguma, kuriem nav pietiekami labas datorlietošanas prasmes, kuru kontaktinformācija nav zināma vai ir neprecīza. Tie visbiežāk ir vecāki cilvēki lauku novados. Šī iemesla dēļ dažkārt nav iespējams iegūt reprezentatīvus aptaujas datus par visu pētnieku interesējošo mērķa grupu (ģenerālkopu).

Šajā pētījumā izlases veidošanai pētnieki izmantoja LAD datus par saimniecību skaitu Latvijas reģionos dažādās ekonomiskā lieluma klasēs un to specializāciju. Lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju aptaujas anketā ir iekļauti 259 jautājumi par jau saņemtajām konsultācijām, nepieciešamajām konsultācijām un apmācību tuvāko trīs gadu laikā, kā arī par respondentu izpratni par vides aizsardzības jautājumiem un risināmajām vides jomas problēmām. Šī aptauja notika laikā no 2013.gada 21.maija līdz 1.jūlijam. LLKC konsultantu aptaujas anketā ir iekļauti 249 jautājumi. Anketa bija aizpildāma interneta vietnē www.docs/google.com/forms no 2013.gada 10.jūnija līdz 12.jūlijam.

Fokusgrupu diskusijas ar LLKC konsultantiem

Fokusgrupu diskusija ir ērta metode, lai salīdzinoši īsā laikā varētu noskaidrot dažādus viedokļus par kādu noteiktu jautājumu. Šādās diskusijās var iegūt arī detalizētus un pietiekami plašus pētījuma dalībnieku skaidrojumus par pētnieku interesējošo problēmu. Šajā pētījumā fokusgrupu diskusijas pētnieki organizēja pēc LLKC konsultantu aptaujas veikšanas, lai varētu izmantot apkopotos aptaujas rezultātus jautājumu loka un formulējumu precizēšanai, kā arī, lai iegūtu priekšstatu par to, kā būtu jāinterpretē augstāk minētās aptaujas rezultāti. Šajā pētījumā ir analizētas dažādu nozaru LLKC konsultantu atbildes četrās fokusgrupu diskusijās, kas notika 2013.gada augustā. Uz fokusgrupām tika aicināti, reģionālo biroju vadītāji, augkopības, lopkopības, ekonomikas, uzņēmējdarbības, mežsaimniecības un lauku attīstības konsultanti. Līdz ar to var gadīties, ka konsultants anketu nav aizpildījis, bet fokusgrupā piedalās. Uzaicinājumus konsultantiem izsūtīja LLKC centrālā biroja darbinieki. Fokusgrupas norisinājās 2013.gada 13.augustā Madonas LLKC birojā, kur piedalījās 27 LLKC pārstāvji, kuri darbojas Vidzemes un Latgales reģionā, gan reģionālo biroju vadītāji, gan augkopības, gan ekonomikas un lauku attīstības konsultanti. 20.augustā LLKC centrālajā birojā Ozolniekos piedalījās 14 LLKC

pārstāvji, kuri darbojas Pierīgā, Zemgales un Kurzemes reģionā, ir gan reģionālo biroju vadītāji, gan grāmatvedības un ekonomikas, kā arī lauku attīstības konsultanti ar ļoti dažādu darbības pieredzi LLKC – no tikko uzsāktām darba attiecībām līdz 20 un vairāk gadu pieredzei. 22.augustā piedalījās 16 LLKC pārstāvji, no kuriem 8 lopkopības un 4 augkopības konsultanti no reģionālajiem birojiem un 4 speciālisti (2 augkopība un 2 lopkopība) no LLKC centrālā biroja. 27.augusta fokusgrupā piedalījās LLKC MKPC struktūrvienības darbinieki, kopskaitā 20, tai skaitā 4 centrālā biroja pārstāvji un 16 reģionālo biroju konsultanti.

Intervijas ar lauksaimniekiem un LLKC darbiniekiem

Lai saprastu, kādus jautājumus iekļaut anketā un kā interpretēt lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju aptaujas rezultātus, pētnieki veica vairākas intervijas ar lauksaimniekiem, nozarē atzītiem komerckonsultantiem un LLKC darbiniekiem. Šīs intervijas notika laika periodā no 2013.gada aprīļa līdz augustam. Intervētie LLKC darbinieki ieteica pētniekiem mainīt anketas struktūru un formulēt precīzākus jautājumus, lai varētu salīdzināt LLKC un citu organizāciju sniegto konsultāciju un apmācību kvalitāti. Intervētie lauksaimnieki un komerckonsultanti detalizētāk aprakstīja savas nozares specifiku (nepieciešamās zināšanas, tehnoloģijas, attīstība) un sadarbību ar LLKC un citu organizāciju konsultantiem.

Ierobežojumi

Pētījumā iegūtie dati diezgan labi raksturo to, kādas konsultācijas lauksaimnieki, mežsaimnieki un pārtikas ražotāji ir saņēmuši pēdējo trīs gadu laikā un kādas konsultācijas un apmācība viņiem ir nepieciešama tuvāko trīs gadu laikā. Pētījuma dalībnieki visdrīzāk nevar atcerēties un objektīvi novērtēt kādu saņemto pakalpojumu vai konsultāciju, kas saņemta pirms ilgāka laika. Tāpat LLKC un citiem pētniekiem pieejamie dati (pētījumi, novērtējumi) neraksturo visu periodu no 2007. gada līdz 2013.gadam. Atsevišķie pētījumi un dažādu kursu vērtējumi aptver nelielu daļu no LLKC sniegtā pakalpojumu un apmācību kursu klāsta. Citiem vārdiem, pētnieku rīcībā nav datu, kas aptvertu un raksturotu visas konsultāciju un apmācību jomas augstāk minētajā periodā. Turklāt daudzi pieejami dokumenti nav sagatavoti tādā veidā un kvalitātē, lai varētu novērtēt un jēgpilni salīdzināt dažādas sniegtās konsultācijas un apmācību kursus.

Pētījumam bija atvēlēts nepiemērots laiks. Lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas ražotāju aptauja notika maija un jūnija mēnesī, kad daudzi no potenciālajiem pētījuma dalībniekiem bija aizņemti dažādos pavasara darbos. Tas noteikti ietekmēja daudzu respondentu motivāciju (nevēlēšanos) piedalīties pētījumā un sniegt plašākas atbildes uz atvērtajiem jautājumiem. To var lielā mērā attiecināt arī uz LLKC konsultantu aptauju un fokusgrupu diskusijām, kas notika laikā, kad daudziem respondentiem un diskusiju dalībniekiem bija ikgadējais atvaļinājums. Šādu pētījumu, kas attiecas uz pieminētajām respondentu grupām, būtu noteikti jāorganizē citā tam piemērotā laikā – rudens un ziemas mēnešos.

Rezultātā tikai aptuveni 10% no izlasē iekļautajiem 3991 lauku saimniecību pārstāvjiem atbildēja uz pētnieku jautājumiem. Pētnieki gan uzskata, ka iegūtie aptaujas dati var noderēt, lai atbildētu uz galvenajiem pētījumā izvirzītajiem jautājumiem, taču detalizētāku skaidrojumu, piemēram, par mazajās piena lopkopības

saimniecībās saņemtajām un nepieciešajām konsultācijām diemžēl nevarēs iegūt. Šādaī analīzei ir nepieciešams lielāks sasniegtās izlases apjoms.

Uz 412 LLKC konsultantiem nosūtītajām anketām tika saņemtas 103 atbildes, jeb 25%. Anketas aizpildījuši arī tie LLKC darbinieki, kuru pamatpienākumos neietilpst konsultāciju sniegšana, bet lauku uzņēmēji pie viņiem ir vērsušies, jo viņi pārstāv LLKC, un šie darbinieki ir snieguši konsultācijas. Ņemot vērā, ka anketas nav aizpildījuši tikai tie darbinieki, kuru pamatfunkcijas ir konsultēšana, tad iegūtās atbildes ir uzskatāmas par indikatīvām.

Līdzīgi apsvērumi jāņem vērā, analizējot intervijās un fokusgrupu diskusijās iegūtos datus. Lai motivētu potenciālos pētījuma dalībniekus piedalīties pētījumā, intervijas un fokusgrupas jāorganizē viņiem piemērotā laikā. Tas ļautu iegūt plašāku viedokļu spektru par kādu jautājumu un nonākt pie izsvērtākiem secinājumiem. Šajā pētījumā pētniekiem pilnībā neizdevās izpildīt šos priekšnosacījumus.

5. DATU ANALĪZE

5.1. Citu pētījumu un ziņojumu par LLKC darbību analīze

5.1.1 LLU zinātnieku pētījumu ziņojumu analīze

2007.gada LLU zinātnieku pētījumā „Apmācību analīze lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos” ir aptverts plašs jautājumu loks. Autoru specifiskais mērķis bija „veikt pētījumu par nepieciešamajām mācību tēmām un mācību metodēm lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos, iegūstot informācijas bāzi Lauku attīstības plāna 2007. – 2013.gadam pasākumu dokumentācijas izstrādei”¹. Viņi analizēja projektā „Profesionālās apmācības 2004” iesaistīto 338 lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos nodarbināto personu atbildes uz aptaujas un telefoninterviju jautājumiem. Šajā projektā kopumā piedalījās 5126 apmācāmo. Apmācības notika laika periodā no 20.07.2005. līdz 30.06.2006 visos 26 rajonu Lauku konsultāciju birojos². Svarīgi piebilst, ka šis pētījums neskar būtisku LLKC darbības jomu – konsultāciju un pakalpojumu sniegšanu.

Apmācība tika organizēta trīs moduļos - lauksaimniecība, mežsaimniecība, uzņēmējdarbība. Lauksaimniecības modulī bija ietverti 12 mācību kursu temati, piemēram, augkopība, lopkopība, lauksaimniecības pamati, labās lauksaimniecības prakses prasības un ieviešanas un bioloģiskās lauksaimniecības metodes utt.³. Mežsaimniecība modulī bija ietverti trīs temati - privātmežu apsaimniekošana, meža produktu izmantošana uzņēmējdarbības dažādošanai un uzņēmējdarbības attīstības iespējas dabīgu koka formu izmantošanas jomā. Uzņēmējdarbības modulī bija iekļauti 11 temati, piemēram, uzņēmēju motivācija un stimulēšana, uzņēmuma stratēģiskā vadība, projektu vadība, mārketinga vadība, tirgus izpēte, grāmatvedība un finanšu vadība utt.⁴. Lauksaimniecības modulī bija vislielākais kursantu skaits – 3535 (68,9%). Uzņēmējdarbības modulī mācījās 1273 (24,8%) personas. Savukārt mežsaimniecības modulī apmācāmo skaits bija 318 (6,2%)⁵. Pētnieku rīcībā nebija precīzu datu par visu apmācāmo izglītību, vecumu un citā būtiskām iezīmēm. Izlases dati liecina, ka 59% aptaujāto bija vecumā no 30 līdz 49 gadiem. 40% bija ieguvuši profesionālo vidējo izglītību, 25% vispārējo vidējo izglītību un 19% - augstāko izglītību⁶.

Vispieprasītākie temati bija bioloģiskā lauksaimniecība, lauksaimniecība, augkopība, augu aizsardzība un grāmatvedība. Kursanti aptaujā arī varēja norādīt, kādi temati viņiem šķita noderīgi un kādās jomās viņiem pietrūkst zināšanu. Lauksaimniecības modulī visnoderīgākie temati bija lopbarības sagatavošana un lopu ēdināšana, ciltsdarbs, augu aizsardzības un dažādu mēslošanas līdzekļu lietošana, dažādas bioloģiskās lauksaimniecības nozares, veterinārmedicīnas jautājumi un mazāk izplatītu kultūraugu audzēšana (krūmmellenes, smiltsērķšķi). Respondenti

¹ LLU Tehniskās fakultātes Izglītības un mājsaimniecības institūts. Apmācību analīze lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos. 2007. 3.lpp.

² Turpat, 23.lpp.

³ Turpat, 21.lpp.

⁴ Turpat, 22.lpp.

⁵ Turpat, 23.lpp.

⁶ Turpat, 29.lpp.

bieži vien norādīja, ka viņiem pietrūkst praktisku zināšanu augstāk minētajos jautājumos. Uzņēmējdarbības modulī visnoderīgākie temati bija ES fondu un citu finansējuma avotu piesaistīšana, projektu sagatavošana un grāmatvedības kārtošana. Tāpat respondentiem interesēja jautājumi, kas ir saistīti ar būvniecības dokumentācijas kārtošanu. Mežsaimniecības modulī bija ļoti maz kursantu un vēl mazāks skaits respondentu, lai varētu identificēt noderīgākos tematus⁷.

Pētnieki konstatēja vairākas stiprās un vājas puses LLKC organizētajā apmācībā šajā projektā un sagatavoja ieteikumus, ko vajadzētu uzlabot LLKC darbā. Pētnieki atzinīgi novērtē LLKC pieredzi, organizējot mācības. LLKC darbinieki labi pazīst vietējos iedzīvotājus, tātad arī zina viņu vajadzības. LLKC ir arī iespēja organizēt mācības tuvu apmācāmo dzīvesvietai un pielāgot saturu atbilstoši viņu prasībām. Kopumā aptaujātie kursanti ir apmierināti gan ar piedāvātajiem kursiem, gan arī lektoru darbu.

Pieminot vājās puses, jānorāda pārāk īsais laiks dažu tematu apguvei. LLKC dažkārt grūti piesaistīt lektorus attālākos Latvijas novados. Mācību satura apguvi kavē arī dažāda kursantu sagatavotības līmenis. Kursanti arī norāda, ka dažkārt teorētiskās zināšanas ir atrautas no reālās dzīves. Lektori dažreiz neatbild uz konkrētiem kursantu interesējošiem jautājumiem. Viņus vairāk ieinteresētu pašu saimniecību profesionāla analīze.

LLKC trūkst informācijas par dalībniekiem, saimnieciskajām aktivitātēm un praktisko darbību. Tāpēc lektoriem un kursu organizētājiem ir grūti noteikt mācību mērķa grupas un mācību programmas atbilstību šo grupu vajadzībām un iespējām. Kursu novērtējumu anketas ir formulētas vispārīgi un neprecīzi, kas neļauj iegūto informāciju jēgpilni izmantot analītiskajiem nolūkiem. Kursanti uztver kursa novērtējumu kā formālu prasību un reti sniedz plašāku vērtējumu savos komentāros. LLU pētnieki uzskata, ka iegūto datu lietderība ir visai maza⁸.

LLU pētnieki iesaka mācības dalīt pamatkursos un padziļinātosursos. Padziļinātosursos, vajadzētu veidot ievērojot pēctecību, ņemot vērā gan iepriekšējos mācību kursus izklāstīto, gan arī kursantu priekšzināšanas⁹. Tāpat LLKC vajadzētu izstrādāt informatīvos materiālus, piemēram, jautājumu un atbilžu veidā, lai vēlāk kursanti varētu to patstāvīgi apgūt. Pētnieki arī iesaka vairāk apmācībā iesaistīt praktiķus, vietējos zemniekus un uzņēmējus. Lauksaimnieki arī vēlētos, lai mācībās vairāk izmantotu praktiskos darbus, kas stimulētu pieredzes apmaiņu un sadarbības prasmes¹⁰. Novērtējot dažādu kursu kvalitāti, dalībnieki atzinīgi vērtē tos kursus, kur pieaicināti vairāki lektori ar praktisko pieredzi¹¹.

Lai veiksmīgāk organizētu mācību kursus, LLKC būtu „jāveido kursu dalībnieku datu bāze, lai varētu novērtēt rezultātus, sekot līdzi vajadzībām, uzlabot zināšanu līmeni un plānot turpmākās aktivitātes tālākizglītības jomā”¹². Tas ļautu arī

⁷ LLU Tehniskās fakultātes Izglītības un mājāsaimniecības institūts. Apmācību analīze lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos. 2007. 36.lpp.

⁸ Turpat, 31.lpp.

⁹ Turpat, 48.lpp.

¹⁰ Turpat, 41.lpp.

¹¹ Turpat, 25.lpp.

¹² Turpat, 40.lpp.

veikt mērķtiecīgāku informēšanu un kursantu atlasī mācību kursiem nākotnē. Detalizēta informācija par potenciālajiem klientiem novērstu situācijas, kad kursus apmeklē dažādas sagatavotības kursanti ar ļoti atšķirīgāk interesēm.

Gunta Grīnberga-Zālīte savā promocijas darbā „Klientu orientētu izglītības pakalpojumu kvalitātes nodrošināšana lauku konsultāciju centros” pētīja izglītības pakalpojumu kvalitātes nodrošināšanu LLKC. Autore pētījumu datus ir ieguvusi laika posmā no 2007. līdz 2010. gadam. Šajā laikā viņa ir aptaujājusi 962 respondentus, kuri ir apmeklējuši LLKC un Zemkopības ministrijas rīkotās konferences. Autore ir arī aptaujājusi 137 dažādu LLKC apmācību kursu apmeklētājus. Viņa turklāt ir veikusi septiņas ekspertu intervijas ar LLKC darbiniekiem¹³.

Šis promocijas darbs tikai maz skar šajā pētījumā aplūkoto jautājumu loku, t.i. kādas konsultācijas ir saņemtas un kādas konsultācijas un apmācība būs nepieciešama nākotnē. Autore vairāk akcentē kvalitātes nodrošināšanas problēmu LLKC. Viņa norāda, ka aptaujātie LLKC klienti uzskata, ka LLKC reģionālie biroji un reģionu augstskolas varētu vislabāk nodrošināt tālākizglītības pakalpojumus, jo to piedāvāto „kursu tēmas ir precīzāk orientētas uz laukos dzīvojošo praktisko zināšanu papildināšanu”¹⁴. Zemnieki un lauku uzņēmēji arī apzinās nepieciešamību mācīties, lai būtu mazāk atkarīgi no dažādu maksas ārpakalpojumu saņemšanas.

Gunta Grīnberga-Zālīte konstatē vairākas problēmas un piedāvā priekšlikumus to risināšanai. LLKC kā ZM padotības iestādei ir jāīsteno vadošās iestādes iniciatīvas. Viņa uzskata, ka LLKC „lauku konsultāciju un izglītības pakalpojumi bieži vien ir orientēti vairāk uz pakalpojumu, nekā uz klientu”¹⁵. Autore uzskata, ka, izvēloties tēmas, jāņem vērā lauku saimniecību pārstāvju viedoklis, iesaistot viņus diskusijās un noskaidrojot aktuālos jautājumus. Reģionāliem birojiem būtu arī jāveido klientu padomes, tādējādi iesaistot klientus pakalpojumu pilnveidošanas procesā¹⁶.

Promocijas darba autore uzskata, ka LLKC izglītības pakalpojumi bieži dublējas ar citu organizāciju kursu piedāvājumu. Daļa LLKC piedāvāto pakalpojumu nav orientēta uz laukos dzīvojošo interesējošu tēmu apguvi. Viens no risinājumiem ir sagatavot tādu piedāvājumu, kas veicinātu interesi par lauksaimniecības produktu ražošanu vai lauku uzņēmējdarbības attīstīšanu, lai novērstu lauku iedzīvotāju došanos uz pilsētām un emigrāciju¹⁷.

Autore uzskata, ka LLKC konsultantiem trūkst informācijas par lauku saimniecību vadītāju un tajās nodarbināto izglītības līmeni un tālākizglītības nepieciešamību, tāpēc LLKC sadarbībā ar pašvaldībām un LR CSP būtu jāapkopo attiecīgā informācija un jāanalizē izglītības pakalpojumu nepieciešamība konkrētās teritorijas iedzīvotājiem. Viņa arī uzskata, ka LLKC un Valsts Lauku tīkla darbiniekiem būtu jāpilnveido LLKC klientu datu bāze, lai to varētu izmantot informācijas pakalpojumu kvalitātes nodrošināšanai¹⁸.

¹³ Grīnberga-Zālīte, Gunta. Klientu orientētu izglītības pakalpojumu kvalitātes nodrošināšana lauku konsultāciju centros. Promocijas darba kopsavilkums. Latvijas Lauksaimniecības universitātes Ekonomikas fakultāte. 2011., 16.lpp.

¹⁴ Turpat, 36.lpp.

¹⁵ Turpat, 61.lpp.

¹⁶ Turpat, 62.lpp.

¹⁷ Turpat, 62.lpp.

¹⁸ Turpat, 62.lpp.

Visbeidzot promocijas darba autore norāda, ka LLKC reģionālajos centros „reti tiek veikti profesionāli klientu apmierinātības ar sniegtajiem pakalpojumiem pētījumi”¹⁹. Šāda informācija par sniegto konsultāciju kvalitāti no klientiem LLKC darbinieki iegūst, bet identificētās problēmas netiek pietiekami aktualizētas.

5.1.2 LLKC gada ziņojumu un pašnovērtējuma ziņojuma analīze

Laikā no 2007. Līdz 2013.gadam ir sagatavoti un publiski pieejami trīs gada ziņojumi (par 2007., 2010. un 2011.gadu). Pašnovērtējuma ziņojums ir sagatavots un publiskots 2011.gadā. Pieejamā informācija par LLKC darbību nedod pilnīgi priekšstatu par organizētajiem pasākumiem atsevišķos gados. Tāpat pētnieku rīcībā nav informācija apkopotā veidā par 2012.gadu. Vispilnīgāko priekšstatu par dažādiem apmācību kursiem var iegūt no pašnovērtējuma ziņojuma.

Piemēram, 2010.gadā LLKC noorganizēja 623 seminārus, kurā piedalījušies aptuveni 16 000 dalībnieku. Vispieprasītākie semināri bija par ES un valsts atbalstu, kā arī normatīvo aktu prasībām. Šajā gadā LLKC organizēja mācības 225 grupās, kurās piedalījās 6202 dalībnieku²⁰.

Neformālās izglītības programmā mācījās 6082 dalībnieku, kuri bija izvēlējušies septiņus atšķirīgus tematus (programmas) - pārrauga apliecības iegūšana darbam savā saimniecībā, kvalifikācijas celšanas kurss ciltsdarbā, NVA programmas (datorkursi, projektu vadība, dzīvnieku pārvadātāju kursi ES teritorijā, lauksaimnieku kvalifikācijas celšanas programmas visā Latvijas teritorijā, tālmācības programmas (lauksaimniecības pamati, LEADER), mūžizglītības pasākumi nodarbinātām personām (angļu, vācu valoda, grāmatvedība). 87% no šajās programmās iesaistīto apguva lauksaimnieku kvalifikācijas celšanas programmas. Tā ietver plašu jautājumu loku - mājražošanu, lauksaimniecības produkcijas ražošanu, augkopību, lopkopību, pārstrādi. Profesionālās pilnveides izglītības programmās - lauksaimniecības pamati un bioloģiskā lauksaimniecība – ir piedalījušies salīdzinoši neliels skaits personu, t.i. 120 indivīdu. Jāpiebilst, ka šīs programmas ir attiecīgi 170 un 180 stundu apjomā²¹.

Diemžēl detalizētu informāciju par šo programmu un augstāk minēto semināru dalībniekiem (vecums, izglītība, reģionu, saimniecību specializācija) no gada ziņojumiem un pašnovērtējuma ziņojumiem nevar iegūt. Šāda informācija ir noderīga, lai noskaidrotu, kādas mērķa grupas ir sasniegtas un kādas nav. Tālāk šajā ziņojumā analizētie aptauju dati liecina, ka dažāda lieluma un specializācijas saimniecībām ir atšķirīga interese par konsultācijām un apmācību kursiem.

LLKC pašnovērtējuma ziņojuma autori apgalvo, ka: „Mācību tematika tiek izvēlēta pēc iespējamo klausītāju vēlmēm, kuras apkopotas piedāvāto tēmu sarakstā”²². LLKC Tālākizglītības nodaļa sagatavo mācību priekšmetu stundu sarakstus. LLKC pašnovērtējuma ziņojuma autori norāda, ka: „Izglītojamo reģistrācija un uzskaitē tiek veikta atbilstoši LLKC un normatīvajos aktos noteiktām prasībām un

¹⁹ Grīnberga-Zālīte, Gunta. Klientu orientētu izglītības pakalpojumu kvalitātes nodrošināšana lauku konsultāciju centros. Promocijas darba kopsavilkums. Latvijas Lauksaimniecības universitātes Ekonomikas fakultāte. 2011., 63.lpp.

²⁰ SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Pašnovērtējums. Ozolnieki. 2011, 3.lpp.

²¹ Turpat, 4.lpp.

²² Turpat, 5.lpp.

tiek veikta nepārtraukta iekšējā kontrole. Izglītības programmu saturs tiek caurskatīts katru gadu”²³. Plašāks skaidrojums, kā tiek apkopotas un analizētas klausītāju vēlmes, kā notiek izglītojamo reģistrācija un programmu satura caurskatīšana, publiski pieejamos dokumentos nav pieejams.

Augstāk minētā ziņojuma autori arī norāda, ka: „Mācību procesā pasniedzējiem tiek dota informācija par izglītojamo iepriekšējo sagatavotību. Arī mācību priekšmetu ieskaite tiek gatavotas ņemot vērā izglītojamo iepriekšējo sagatavotību.”²⁴ Iepriekš minēto LLU pētnieku pētījumi liek piesardzīgi izvērtēt šo informāciju, jo viņu galvenajos secinājumos ir norādes par to, ka LLKC trūkst detalizētas informācijas par apmācāmajiem un ka vismaz daļa kursantu ir neapmierināti ar mācību kursu gaitu, jo auditorijās ir personas ar atšķirīgu sagatavotības līmeni. LLU pētnieki iesaka aktualizēt informāciju par klientiem, veidot klientu padomes un mērķtiecīgāk veidot apmācības grupas, piemēram, organizējot pamatkursus un padziļinātos kursus.

Pašnovērtējuma ziņojumā var atrast norādes, ka LLKC „Notiek materiāltehnisko resursu atjaunošanas plānošana. Liela vērība tiek veltīta arī speciālistu nodrošinājumam ar transporta līdzekļiem.”²⁵. Intervijas ar lauksaimniekiem un fokusgrupu diskusijas ar LLKC konsultantiem identificē to, ka konsultanti bieži vien nevar izbaukt pie klienta, jo trūkst finansējuma degvielai. Viņiem jāpaļaujas uz klientu sniegto informāciju, kas ne vienmēr ir precīza. Konsultantiem dažkārt jādodas pie klienta ar personīgo automašīnu.

LLKC gada ziņojumā par 2011. gadu (pēdējais publiski pieejamais dokuments par LLKC darbību) ir atspoguļoti galvenie finanšu rādītāji un organizētie pasākumi 2011. gada. Detalizētu informāciju par konsultāciju un apmācību pakalpojumu saņēmējiem (skaits, specializācija, reģions, izglītība) šajā ziņojumā nevar atrast. Piemēram, ziņojumā nodaļā par augkopības nozari var atrast norādi, ka sadarbībā ar VLT organizēts pasākums „Savstarpējās atbilstības atbalsta nodrošināšana”, kura laikā tika apmeklētas „320 saimniecības un saimnieki iepazīstināti ar savstarpējās atbilstības prasībām, kas jāievēro, lai saņemtu valsts un ES atbalstu.”²⁶. LLKC ir ierīkojis demonstrējumus par sešiem tematiem dažādās augkopības nozarēs. Savstarpējas pieredzes apmaiņa un jaunas informācijas ieguve ir veicināta, organizējot lauksaimnieku interešu grupas Latvijas reģionos. LLKC konsultanti ir snieguši konsultācijas uz lauka kultūraugu audzēšanā, kultūraugu mēslošanas un augu aizsardzības plānu sastādīšanā, lauku vēstures apkopošanā, platību maksājumu saņemšanas pieteikumu sagatavošanā. Konsultanti arī veikuši kukurūzas un daudzgadīgo zālāju sējumu novērtēšanu. Līdzīgā veidā pēc formas un satura ir arī aplūkotas citas nozares šajā ziņojumā.

Detalizētāku informāciju, kas raksturotu LLKC darbību kaut kādos skaitļos, var atrast nodaļās par tālākizglītību un lauku attīstību. Tālākizglītības programmās 2011. gadā piedalījās vairāk kā 3000 interesentu. Lielākais skaits kursantu mācījās profesionālās pilnveides izglītības programmā „Lauksaimniecības pamati”. Šajā gadā

²³ SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Pašnovērtējums. Ozolnieki. 2011, 5.lpp.

²⁴ Turpat, 6.lpp.

²⁵ Turpat, 8.lpp.

²⁶ SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Gada ziņojums par 2011. gadu. Ozolnieki. 2012., 7.lpp.

arī izveidota jauna tālmācības programmas “Dzīvnieku pārvadāšana ES teritorijā”. Šī programma tiek īstenota sadarbībā ar Pārtikas un veterināro dienestu (PVD). LLKC veido arī prakšu saimniecību tīklu lauksaimniecības mācību iestādēm. 2011.gadā prakšu saimniecībās mācījās 235 praktikanti. Kopumā LLKC tālākizglītības programmas iesaistītie dalībnieki vērtē atzinīgi. Piemēram, apmācībās iegūtos materiālus 55% dalībnieku vērtē kā „teicamus”, 41% kā „labus”²⁷.

Lauku teritoriju ekonomiskās aktivitātes veicināšanas programmā LLKC sadarbojās ar 386 topošajiem vai esošajiem uzņēmējiem, lai palīdzētu viņiem formulēt mērķus un sagatavot attīstības plānus. Šīs sadarbības rezultāts ir tāds, ka 2011.gadā šie uzņēmēji iesniedza LAD 243 projektu iesniegumus pasākumā „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem” un 86 projektus pasākumā „Atbalsts daļēji naturālo saimniecību pārstrukturēšanai”²⁸.

LLKC organizētajā pasākumā, lai aktivizētu lauku jauniešus 18–35 gadu vecumā iesaistītu viņus lauku uzņēmējdarbībā un sabiedriskajā dzīvē, 2011.gadā piedalījās 70 jaunieši no Ogres, Krāslavas, Jelgavas un Rēzeknes. Šī pasākuma mērķis bija organizēt mācības par jaunu ideju apzināšanu un analīzi, vajadzību izvērtēšanu un savu spēju noteikšanu. Šajā LLKC iniciatīvā konsultanti sniedza konsultācijas, lai jaunieši īstenotu savas idejas lauku attīstībai. Vairums jauniešu šo mācību kvalitāti vērtēja kā teicamas un labas²⁹.

Visbeidzot LLKC 2011.gadā organizēja 418 semināri visā Latvijā par nodrošināt lauku par „Lauku attīstības programmas atbalsta, citu ES un valsts atbalsta aktualitātēm, valsts un ES likumdošanas izmaiņām, kā arī dažādām aktuālām lauksaimniecības jomām, uzņēmējdarbību, to attīstību un inovācijām”³⁰. Šajos semināros piedalījās 11 859 dalībnieki. Arī vērtējot šos semināru kvalitāti, dalībnieki visbiežāk tos novērtēja kā teicamus vai labus.

Kopumā tomēr jāsecina, ka publiski pieejamā informācija par LLKC nesniedz pilnīgu priekšstatu par tās darbības rezultatīvajiem rādītājiem, t.i. cik daudz, kādās nozarēs un reģionos LLKC ir sniedzis konsultācijas un organizējis apmācību kursus. Izņemot atsevišķus gadījumus, šī ziņojuma autoriem ir grūti noskaidrot, kas pēc dažādām pazīmēm (vecums, izglītība, reģions, specializācija) ir bijuši konsultāciju saņēmēji un semināru apmeklētāji. LLKC ziņojumu autori apgalvo, ka darbinieki reģistrē apmācāmos un ka pasniedzējiem tiek sniegta informācija par izglītojamo iepriekšējo sagatavotību. Tādā gadījumā LLKC rīcībā varētu būt pietiekami detalizēta informācija, ko varētu izmantot LLKC darba pilnveidošanā. Citu pētnieku secinājumi tomēr ir atšķirīgi un liecina par to, ka LLKC trūkst informācijas par saviem mācību kursu apmeklētājiem un ka ne vienmēr izdodas izveidot tādas mācību grupas, kur kursantiem būtu līdzīgs sagatavotības līmenis. LLU pētnieki arī norāda, ka kursu novērtējumos izmantotās anketas un iegūtie dati ir maz noderīgi, lai tos izmantotu analīzei un mācību procesa pilnveidei. LLKC apkopo aptauju datus un noskaidro klausītāju vēlmes, taču publiski pieejamos dokumentos var atrast tikai norādes par to, cik liela daļa mācību kursu un semināru apmeklētāju ir apmierināta ar mācībām vai mācību materiāliem. Šajos dokumentos ir grūti atrast informāciju par to, kāds varētu

²⁷ SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Gada ziņojums par 2011. gadu. Ozolnieki. 2012., 13.lpp.

²⁸ Turpat, 15.lpp.

²⁹ Turpat, 15.lpp.

³⁰ Turpat, 16.lpp.

būt pieprasījums (kādas ir klausītāju vēlmes) pēc noteiktām konsultācijām un apmācībām (kādas nozarēs, kādos reģionos, kādās saimniecību grupās) tuvākā nākotnē.

5.2. Empīriskā pētījuma apraksts un iegūto datu analīze

5.2.1 Pētījuma norises apraksts un respondentu vispārējs raksturojums

Pēc darba uzdevumu saņemšanas š.g. 24.aprīlī pētnieki sagatavoja lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas uzņēmumu pārstāvju aptaujas anketu, kurā iekļāva 259 jautājumus par saņemtajām konsultācijām un pakalpojumiem, kā arī apmācību vajadzībām augstāk minētajās nozarēs. Anketas izstrādes gaitā pētnieki konsultējās ar LLKC pārstāvjiem, lai precizētu, kādus pakalpojumus un kādā apjomā tos LLKC sniedz. Aptaujas anketā ir arī iekļauti jautājumi par LLKC un citu uzņēmumu sniegtajiem pakalpojumiem un to kvalitāti, lai varētu iegūt salīdzinājumu par dažādu konsultantu darbu. Ņemot vērā ierobežoto laiku anketas sagatavošanai un lauksaimnieku aizņemību sējas darbos, pētniekiem nebija iespējams veikt šīs aptaujas anketas pilotāžu (pārbaudi), lai pārliecinātos par jautājumu formulējumu precizitāti, to labskanīgumu un respondentu izpratni. Šāda pilotāža ļautu samazināt nerespondenci (neatbildētību) un palielinātu iegūto datu kvalitāti (drošticamību, reprezentativitāti).

Izsoles izveidošanai pētnieki izmantoja LAD datu bāzes informāciju par 22850 saimniecībām/uzņēmumiem lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēs, par kuriem bija pieejama detalizēta informācija (uzņēmuma apgrozījumu, specializāciju un reģionu). Šo uzņēmumu kopu var definēt kā šī pētījuma ģenerālkopu. Lai noteiktu izsoles apjomu un atlasītu konkrētās e-pasta adreses, tika izmantoti LAD dati par uzņēmumu īpatsvaru reģionos trijās ekonomiskā lieluma klasēs (mazās, vidējās un lielās). Mazo saimniecību grupā tika iekļautas saimniecības, kuru ekonomiskā lieluma klase nav uzrādīta vai ir mazāka par otro. Vidējo saimniecību grupā tika iekļautas saimniecības, kuru ekonomiskā lieluma klase ir no otrās līdz ceturtajai, bet lielo saimniecību grupā tika iekļautas saimniecības piektajā un sestajā ekonomiskā lieluma klasēs. Kā papildus kritēriji izsoles apjoma noteikšanai un respondentu atlasei tika izmantota arī informācija par specializāciju un pamatnodarbošanās lauksaimniecībā vai mežsaimniecībā (vai abās nozarē kopā).

Izsole izveidošanai tika izmantota vienkāršā gadījuma respondentu atlase ar Microsoft Excel datu analīzes rīku nejaušu skaitļu ģenerācijai (random number generation). Ja izlasē iekļuva uzņēmumi/personas ar vienādu e-pasta adresi vai dažādas personas no vienas mājsaimniecības (CSP informācija), tad tie tika izslēgti un to vietā atlasīti citi uzņēmumi/fiziskas personas. Šādā veidā tika atlasītas 3881 uzņēmumu/fizisku personu e-pastu adreses.

Adresātiem š.g. 21.maijā pētnieki nosūtīja uzaicinājumu aizpildīt anketu Interneta vietnē. Lai respondenti nevarētu aizpildīt anketu vairākas reizes, katrai adresei atsevišķi tikai ģenerēta unikāla saite, kuru varēja izmantot tikai viens lietotājs vienu reizi. Aptaujas anketu respondenti varēja aizpildīt līdz 1.jūlijam. Šajā laikā respondentiem, kuri nebija aizpildījuši aptaujas anketu, pētnieki divas reizes nosūtīja atkārtotu uzaicinājumu piedalīties aptaujā.

Neskatoties uz šiem centieniem, pētnieki ieguva atbildes no 398 respondentiem (aptuveni 10% no izsoles apjoma). Šādu nerespondenci (neatbildētību)

varēja ietekmēt vairāki apstākļi. Pirmkārt, aptauja notika maija un jūnija mēnesī, kad daudzi lauksaimnieki ir aizņemti sējas darbos. Viņiem bija objektīvi maz laika un motivācijas, lai piedalītos aptaujā. Otrkārt, ar Interneta aptaujas palīdzību ir grūti aizsniegt mazo saimniecību pārstāvjus, kuru saimniecībās iespējams ir grūtāk nodrošināt Interneta pieslēgumu. Treškārt, dažu respondentu nevēlēšanos piedalīties aptaujā varēja ietekmēt anketas sarežģītība un garums (259 jautājumi). Par to liecina arī aptaujas reģistrācijas dati par vairāk kā 200 respondentiem, kuri pārtrauca aizpildīt anketu, jau atbildot uz pirmā bloka jautājumiem. Jau augstāk minētā pilotāža, piemērotāks un garāks atvēlētais laiks aptaujas veikšanai, kā arī mazāks aplūkojamo jautājumu loks (kas izriet no pētījuma uzdevumiem) būtu nodrošinājis gan lielāku respondenci (atbildētību), gan arī augstāku datu kvalitāti.

Pētnieki tomēr uzskata, ka aptaujas dati pietiekami labi parāda galvenās tendences par to, kādus pakalpojumus, konsultācijas dažāda lieluma uzņēmumi saņēmuši un kādas ir šo uzņēmumu apmācības vajadzības. Respondentu kopas un ģenerālkopas raksturojošie dati atsevišķos griezumos, piemēram, par specializāciju un reģionu, atšķiras salīdzinoši maz (pieļaujamās +/-5% robežās). Tomēr jānorāda, ka respondentu grupā tomēr ir mazāk mazo uzņēmumu nekā ģenerālkopā. Pētnieku rīcībā nav datu par interneta pieslēguma nodrošinājumu dažāda lieluma saimniecībās, bet tomēr diezgan ticams skaidrojums varētu būt tāds, ka mazajās saimniecībās retāk ir nodrošināta pieeja Internetam. Šī iemesla dēļ iespējams daudzo mazo saimniecību pārstāvjiem nevarēja piedalīties šajā aptaujā. Šos apstākļus vajadzētu ņemt vērā, organizējot līdzīgus pētījumus nākotnē.

5.1.tabula. LAD un izlases dati par saimniecību reģionālo sadalījumu (%)

Reģions	LAD dati	Izlases dati
Kurzeme	18,1	20,6
Latgale	24,0	18,6
Pierīga	14,8	17,8
Rīga	0,4	0,5
Vidzeme	23,8	18,1
Zemgale	18,8	24,4

Avots: LAD un LVAEI aptaujas dati

5.2.tabula. LAD un izlases dati par saimniecību specializāciju (%)

Nozares	LAD dati	Izlases dati
Laukkopība	45,7	51,8
Piena lopkopība	20	20,6
Jaukta specializācija	12,8	12,6
Ganāmo mājlopu audzēšana	9,1	5,3
Iedalījumā neiekļautas lauku saimniecības	5,1	1,8
Ilggadīgo kultūru audzēšana	2,8	2,5
Jaukta augkopība	1,7	1,5
Cūkkopība un putnkopība	1,4	2,3
Jaukta lopkopība	1,3	1,8
Dārzenkopība	0,2	-

Avots: LAD un LVAEI aptaujas dati

5.3.tabula. LAD un izlases dati par saimniecību sadalījumu ekonomiskā lieluma klasēs (%)

Saimniecības lielums	LAD dati	Izlases dati
Mazas	72,2	46,0
Vidējas	21,8	36,6
Lielas	6,0	17,3

Avots: LAD un LVAEI aptaujas dati

Statistiski nozīmīgas atšķirības var konstatēt (analizējot izlases datus), salīdzinot dažāda lieluma saimniecību īpatsvaru Latvijas reģionos. Vislielākais īpatsvars lielu saimniecību (37,8%) ir Kurzemē. Savukārt Latgalē šādu saimniecību ir tikai 8,1%. Aplūkojot datus par mazajām saimniecībām, vai konstatēt pretējo. Piemēram, Latgalē un Pierīgā mazo saimniecību īpatsvars ir attiecīgi 47,3% un 46,5%. Kurzemē un Vidzemē mazo saimniecību īpatsvars ir attiecīgi 26,8% un 23,6%. Jāpiebilst, ka respondentu skaits bija pārāk maz, lai varētu konstatēt arī kādu saistību analizējot reģionālo un specializācijas griezumā.

Iepriekš iekļautajā tabulā par saimniecību specializāciju aprēķinos ir izmantoti dati, ko iespējams iegūt no LAD. Informācija par aptaujas izlases datiem iegūta no šī paša avota, jau veidojot izlasi. Taču arī paši respondenti aptaujā varēja norādīt specializācijas nozares, kurās darbojās viņu saimniecība. Šīs respondentu ļāva iegūt salīdzinājumu ar LAD datiem. Aptaujā respondenti varēja norādīt vairākus variantus, kādā nozarē viņu saimniecības ir specializējušās.

5.4.tabula. Respondentu atbildes uz jautājumu „Jūsu specializācijas jomas lauksaimniecībā”

Nozare	Skaits	Procenti
Laukkopība	201	60,4
Piena lopkopība	107	32,1
Dārzenkopība	60	18
Jaukta augkopība un lopkopība	57	17,1
Jaukta augkopība	54	16,2
Ilggadīgo kultūru audzēšana	43	12,9
Ganāmo mājlopu audzēšana	40	12
Jaukta lopkopība	29	8,7
Cūkkopība un putnkopība	26	7,8
Cits variants	29	8,7

n=333. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes

Avots: LVAEI aptaujas dati

Lai arī visi respondenti nav atbildējuši uz šo jautājumu, tomēr iegūtās atbildes norāda uz to, ka LAD sniegtos datus par saimniecību specializāciju jāvērtē piesardzīgi. No 201 respondentiem, kuri bija norādījuši savu specializāciju „laukkopība”, tikai 124 jeb 61,7% ir atbilstoši klasificēti LAD reģistrā. Pie līdzīga secinājumu var nonākt, analizējot to respondentu atbildes, kuru saimniecības specializējas piena lopkopībā. Tikai 63 jeb 58,9% saimniecību ir reģistrētas kā piena lopkopības saimniecības augstāk minētajā reģistrā. Pārējo nozaru grupās respondentu skaits bija pārāk maz, lai veiktu jēgpilnus aprēķinus. Jāuzsver, ka šie aprēķini balstās uz izlases datiem, nevis uz ģenerālkopas datiem. Šie aprēķini tikai norāda uz pamanāmu tendenci. Par to, ka LAD reģistra dati nav precīzi un pilnībā neatspoguļo reālo situāciju, liecina arī pētnieku telefonsarunas ar dažu saimniecību pārstāvjiem. Pētnieki konstatēja, ka LAD rīcībā ir novecojuši dati par saimniecību e-pasta adresēm. Vienā gadījumā uzņēmums neveica saimniecisko darbību lauksaimniecībā jau vairāk par 7 gadiem. Lai varētu veikt pētījumus un iegūt skaidru priekšstatu par lauksaimniecības nozares attīstību, pētnieku rīcībā jābūt arī drošticamiem datiem no dažādu valsts iestāžu reģistriem. Šī aptauja liek vismaz apšaubīt, ka LAD rīcībā šādi dati ir.

Tā kā aptauja mērķis bija arī noskaidrot, kādas konsultācijas būtu nepieciešamas uzņēmumiem/saimniecībām lauksaimniecības, pārtikas ražošanas un mežsaimniecības nozarēs, anketā bija iekļauti jautājumi par darbošanos augstāk minētajās nozarēs (sk. 5.5.tabulu). Jāpiebilst, ka 25 respondenti norādīja, ka viņu saimniecības nav darbojošās nevienā no nozarēm. Tas varētu liecināt par šo respondentu neuzmanību.

5.5.tabula. Respondentu atbildes uz jautājumu „Cik ilgi un kādās jomās Jūsu uzņēmums/saimniecība (SIA, Z/S, A/S, fiziska persona) darbojas (atzīmējiet visas Jums atbilstošās jomas un laika periodu, kad darbojaties katra no tām)? (%)

Nozares	Līdz 1 gadam	1-3 gadi	3-5 gadi	5-10 gadi	Ilgāk par 10 gadiem	Nav darbojies
Lauksaimniecība	0,8	10,9	8,2	11,4	59,4	9,3
Mežsaimniecība	1,9	3,3	2,7	4,6	21,5	65,9
Pārtikas ražošana	1,9	3,3	4,6	4,1	13,4	72,8

n=367

Avots: LVAEI aptaujas dati

Vairums uzņēmumu darbojas lauksaimniecības nozarēs. Tas, protams, nav pārsteigums, jo lielākā daļa LAD administrēto atbalsta maksājumu saņēmēji (klienti) ir šīs nozares uzņēmumi/saimniecības. Detalizēta respondentu atbilžu analīze atklāja, ka izlasē ir ļoti maz tādu uzņēmumu, kuri darbojas vai nu tikai mežsaimniecībā, vai arī tikai pārtikas ražošanā. Tas nozīmē, lai pētnieki varētu sasniegt pārtikas ražotājus un mežsaimniekus, ir jāizmanto citi rekrutācijas kanāli. LAD pieejamā informācija ir maz noderīga šīs grupas respondentu rekrutācijai.

5.6.tabula. Saimniecību sadalījums dažādās specializācijas grupās

Nozares	Skaitis	Procenti
tikai lauksaimniecība	156	45,6
lauksaimniecība un mežsaimniecība	79	23,1
lauksaimniecība un pārtikas ražošana	59	17,3
visas nozares	39	11,4
tikai mežsaimniecība	7	2,0
tikai pārtikas ražošana	2	0,6

n=342

Avots: LVAEI aptaujas dati

Ievērojama daļa lauku saimniecību savā darbā izmanto konvencionālās apsaimniekošanas metodes. Integrētās un bioloģiskās apsaimniekošanas metodes saimniecībās izmantot salīdzinoši retāk (sk 5.7.tabulu).

5.7.tabula. Respondentu atbildes uz jautājumu „Kādas apsaimniekošanas metodes Jūsu uzņēmums izmanto lauksaimniecībā?”

Apsaimniekošanas metodes lauksaimniecībā	Skaitis	Procenti
Konvencionālās (minerālmēslojuma, augu aizsardzības līdzekļu lietošana)	148	44,6
Integrētās (pamatā kūtsmēslu, zaļmēslojuma izmantošana, papildus minerālmēslojuma izmantošana)	105	31,6
Bioloģiskās (tikai dabisko mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļu izmantošana)	79	23,8

n=332

Avots: LVAEI aptaujas dati

Statistiski nozīmīgas atšķirības var konstatēt respondentu atbildēs dažāda lieluma saimniecību grupās. Lielo saimniecību grupā ievērojams vairākums saimniecību izmanto konvencionālās metodes (75%). Tikai 2,5% lielu saimniecību pārstāvju norāda, ka viņi izmanto bioloģiskās apsaimniekošanas metodes. Turpretī mazo saimniecību grupā 39,2% aptaujāto norāda, ka viņi izmanto bioloģiskās metodes. 23,7% respondentu šajā grupā norāda, ka izmanto konvencionālās metodes. Kā arī vēlāk šajā pētījuma ziņojumā ir norādīts, lielajām un mazajām saimniecībām ir atšķirīgas intereses un vajadzības attiecībā pret to, kādas konsultācijas un apmācības tām nepieciešamas. Lielajām saimniecībām interesē konsultācijas par augu aizsardzības līdzekļu izmantošanu. Mazajām saimniecībām interesē ar bioloģisko metožu izmantošanu saistītas konsultācijas un apmācība.

Aptaujas anketas varēja aizpildīt gan saimniecību īpašnieki, gan pārvaldnieki, gan arī citas personas. Vairākums respondentu (72,1%) bija īpašnieki. 15,3% bija pārvaldnieki un 12,3% bija citas personas (ģimenes locekļi, biroja darbinieki). To jāņem vērā, analizējot iegūtos aptaujas datus par respondentu vecumu, izglītību un dzimto valodu. Jāpiebilst, ka lielo saimniecību grupā anketu biežāk nekā citās grupās aizpildīja pārvaldnieki vai citas personas, t.i. attiecīgi 21,7% un 20,5%. Turpretī mazo saimniecību grupā pārvaldnieki un citas personas atbildēja uz šīs aptaujas jautājumiem retāk – 11% un 13,4% gadījumos. To, protams, var izskaidrot ar lielo saimniecību iespēju nodarbināt lielāku skaitu darbinieku.

95,7% no aptaujātajiem uzņēmumu pārstāvjiem bija norādījuši, ka viņu dzimtā valoda ir latviešu valoda. Jāpiebilst, ka aptaujas anketa izplatīta tikai latviešu valodā. Tas varētu būt šķērslis daudziem respondentiem svešautiešiem, kuriem ir grūtības atbildēt uz aptaujas jautājumiem latviešu valodā. Līdzīgos pētījumos nākotnē vajadzētu arī sagatavot un izplatīt anketu krievu valodā. Vairākums respondentu bija vecumā no 35 līdz 54 gadiem. Statistiski nozīmīgas atšķirības griezumā pa izglītības un saimniecības lieluma grupām nav identificējamās.

5.8.tabula. Respondentu sadalījums vecuma grupās

Vecuma grupas	Skaitis	Procenti
18 – 24	8	2,2
25 – 34	60	16,3
35 – 44	96	26,0
45 – 54	117	31,7
55 – 64	72	19,5
65 gadi un vecāki	16	4,3

n=369

Avots: LVAEI aptaujas dati

2010.gada Lauksaimniecības skaitīšanas rezultāti liecina, ka lauku saimniecību vadītāju vidējais vecums tomēr ir lielāks nekā izlasē. Piemēram, no visiem lauku saimniecību vadītājiem (kopā 2010.gadā tādu bija 83386) 29,7% bija 65 un vecāku cilvēku grupā³¹. Lai gan aptaujas dati pilnīgi precīzi neatspoguļo ģenerālkopas datus (pētījumā varēja piedalīties arī ne tikai saimniecību vadītāji, bet arī to pārstāvji), tomēr šādas atšķirības varētu liecināt par to, ka aptauja nav sasniegusi daudzus vecākus lauksaimniekus.

5.9.tabula. Lauku saimniecību vadītāju sadalījums vecuma grupās (%)

Vecuma grupas	Procenti
18 - 24	0,6
25 - 34	4,9
35 - 44	17,1
45 - 54	26,9
55 - 64	20,8
65 gadi un vecāki	29,7

Avots: CSP dati

Vairākums respondentu bija ieguvuši augstāko izglītību, turklāt lauksaimniecības nozarē. Augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars izlasē ir lielāks nekā ģenerālkopā, par ko liecina jau augstāk minētie Lauksaimniecības skaitīšanas dati. No visiem lauku saimniecību vadītājiem tikai 5,9% ir ar augstāko izglītību. 20,2% ir ar

³¹ LR Centrālā Statistikas pārvalde. Lauku saimniecību vadītāju, dzimums, vecums un lauksaimnieciskā izglītība statistiskajos reģionos. Izgūts no http://data.csb.gov.lv/DATABASE/laukskait_10/databasetree.asp?lang=16

vidējo profesionālo izglītību lauksaimniecībā³². Tātad var secināt, ka izlasē disproporcionāli vairāk ir iekļuvuši respondenti ar augstāko izglītību.

5.10.tabula. Respondentu iegūtā izglītība

Izglītība	Skaitis	Procenti
Pamata	5	1,4
Vidējā	23	6,3
Vidējā profesionālā, vidējā speciālā (tehniskums, arodizglītība)	119	32,5
Augstākā (bakalaurs, maģistrs, PSRS laikā iegūtā)	219	59,8

N=366

Avots: LVAEI aptaujas dati

Vairākums respondentu savu vidējo profesionālo un augstāko izglītību ir ieguvuši lauksaimniecības nozarē. Salīdzinoši liels skaits respondentu ir mācījušies ekonomiku un mežsaimniecības jautājumus. Respondenti ir arī pieminējuši filoloģiju, celtniecību, bioloģiju, medicīnu, autotransportu, ķīmiju un vēsturi, kas zemāk iekļautajā tabulā apkopotas grupā „citas jomas”.

5.11.tabula. Respondentu atbildes uz jautājumu „Kādā joma iegūta Jūsu vidējā speciālā, vidējā profesionālā vai augstākā izglītība?”

Jomas	Skaitis	Procenti
Lauksaimniecība un radniecīgās jomas	202	59,9
Ekonomika un vadības zinātne	18	5,3
Mežsaimniecība un radniecīgās jomas	16	4,7
Pedagoģija	11	3,3
Juridiskā	8	2,4
Finanses un grāmatvedība	7	2,1
Pārtikas ražošana un radniecīgās jomas	6	1,8
Citas jomas	74	22,0

N=337 (respondenti varēja norādīt vairākas atbildes)

Avots: LVAEI aptaujas dati

³² LR Centrālā Statistikas pārvalde. Lauku saimniecību vadītāju, dzimums, vecums un lauksaimnieciskā izglītība statistiskajos reģionos. Izgūts no http://data.csb.gov.lv/DATABASE/laukskait_10/databasetree.asp?lang=16

Salīdzinot LAD ar izlases datiem, jāsecina, ka izlasē ir iekļuvuši proporcionāli vairāk lielo un laukkopībā strādājošo uzņēmumu pārstāvji. Respondentu atbildes par specializācijas nozarēm savukārt liek apšaubīt, vai LAD dati par specializāciju raksturo faktisko situāciju saimniecībās. Pētnieku telefonsarunas ar dažiem lauksaimniekiem arī atklāj, ka ne vienmēr LAD ir pieejama precīza kontaktinformācija. Izlasē ir arī proporcionāli vairāk respondentu ar augstāko izglītību. Lai arī LAD un izlases dati daudzos griezumos atšķiras, tomēr pētnieki uzskata, ka aptaujas rezultāti ļauj identificēt galvenās tendences par to, kādas konsultācijas un apmācība nepieciešama dažādā lieluma un specializācijas (vismaz laukkopībā un piena lopkopībā) saimniecībās.

5.2.2 Konsultācijas un apmācība augkopības nozarē

Vairums respondentu, kas bija saņēmuši konsultācijas un pakalpojumus augkopības nozarē, norādīja, ka tās bija saistītas ar augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu. Ievērojama daļa respondentu arī bija konsultējušies par dažādām kultūraugu šķirnēm. (sk. 5.12.tabulu).

5.12.tabula. Saņemtās konsultācijas un pakalpojumi augkopības nozarē pēdējo trīs gadu laikā

Augkopības nozares	Skaitis	Procenti
Kultūraugu šķirnes	81	44,5
Kultūraugu mēslošana	114	62,5
Augu aizsardzība	122	67
Augsnes apstrāde	48	26,4
Sēklkopība	29	15,9
Augsnes analīzes	61	33,5
Audzēšanas tehnoloģija	67	36,8
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	24	13,2
Citas konsultācijas/pakalpojumi	58	31,9

n=182. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.
Avots: LVAEI aptaujas dati

Jāatzīmē, ka 53% aptaujāto, kuri bija saņēmuši pakalpojumus augkopības nozarē, bija konsultējušies LLKC. To respondentu īpatsvars, kuri bija izmantojuši citu organizāciju pakalpojumus, bija 68%. No tā izriet, ka aptuveni 15% respondentu bija izmantojuši, gan LLKC, gan arī citu organizāciju pakalpojumus augkopības nozarē. No tiem, kas bija izmantojuši citu organizāciju pakalpojumus, 63% atzīmēja, ka tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji bija konsultējuši dažādos jautājumos augkopībā. Ievērojama daļa ir izmantojuši arī ražotājfirmu un lauksaimnieku kooperatīvu pakalpojumus, attiecīgi 47% un 40% (sk. 1.tabulu pielikumā). Pie citām konsultācijām un pakalpojumiem respondenti ir norādījuši dažādus pieredzes apmaiņas braucienus, lauku uzmērīšanu un jautājumus, kas ir saistīti ar savstarpējās atbilstības prasību izpildi.

Salīdzinot, kādus pakalpojumus respondenti saņēmuši pie LLKC un citu organizāciju konsultantiem, jānorāda, ka vairākuma respondentu atbildes ir līdzīgas. Jomas, kas visvairāk interesējušas gan LLKC, gan arī citu organizāciju pakalpojumu saņēmējus, ir kultūraugu mēslošana un augu aizsardzība. Atšķirības respondentu

atbildēs parādās atsevišķos griezumus. Respondenti lielākā mērā novērtē citu organizāciju kompetenci jautājumos, kas ir saistīti ar kultūraugu šķirņu izvēli. 47% respondenti, kuri bija izmantojuši citu organizāciju pakalpojumus, bija norādījuši, ka bija saņēmuši konsultācijas tieši šajā jomā. Turpretī LLKC pakalpojumu saņēmēji augkopības jomā šo jomu bija atzīmējuši retāk - 26% gadījumu (sk. 2.tabulu pielikumā). LLKC speciālisti savukārt biežāk ir konsultējuši par bioloģiskajām lauksaimniecības metodēm. 19% respondentu, kas bija saņēmuši pakalpojumus augkopības nozarē LLKC, bija atzīmējuši šo atbildi variantu. Citu organizāciju pakalpojumu saņēmēji par bioloģiskajām lauksaimniecības jautājumiem ir interesējušies retāk, t.i. 6 % gadījumu (sk. 3 tabulu pielikumā).

Šīs augstāk minētās atšķirības var izskaidrot ar objektīviem faktoriem. Tirdzniecības un ražotājfirmu pārstāvji ir ieinteresēti pārdot savu produkciju, piemēram, sēklas materiālu. Viņi organizē dažādus seminārus, brauc uz saimniecībām, dod izmēģināšanai sēklas materiālu bez atlīdzības. Citiem vārdiem, konsultē potenciālos klientus un aktīvi reklamē savu produkciju. Piemēram, šī ziņojuma autoru veiktā intervija ar kartupeļu audzētāju Pierīgā atklāj, ka daudzi kartupeļu audzētāji sadarbojas ar sēklaudzētājiem ārvalstīs, kas pat atsevišķos gadījumos brauc uz Latviju, lai konsultētu par savām piedāvātajām šķirnēm un pārliecinātos par to piemērotību Latvijas apstākļiem. Intervētais lauksaimnieks norāda, ka speciālistus ar līdzīgu pieredzi un kvalifikāciju Latvijā ir ļoti grūti atrast. Tāpat viņš atzina, ka atsevišķas Latvijā selekcionētās šķirnes nav piemērotas lielražošanai (mehāniskai apstrādei, uzglabāšanai, transportēšanai). Turpretī bioloģiskajās lauksaimniecības nozarē dažādām kompānijām iespēju pārdot savu produkciju ir mazāk. Tas iespējams izskaidrojams ar nelielo bioloģiskās lauksaimniecības tirgus nišu Latvijā ar izrietošajām augstākām izmaksām un cenām.

Respondentu skaits, kuri bija atzīmējuši, ka izmanto dažādus pakalpojumus un konsultācijas augkopības nozarē, bija pārāk mazs, lai identificētu atšķirības dažādos griezumos (reģionu, izglītības u.tml.). Tomēr jāatzīmē, ka var noteikt dažas tendences dažāda lielumu saimniecību vidū. Lielo un vidējo saimniecību pārstāvji visbiežāk saņēmuši konsultācijas jau augstāk minētajos jautājumos par augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu, t.i. aptuveni $\frac{3}{4}$ respondentu šo saimniecību grupā. Mazo saimniecību grupā šādu respondentu īpatsvars ir aptuveni $\frac{1}{3}$. Tāpat liela interese lielajām un vidējām saimniecībām ir par augsnes analīzēm un kultūraugu šķirnēm. Piemēram, aptuveni puse lielo saimniecību pārstāvju bija norādījuši šīs pakalpojumu jomas. Respondenti no mazajām saimniecībām šādu pakalpojumu saņēmuši retāk. Savukārt mazās saimniecībās biežāk saņēmušas dažādas konsultācijas jautājumos par bioloģiskajām lauksaimniecības metodēm. Aptuveni $\frac{1}{5}$ respondentu šajā saimniecību grupā bija atzīmējuši šo jomu. Lielo saimniecību grupā interese par šiem jomu ir ļoti niecīga. Šie aptaujas rezultāti vedina domāt, ka lielās saimniecības maz darbojas šajā bioloģiskās lauksaimniecības nišā un līdz ar to tām ir mazāka interese par šo jautājumu. Turpretī mazo saimniecību grupā ir lielāka interese par šo jomu. No tā arī izriet mazāka interese par augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu. Tas nenozīmē, ka mazajām saimniecībām nav nepieciešams risināt ar šīm jomām saistītos jautājumus, bet drīzāk to, ka tās retāk izmantot ķīmiski sintezētos augu aizsardzības līdzekļus un minerālmēslus lauksaimnieciskajā ražošanā. Jāpiebilst, ka augu aizsardzības līdzekļi un minerālmēsli ir dārgi, ko daudzas mazas saimniecības nevar atļauties.

Kopumā respondenti atzinīgi novērtējuši gan LLKC, gan arī citu organizāciju augkopības speciālistu darbu. Vidējais vērtējums 10 ballu skalā LLKC augkopības speciālistiem bija 7,8 balles (standartnovirze – 1,4 (turpmāk SN)). Arī citu organizāciju speciālistu darbu respondentu novērtējuši līdzīgi – ar 7,5 ballēm (SN-1,4). Vairāk kā 4/5 respondentu pilnībā piekrīt vai piekrīt apgalvojumam, ka LLKC speciālistiem ir vajadzīgās zināšanas un pieredze augkopības nozarē. Līdzīgs vērtējums respondentiem bija arī par citu organizāciju speciālistiem šajā jomā (sk. 4. un 5. tabulas pielikumā).

66,4% no aptaujātajiem bija norādījuši, ka viņiem būtu nepieciešamas dažādās konsultācijas augkopības nozarē tuvāko trīs gadu laikā. Šo respondentu vairākums atzīmēja, ka viņiem būs nepieciešamas konsultācijas gandrīz visās aptaujas anketā iekļautajās jomās. Aptuveni 4/5 respondentu (no tiem, kuriem ir nepieciešamas konsultācijas augkopībā) norādīja, ka viņiem būs noteikti vai drīzāk nepieciešamas konsultācijas jautājumos, kas saistīti ar augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu. Liela interese ir arī par kultūraugu šķirnēm, augsnes analīzēm un audzēšanas tehnoloģijām. Mazāka interese aptaujāto vidū ir par bioloģiskajām lauksaimniecības metodēm. Respondenti ir arī pieminējuši konsultācijas un pakalpojumus arī citās jomās. Tie ir dažādi pieredzes apmaiņas braucieni, lauku monitorings un dažādu tehnoloģiju izmantošana, piemēram, lai precīzi noteiktu augu aizsardzības un mēslošanas līdzekļu devas.

5.13. tabula. Nepieciešamās konsultācijas vai pakalpojumi dažādās augkopības jomās tuvāko trīs gadu laikā (%)

Augkopības jomas	Noteikti būs nepieciešam a	Drīzāk būs nepieciešam a	Drīzāk nebūs nepieciešam a	Noteikti nebūs nepieciešam a	Grūti pateikt
Kultūraugu šķirnes	32,2	41,9	11,5	3,5	11,0
Kultūraugu mēslošana	39,2	40,5	8,8	1,8	9,7
Augu aizsardzība	45,4	36,1	7,0	1,8	9,7
Augsnes apstrāde	26,9	38,8	20,7	3,1	10,6
Sēklkopība	18,1	32,2	23,3	9,7	16,7
Augsnes analīzes	30,0	40,1	12,3	3,5	14,1
Audzēšanas tehnoloģija	33,5	38,8	11,5	3,1	13,2
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	25,6	15,0	23,8	19,4	16,3
Citas konsultācijas/pakalpojumi	9,7	11,9	13,7	7,0	57,7

n=227

Avots: LVAEI aptaujas dati

Vairākums respondentu ir līdzīgas atbildes. Statistiski nozīmīgas atšķirības var identificēt dažāda lieluma saimniecību pārstāvju atbildēs un tikai divos griezumos. Piemēram, mazās saimniecības būtu ieinteresētas saņemt konsultācijas bioloģiskās lauksaimniecības jomā. Šajā grupā šādu interesi norādīja aptuveni 60%. Lielo saimniecību grupā respondentu īpatsvars, kuri būtu norādījuši bioloģiskās lauksaimniecības jomu, bija tikai 21%. Lielajām saimniecībām savukārt ir lielākā mērā nepieciešams veikt dažādas augsnes analīzes. 84% aptaujāto šajā saimniecību grupā norāda, ka viņiem būtu vajadzīgs šāds pakalpojums. Turpretī mazajām

saimniecībām vajadzība pēc šāda pakalpojuma ir izteikta mazākā mērā. 54% aptaujāto šajā saimniecību grupā atzīmēja šo pakalpojumu. Šīs respondentu atbildes apstiprina jau iepriekš minētās tendences respondentu atbildēs. Lielajām un vidējām saimniecībām ir bijusi un būs lielāka interese par jautājumiem, kas ir saistīti ar augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu. Tāpat tām ir lielāka vajadzība pēc augsnes analīzēm un informācijas par kultūraugu šķirnēm. Mazās saimniecības savukārt orientējas uz bioloģiskās lauksaimniecības nišu un tā izriet arī to lielāka interese un vajadzība pēc informācijas par bioloģiskās lauksaimniecības metodēm.

Līdzīgas atbildes respondentu sniedza arī, atbildot uz jautājumu, kādās jomās viņu uzņēmumiem būtu nepieciešama apmācība. 63,6% no visiem aptaujātajiem norādīja, ka viņiem ir nepieciešama apmācība augkopības nozarē. Lielākā interese respondentiem ir par jau pieminētajām augu aizsardzības un kultūraugu mēslošanas jomām. Mazāka interese ir par apmācību, kā izmantot dažādas bioloģiskās lauksaimniecības metodes (sk. 5.14. tabulu).

5.14. tabula. Nepieciešamā apmācība dažādās augkopības jomās tuvāko trīs gadu laikā (%)

Augkopības jomas	Noteikti būs nepieciešamā	Drīzāk būs nepieciešamā	Drīzāk nebūs nepieciešamā	Noteikti nebūs nepieciešamā	Grūti pateikt
Kultūraugu šķirnes	28,4	40,1	17,8	2,5	11,2
Kultūraugu mēslošana	35,0	43,1	10,7	2,5	8,6
Augu aizsardzība	40,1	40,6	9,1	1,0	9,1
Augsnes apstrāde	27,4	40,1	19,3	3,6	9,6
Sēklkopība	18,3	29,4	28,4	11,2	12,7
Augsnes analīzes	26,4	46,7	12,2	2,5	12,2
Audzēšanas tehnoloģija	27,9	45,7	11,7	4,1	10,7
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	20,3	22,3	24,4	17,8	15,2
Apmācībā citā jomā	6,6	9,1	14,2	8,6	61,4

n=197

Avots: LVAEI aptaujas dati

Respondentu atbilžu detalizētāka analīze atklāja, ka vairākums respondentu atbildes ir ļoti līdzīgas. Statistiski nozīmīgas atšķirības var konstatēt divos griezumos. Mazās saimniecības ir lielākā mērā ieinteresētas apgūt kaut ko jaunu par bioloģiskajām lauksaimniecības metodēm nekā lielās saimniecības. Attiecīgi 73% un 20% šajās respondentu grupās bija norādījuši, ka viņiem ir nepieciešama apmācība šajā jomā. Tāpat mazajām saimniecībām (atšķirībā no iepriekš minētajiem griezumiem) ir lielāka interese par jautājumiem, kas ir saistīti ar dažādām kultūraugu šķirnēm.

57% aptaujāto, kuri bija norādījuši, ka viņu saimniecībām būtu nepieciešama apmācība augkopībā, norāda, ka tās varēt daļēji apmaksāt apmācību. 27% respondentu norādīja, ka saimniecības nevar atļauties samaksāt par apmācību.

Statistiski nozīmīgas atšķirības parādās griezumos pa dažāda lieluma saimniecību grupām. 52% mazo saimniecību pārstāvju atzina, ka viņi nevar atļauties maksāt par mācībām. Lielo saimniecību grupā šādu atbildžu īpatsvars bija tikai 7%.

To apliecina arī citu augkopības speciālistu viedoklis. Pētniekiem tiekoties ar vienu no vadošajiem augkopības konsultantiem/komersantiem, tika norādīts, ka augkopībā ir ļoti sīva konkurence, bet vairākiem LLKC konsultantiem ir augsta kvalifikācija un viņi kā konsultanti veiksmīgi konsultē mazos un vidējos lauksaimniekus, tos, kas uzsāk nodarboties ar augkopību, dārzkopību un augļkopību. Savukārt lielās augkopības, sevišķi graudkopības un kartupeļu audzētāju saimniecības, konsultē saimniekiem uzticami konsultanti vai arī viņi paļaujas uz tirdzniecības firmu pārstāvju konsultācijām. Komercciršanas nav ieinteresētas tērēt savus resursus biznesa uzsācēju vai mazo ražotāju konsultācijām, kas īsā periodā nevar kļūt par liela apjoma klientiem un lielu pasūtījumu veicējiem. Šī iemesla dēļ komercfiršanas neuzskata LLKC par bīstamu konkurentu, bet gan par šo komercfiršanu nākotnes klientu veidotāju un līdz ar to par sadarbības partneri. Lielie lauksaimnieki kādreiz ir bijuši mazie vai vidējie, kuri izauguši par lielajiem uzņēmumiem un kļuvuši patstāvīgi, arī turīgi un Latvijā atpazīstami, pateicoties LLKC apmācībām un sniegtajām konsultācijām par dažādiem jautājumiem. Uzņēmējs uzskata, ka varbūt ir lietderīgi LLKC nekoncentrēties uz pilnīgi visu lauku uzņēmēju konsultēšanu, lielos lauksaimniecības produkcijas ražotājus atstāt privātajam biznesam. Šiem lauksaimniekiem pie lielām platībām un ražām, modernām tehnoloģijām ir ļoti specifiskas vajadzības, kur konsultācijas sniedz vai nu kādas specifiskas apakšnozares (piemēram, augu aizsardzības, nevis vispārējs augkopības) vietējais vai pat ārvalstu speciālists. Šie lauksaimnieki esot gatavi un spējīgi par šo pakalpojumu maksāt atbilstošu cenu. Ar valsts atbalstu, pēc intervētā eksperta domām, konsultācijas ir jāsniedz tikai sākotnējā biznesa attīstības stadijā.

Pētnieku organizētā fokusgrupas diskusija š.g. 22.augustā ar LLKC augkopības un lopkopības speciālistiem daļēji apstiprina tos secinājumus, kas izriet no aptaujas datiem un intervijām ar lauksaimniekiem. Jaundibinātie un mazie uzņēmumi nespēj samaksāt par LLKC konsultācijām. Daži LLKC klienti arī neizprot, kāpēc valstij piederošai organizācijai būtu jāprasa maksa par konsultācijām. Tāpat LLKC klienti norāda, ka komercorganizācijas viņiem sniedz konsultācijas bez maksas.

LLKC speciālisti atzīst, ka klientu zināšanas un pieredze ir ļoti atšķirīgas. Lielo saimniecību īpašnieki ir izglītotāki un informētāki par nozares jaunumiem. Viņi arī ir motivētāki apmeklēt dažādus seminārus, tajā skaitā arī LLKC rīkotos. Turpretī mazajās saimniecībās īpašnieki retāk apmeklē LLKC seminārus, ievieš jaunievedumus savā ražošanā un iegulda savu darbinieku izglītībā.

LLKC speciālisti lopkopībā un augkopībā nav katrā reģionālajā birojā. Viņiem nav iespējams apzināt un konsultēt daudzus klientus, īpaši tos, kuri neierodas uz semināriem un nepapildina savas zināšanas. LLKC speciālisti uzskata, ka Latvijā ir saimniecību īpašnieki, kuriem nav pamatzināšanu par viņu izvēlēto saimniecisko darbību, un šādu īpašnieku konsultēšanai un apmācībai nepieciešams pievērst vislielāko uzmanību. Speciālisti uzskata, lai risinātu šo problēmu, nepieciešams organizēt seminārus katrā pagastā.

LLKC speciālisti apzinās nepieciešamību nepārtraukti mācīties un iegūt jaunāko informāciju par nozares attīstību. Tomēr LLKC naudas trūkuma dēļ ne

vienmēr izdodas piesaistīt lauksaimnieku atzītos lektoros un ekspertus, kuri varētu sniegt šādu informāciju. Arī paši LLKC speciālisti apmeklē dažādus kursus, arī komercorganizāciju seminārus, bieži vien maksājot no saviem līdzekļiem. Atsevišķos gadījumos LLKC kompensē šos izdevumus.

LLKC speciālisti augsti novērtē komercorganizāciju semināru kvalitāti, tomēr viņi norāda, ka sniegtā informācija jāvērtē objektīvi un piesardzīgi. Komercorganizāciju mērķis ir, protams, iepazīstināt galvenokārt ar savu produkciju. Šajos semināros maz var uzzināt par alternatīvām metodēm un produktiem, kas varētu atrisināt kādu problēmu, piemēram, jautājumos, kas ir saistīti ar kādu augu slimību. Šādos jautājumos būtu vēlams, lai lauksaimniekiem būtu pieejams neatkarīga konsultanta padoms, lai varētu izvērtēt dažādu komercorganizāciju piedāvājumu. LLKC varētu uzņemties šāda neatkarīga konsultanta lomu, bet tādā gadījumā jāatrisina arī jau augstāk minētās problēmas ar finansējumu trūkumu un konsultantu pieejamību reģionos.

LLKC konsultanti atklāti atzīst, ka lauksaimnieki bieži jaunāko par tehnoloģijām un citiem nozīmīgiem jautājumiem uzzina pirmie un par to pastāsta konsultantiem. Viņi uzskata, ka jābūt tieši pretēji - ka klienti uzzina par jauno no LLKC. To arī apstiprina intervijas ar lauksaimniekiem, ka atsevišķās jomās LLKC speciālisti nevar palīdzēt, jo viņiem pietrūkst specifisku zināšanu un pieredzes.

Kopumā respondentu atbildes liecina, ka augkopībā tuvākajos gados saglabāsies salīdzinoši augsts pieprasījums pēc konsultācijām un pakalpojumiem jautājumos, kas ir saistīti ar augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu. Tāpat ievērojama interese dažāda lieluma saimniecībām būs par kultūraugu šķirnēm, augsnes analīzēm un audzēšanas tehnoloģijām. Respondentu atbilžu šķērsriezuma analīze norāda uz to, ka arī mazajām saimniecībām būtu nepieciešams popularizēt pakalpojumus un konsultācijas, ko tās līdz šim ir retāk izmantojušas, piemēram, konsultācijas par kultūraugu mēslošanu un augsnes analīzes pakalpojumus. Ražību nav iespējams kāpināt bez attiecīgajām zināšanām kultūraugu mēslošanā un augsnes analīzēm. Aptaujātie lauksaimnieki atzinīgi vērtē gan LLKC, gan citu organizāciju speciālistu konsultācijas augkopības nozarē, tomēr, neskatoties uz šo vērtējumu, nākotnē jāpievērš lielāka uzmanība LLKC speciālistu izglītošanai par jaunākajām tehnoloģijām un atziņām dažādās augkopības un lopkopības nozarēs. Lielo saimniecību īpašniekiem un darbiniekiem bieži vien ir labākas zināšanas un attiecīgā pieredze savā nozarē. Aptaujas dati liecina arī par ievērojamu komercorganizāciju ietekmi augkopības nozarē. LLKC speciālisti un arī šī ziņojuma autori uzskata, ka, lai izvērtētu dažādu komercorganizāciju piedāvājumu un objektīvi izvērtētu iegūto informāciju, lauksaimniekiem ir nepieciešamas neatkarīga konsultanta sniegtais padoms. LLKC būtu jānodrošina šādas neatkarīgas konsultācijas.

5.2.3 Konsultācijas un apmācība lopkopības nozarē

Aptuveni 40% no aptaujātajiem, kuri bija norādījuši, ka ir saņēmuši kādas konsultācijas vai pakalpojumus pēdējo trīs gadu laikā, norāda, ka tās ir bijušas dažādas konsultācijas lopkopības nozarē. Vairākums respondentu ir konsultējušies par piena lopkopības jautājumiem. Salīdzinoši liela interese aptaujātajiem ir bijusi arī par ēdināšanas plānošanas, veterinārmedicīna un dzīvnieku labturības jautājumiem (sk 5.15.tabulu). Neliela interese lauksaimniekiem ir par putnkopību un cūkkopību, ko var izskaidrot arī ar augsto ražošanas koncentrāciju šajās nozarēs, kur ir nedaudzi spēcīgi tirgus dalībnieki un tādējādi apgrūtināta jaunu ražotāju ienākšana. Kā citas

konsultācijas respondenti ir minējušas jomas un jautājumus, kas ir saistīti ar biškopību, truškopību, ganāmpulka pārraudzību un nepieciešamās tehnikas iegādi.

5.15.tabula. Saņemtās konsultācijas un pakalpojumi lopkopības nozarē pēdējo trīs gadu laikā

Lopkopības nozares	Skaitis	Procenti
Piena lopkopība	83	68,0
Gaļas liellopu audzēšana	38	31,1
Putnkopība	6	4,9
Cūkkopība	7	5,7
Ēdināšanas plānošana (devas, piedevas)	51	41,8
Lopkopības mītņošana (kūts, novietņu būve)	35	28,7
Kūtsmēslu uzglabāšana (mēslu krātuvju būve)	34	27,9
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	26	21,3
Dzīvnieku labturība	48	39,3
Konsultācijas ģenētikā	33	27,0
Tehnoloģiskās iekārtas lopkopībā	19	15,6
Veterinārmedicīna	51	41,8
Dažāda veida analīzes/pārbaudes	40	32,8
Citas konsultācijas/pakalpojumi	28	23,0

n=122. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

66% no tiem, kuri bija izmantojuši kādu pakalpojumu vai konsultāciju lopkopības nozarē, norādīja, ka tās bija dažādas LLKC konsultācijas. 60% savukārt bija izmantojuši citu organizāciju pakalpojumus. Aptuveni 27% bija izmantojuši gan LLKC, gan citu organizāciju pakalpojumus lopkopības nozarē. Citu organizāciju pakalpojumu saņēmēji visbiežāk norādīja, ka viņus konsultējuši tirdzniecības, komercfirmu un ražotājfirmu pārstāvji, kā arī neatkarīgi konsultanti (sk. 6. tabulu pielikumā).

Jānorāda, ka LLKC un citu organizāciju pakalpojumu saņēmēju atbildes ir ļoti līdzīgas. Atšķirības var konstatēt divos griezumos. Lauksaimnieki biežāk konsultējušies LLKC par dzīvnieku labturības jautājumiem. LLKC klienti 40% gadījumu atzīmējuši šo pakalpojumu. Citu organizāciju konsultāciju saņēmēji par labturības jautājumiem interesējušies retāk – 27% gadījumu. Savukārt citas organizācijas biežāk sniegušas konsultācijas veterinārmedicīnā. 43% respondentu, kas izmantojuši šo organizāciju pakalpojumus, norāda, veterinārmedicīnas jomu. LLKC klienti retāk izmanto šīs jomas pakalpojumu – 27% no aptaujātajiem LLKC pakalpojumu saņēmējiem lopkopības nozarē (sk. 7. un 8.tabulu pielikumā). Šī pētījuma autoru veiktā intervija ar lauksaimnieku Latgalē atklāj, ka veterinārārstu trūkums ir akūta problēma piena lopkopībā. Nedaudzi palikušie strādājošie veterinārārsti ir ļoti noslogoti un grūti pieejami ārkārtas situācijās, kad jāglābj lopu

dzīvība. Veterinārārstu pakalpojumi arī ir kļuvuši tik dārgi, ka atsevišķos gadījumos neatmaksājas lopu ārstēšana un tos pārdod kautuvēm. Intervētais lauksaimnieks arī atzina, ka viņš nevar paļauties uz LLKC konsultantu pakalpojumiem veterinārmedicīnā, jo tuvākais kompetentākais speciālists šajā nozarē atrodas ļoti tālu un ārkārtas vajadzības gadījumā tāpat nav pieejams. Viņš arī norāda, ka LLKC ar nekonkurētspējīgu atalgojumu nevar noturēt labākos speciālistus. Viņaprāt, labākos speciālistus rekrutē dažādas firmas, kas var piedāvāt labāku atalgojumu un darba apstākļus. Visbeidzot intervētais lauksaimnieks Latgalē uzsver, ka Latvijā ir nepieciešami neatkarīgi konsultanti, kuri varētu izsvērt dažādus firmu piedāvājumus un ieteikt lauksaimniekiem optimālākos risinājumus, piemēram, jautājumos, kas ir saistīti ar barības piedevu nepieciešamību, devām un efektivitāti.

Ja salīdzina dažāda lieluma saimniecības pārstāvju atbildes, tad jāsecina, ka lielajām saimniecībām ir salīdzinoši lielāka vajadzība pēc konsultācijām ēdināšanas plānošanas un lopkopības mītņošanas un ģenētikas jautājumos. Tāpat tām ir liela interese par dažādām analīzēm. Piemēram, 58% lielo saimniecību pārstāvji, kas bija saņēmuši konsultācijas lopkopības nozarē, norādīja, ka viņi ir saņēmuši pakalpojumu saistībā ar ēdināšanas plānošanu. Mazo saimniecību grupā tikai 23% bija atzīmējuši šo jomu. Tāpat 52% respondentu lielo saimniecību grupā norāda, ka viņi ir interesējušies par jaunu novietņu izbūvi. Turpretī mazām saimniecībām ir bijusi mazāka interese par šādām būvēm – 14% gadījumu. Mazās saimniecības ir savukārt biežāk saņēmušas konsultācijas par gaļas liellopu audzēšanu, t.i. 36% no aptaujātajiem šajā grupā. Lielās saimniecības par šo jomu ir interesējušās retāk – 13% gadījumu. Šīs atšķirības var izskaidrot ar dažādiem faktoriem. Lielajām saimniecībām ir lielāki finanšu resursi un iespējas tādus piesaistīt, lai ieguldītu jaunu lopu novietņu izbūvē. Tāpat lielās saimniecības ir vairāk orientētas uz ražīguma paaugstināšanu, izmantojot dažādas metodes, piemēram, mērķtiecīgu krustošanu (ģenētiku), kā arī precīzāku un mērķētāku barošanu. Šajās saimniecībās liela nozīme ir arī dažādām analīzēm, lai varētu pēc iespējas efektīvāk izmantot resursus un sasniegt noteiktus mērķus (izslaukuma pieaugumu u.tml.). Mazajās saimniecībās retāk izmanto sarežģītākas saimniekošanas metodes. To var izskaidrot gan ar dažādu tehnoloģiju dārdzību, gan arī pašu mazo saimniecību darbinieku zināšana trūkumu. Tām būtu nākotnē jāskaidro, piemēram, ēdināšanas plānošanas nozīme, lai varētu paaugstināt ražīgumu dažādās lopkopības nozarēs. Šķiet, mazajām saimniecībām būs lielāka interese par gaļas liellopu audzēšanu, jo tas prasa mazākas investīcijas un ir vienkāršāk īstenojamas.

Gan LLKC, gan arī citu organizāciju pakalpojumus lopkopības nozarē respondenti novērtē pietiekami augstu. Nozīmīgas atšķirības respondentu vērtējums nevar identificēt (sk. 9. un 10. tabulu pielikumā). Vidējais respondentu vērtējums par LLKC speciālistu darbu lopkopībā ir 7,5 (SN-1,7). Citu organizāciju konsultantu vērtējums ir nedaudz zemāks – 7,3 (SN-1,5).

44% no aptaujātajiem norādīja, ka viņiem būs nepieciešamas konsultācijas lopkopības nozarē. Viennozīmīgi var apgalvot, ka tuvāko trīs gadu laikā saglabāsies liels pieprasījums pēc pakalpojumiem veterinārmedicīnā un dažādām analīzēm. Attiecīgi 71% un 67% respondentu, kas bija norādījuši, ka vēlas saņemt konsultācijas lopkopības nozarē, bija norādījuši augstāk minētās jomas. Tāpat liela interese lauksaimniekiem ir par ēdināšanas plānošanu, lopkopības mītņošanu, kūtsmēslu uzglabāšanu un dzīvnieku labturību. Kā citas konsultācijas vai pakalpojumus respondenti ir visbiežāk norādījuši konsultācijas biškopībā un aitkopībā. Jāpiebilst, ka

statistiski nozīmīgas atšķirības dažādos griezumos nevarēja konstatēt, jo respondentu skaits dažādās grupas ir pārāk mazs.

5.16. tabula. Nepieciešamās konsultācijas vai pakalpojumi dažādās lopkopības jomās tuvāko trīs gadu laikā (%)

Lopkopības jomas	Noteikti būs nepiecieša ms	Drīzāk būs nepiecieša ms	Drīzāk nebūs nepiecieša ms	Noteikti nebūs nepiecieša ms	Grūti pateikt
Piena lopkopība	37,1	22,5	7,9	21,9	10,6
Gaļas liellopu audzēšana	27,2	25,8	12,6	15,9	18,5
Putnkopība	8,6	15,2	19,2	42,4	14,6
Cūkkopība	7,9	10,6	23,8	43,7	13,9
Ēdināšanas plānošana (devas, piedevas)	31,8	32,5	14,6	8,6	12,6
Lopkopības mītņošana (kūts, novietņu būve)	29,8	31,8	19,9	6,6	11,9
Kūtsmēslu uzglabāšana (mēslu krātuvju būve)	25,2	34,4	17,2	10,6	12,6
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	21,9	21,2	20,5	23,2	13,2
Dzīvnieku labturība	25,2	38,4	15,9	7,9	12,6
Konsultācijas ģenētikā	25,2	28,5	17,9	11,3	17,2
Tehnoloģiskās iekārtas lopkopībā	23,2	31,8	22,5	8,6	13,9
Veterinārmedicīna	36,4	35,1	13,9	7,3	7,3
Dažāda veida analīzes/pārbaudes	30,5	36,4	12,6	6,0	14,6
Citas konsultācijas/pakalpojumi	10,6	12,6	14,6	7,9	54,3

n=151

Avots: LVAEI aptaujas dati

Līdzīgas respondentu atbildes ir arī iegūtas uz jautājumu par to, kādās jomās lopkopībā viņu saimniecībām ir vajadzīga apmācība. Aptuveni 43% respondentu norādīja, ka tā viņiem ir nepieciešama. Liels pieprasījums sagaidāms pēc dažāda veida mācībām ir tādās jomās, kā ēdināšanas plānošana, lopkopības mītņošana, dzīvnieku labturība, veterinārmedicīna. Tāpat viņi vēlas uzzināt vairāk par dažāda veida analīzēm. Kopumā var secināt, ka aptuveni 70% aptaujāto, kas bija norādījuši nepieciešamību pēc apmācības lopkopības jomās, norāda šīs jomas. Kā citas jomas respondenti piemin jau augstāk norādīto biškopības un aītkopības nozari. Nelielā respondenta skaita dēļ nebija iespējams noteikt statistiski nozīmīgas atšķirības starp dažādu grupu respondentu atbildēm.

5.18. tabula. Nepieciešamā apmācība dažādās lopkopības jomās tuvāko trīs gadu laikā (%)

Lopkopības jomas	Noteikti būs nepieciešams	Drīzāk būs nepieciešams	Drīzāk nebūs nepieciešams	Noteikti nebūs nepieciešams	Grūti pateikt
Piena lopkopība	37,6	24,8	9,8	19,5	8,3
Gaļas liellopu audzēšana	27,1	26,3	19,5	13,5	13,5
Putnkopība	7,5	11,3	24,8	42,1	14,3
Cūkkopība	8,3	9,0	27,1	46,6	9,0
Ēdināšanas plānošana (devas, piedevas)	36,1	33,8	15,0	6,8	8,3
Lopkopības mītņošana (kūts, novietņu būve)	31,6	35,3	13,5	6,8	12,8
Kūtsmēslu uzglabāšana (mēslu krātuvju būve)	30,8	32,3	15,0	9,0	12,8
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	22,6	23,3	24,1	16,5	13,5
Dzīvnieku labturība	29,3	43,6	14,3	4,5	8,3
Konsultācijas ģenētikā	29,3	33,8	15,8	6,8	14,3
Tehnoloģiskās iekārtas lopkopībā	30,1	29,3	18,8	8,3	13,5
Veterinārmedicīna	37,6	33,8	12,8	7,5	8,3
Dažāda veida analīzes/pārbaudes	33,1	35,3	13,5	6,8	11,3
Apmācībā citā jomā	7,5	7,5	16,5	8,3	60,2

n=133

Avots: LVAEI aptaujas dati

Jāpiebilst, ka aptuveni ½ respondentu, kuru saimniecībām būtu nepieciešama apmācība lopkopības jomā norāda, ka tās varētu daļēji apmaksāt šādu apmācību. 31% aptaujāto atzina, ka viņu saimniecības nevarētu atļauties maksāt par apmācībām šajā jomā. Statistiski nozīmīgas atšķirības parādās griezumos pa dažāda lieluma saimniecību grupām. 52% mazo saimniecību pārstāvju atzina, ka viņi nevar atļauties maksāt par mācībām. Lielo saimniecību grupā šādu atbilžu īpatsvars bija tikai 17%.

57% aptaujāto, kuri bija norādījuši, ka viņu saimniecībām būtu nepieciešama apmācība augkopībā, norāda, ka tās varētu daļēji apmaksāt apmācību. 27% respondentu norādīja, ka saimniecības nevar atļauties samaksāt par apmācību. Statistiski nozīmīgas atšķirības parādās griezumos pa dažāda lieluma saimniecību grupām. 52% mazo saimniecību pārstāvju atzina, ka viņi nevar atļauties maksāt par mācībām. Lielo saimniecību grupā šādu atbilžu īpatsvars bija 17%.

Savukārt vadošo veterināro klīniku speciālisti uzskata, ka LLKC būtu jākoncentrējas uz tādu veterināro konsultāciju sniegšanu, kas vērstas uz ilglaicīgu izmērāmu rezultatīvo rādītāju sasniegšanu klientu lopu mītnēs. Piemēram, dzīvnieku

labturības, veselības, ģenētikas u.c. jautājumu konsultēšanā un izglītošanā. Akūtu dzīvnieku veselības jautājumu konsultēšanai varētu nebūt liels pieprasījums un tos parasti nodrošina praktizējoši veterinārārsti. Jo atšķirībā no citu jomu konsultācijām, veterinārijā bieži vien ar konsultāciju nepietiek, bet ir nepieciešama praktiska veterinārārsta palīdzība (operācija, mākslīgā apsēklošana u.c.). Tāpat aptaujātais veterinārārsts uzskata, ka sakarā ar zemo lopu koncentrāciju reģionos, augstas kvalitātes vienreizēji sniegtie veterinārie pakalpojumi nav lēti, jo tos sniedz reti. Ja, piemēram, Nīderlandē viens vetārsts apkalpo 5000 govju, tad Latvijā tas ir ap 3000 govju. Tas nozīmē, ka pakalpojums ir salīdzinoši dārgs. Tas izriet no augstajām intelektuālajām un tehniskajām izmaksām, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu plaša spektra augstas kvalitātes pakalpojumu (operācijas, rentgens, serumu uzglabāšana utt), kas ir nemainīgi lielas, neatkarīgi no apkalpoto lopu skaita. Līdz ar to, ne visi zemnieki to spēj atļauties. Vetārsti, kas sniedz lētākus pakalpojumus, nespēj nodrošināt augstu kvalitāti. Viņiem bieži vien nav transporta, medikamentu, vakcīnu, kuru uzglabāšanai jānodrošina noteikta nemainīga temperatūra u.c. Intervētais vetārsts uzskata, ka LLKC ir nozīmīgs posms lopkopības saimniecību veidošanā un attīstībā, kas arī turpmāk būtu jāattīsta. Bet viņš uzskata, ka LLKC un veterinārajām privātpraksēm daudz ciešāk vajadzētu sadarboties zemnieku izglītojošos jautājumos un par lektoriem vairāk aicināt praktizējošus lektorus.

Jāsecina, ka lauksaimniekiem, kuri darbojas lopkopības jomā, būs vajadzīgas konsultācijas un dažādi mācību kursi veterinārmedicīnā, ēdināšanas plānošanā, lopkopības mītnošanā, kūtsmēslu uzglabāšanas un dzīvnieku labturības jautājumos. Var arī apgalvot, ka saglabāsies liels pieprasījums pēc dažāda veida analīzēm. Dažāda lieluma saimniecību pārstāvju atbilžu analīze atklāja, ka mazās saimniecības līdz šim nav pietiekami novērtējuši nepieciešamību konsultēties ēdināšanas plānošanas jautājumos. Šis jautājums ir nozīmīgs, jo labākas zināšanas šajā jomā var nodrošināt ražīguma pieaugumu un mazākas izmaksas. Īpaši akūts jautājums ir speciālistu trūkums un nepieejamība veterinārmedicīnas jomā. To izjūt gan lielās, gan arī mazās saimniecības. Šo jautājumu nevar atrisināt katra saimniecība atsevišķi. Tas ir nozares politikas jautājums. Intervijas ar lauksaimniekiem liecina, ka LLKC ne vienmēr izdodas rekrutēt un noturēt augsti kvalificētu speciālistus nekonkurētspējīgā atalgojuma dēļ.

5.2.4 Konsultācijas un apmācība projektu un biznesa plānu izstrādē

No aptaujātajiem lauksaimniekiem 51% bija izmantojuši kādu pakalpojumu vai konsultāciju, lai sagatavotu savām saimniecībām projektu vai biznesa plānu. Vislielākā interese respondentu saimniecībās bija par dažādu projektu izstrādi ES fondu atbalsta saņemšanai. Pārējos pakalpojumus un konsultācijas lauksaimnieki ir saņēmuši salīdzinoši retāk (sk. 5.19.tabulu). Kā citus pakalpojumus un konsultācijas respondenti piemin dažādās nestandarta konsultācijas, biznesa konsultācijas, konsultācijas par būvniecības jomu un dažādām ES fondu aktivitātēm.

5.19.tabula. Saņemtās konsultācijas un pakalpojumi projektu un biznesa plānu izstrādē pēdējo trīs gadu laikā

Jomas	Skaitis	Procenti
Projektu izstrāde ES fondu atbalsta saņemšanai	134	88,2
Kredītpieteikumi aizņēmumu saņemšanai no bankām	46	30,3
Biznesa plānu izstrāde	38	25,0
Iepirkuma konkursu procedūras	34	22,4
Kreditēšana un bankas operācijas	23	15,1
Citi pakalpojumi/konsultācijas	16	10,5

n=152. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

No visiem respondentiem, kuri bija atzīmējuši, ka viņu saimniecībās ir izmantoti pakalpojumi projektu izstrādes jomā, 70% bija izmantojuši LLKC pakalpojumus. Savukārt 37% bija izmantojuši citu organizāciju pakalpojumus šajā jomā. 7% respondenti bija atzīmējuši, ka bija izmantojuši gan LLKC, gan arī citu organizāciju pakalpojumus. Tie respondenti, kuru saimniecības bija izmantojušas citu organizāciju pakalpojumus, norādīja, ka visbiežāk šie pakalpojumu sniedzēji bija dažādi neatkarīgi konsultanti un konsultāciju firmas (61%) (sk. 11.tabulu pielikumā).

Salīdzinot ar citām konsultāciju un pakalpojumu jomām, var konstatēt, ka LLKC ir spēcīgākas pozīcijas projektu izstrādes jomā. Ievērojama daļa lauksaimnieku ir īpaši novērtējuši LLKC speciālistu kompetenci projektu izstrādē ES fondu atbalsta saņemšanai. Tā, piemēram, 91% no LLKC klientiem, kas bija izmantojuši kādu pakalpojumu projektu izstrādes jomā, bija norādījuši, ka viņiem LLKC speciālisti ir palīdzējuši izstrādāt projektu ES fonda līdzekļu atbalsta saņemšanai. Citu organizāciju klientu grupā šādu pakalpojumu saņēmēju īpatsvars ir zemāks – 75% (sk. 12. un 13. tabulu pielikumā). LLKC speciālisti arī biežāk nekā citu organizāciju pārstāvji ir konsultējuši lauksaimniekus dažādos ar iepirkuma procedūrām saistītos jautājumos, t.i. attiecīgi 25% un 14% gadījumu. Jāpiebilst, ka nozīmīgas atšķirības starp dažāda lieluma saimniecību pārstāvju atbildēm netika atklātas. Lai noteiktu atšķirības starp respondentu atbildēm dažādos Latvijas reģionos, respondentu skaits izlasē ir pārāk mazs.

Aptaujātie lauksaimnieki atzinīgi novērtējuši gan LLKC, gan arī citu organizāciju speciālistu zināšanas un pieredzi projektu izstrādes jomā. Vidējais LLKC speciālistu vērtējums bija 8,01 balles (SN-1,7). Citu organizāciju speciālistu darbu respondenti vidēji novērtējuši ar 7,6 ballēm (1,5). Salīdzinot ar citām pakalpojumu jomām, šajā jomā vidējais speciālistu novērtējums ir augstāks. Tas varētu liecināt par šīs jomas speciālistu augsto kvalifikāciju (sk. 14. un 15.tabulu pielikumā).

Intervētie lauksaimnieki un LLKC pārstāvji norāda, ka, lai gan konkurence ir sīva šajā pakalpojumu jomā, tomēr LLKC pozīcijas projektu izstrādes jomā ir spēcīgas un stabilas. LLKC speciālistiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze, ko novērtē arī daudzi lauksaimnieki. Par to liecina arī intervija ar lauksaimnieku Latgalē, kas atzīst, ka sadarbojas ar LLKC jau vairāk kā 6 gadus un šajā periodā nav noraidīts

neviens projekts, ko izstrādājuši LLKC speciālisti. Viņš gan norāda, ka šie speciālisti saņem tikai nelielu daļu no tās naudas, ko iekasē LLKC par saviem pakalpojumiem no lauksaimniekiem un ka tas var pamudināt vismaz dažus darbiniekus aiziet no LLKC, lai dibinātu savus uzņēmumus. To arī apstiprina intervētie LLKC pārstāvji, ka viņi ir pieredzējuši vairākus gadījumus, kad bijušie LLKC darbinieki nodibinājuši savus uzņēmumus un pārvilinājuši daļu LLKC klientu.

Aptuveni $\frac{3}{4}$ no visiem aptaujātajiem atzina, ka viņu saimniecībām tuvāko trīs gadu laikā būs nepieciešama kāda konsultācija vai pakalpojums, lai izstrādātu projektu vai biznesa plānu. Salīdzinot ar citām pakalpojumu un konsultāciju jomām, jānorāda, ka tieši projektu izstrāde lauksaimniekus interesē visvairāk un var droši prognozēt, ka saglabāsies augsts pieprasījums pēc šīs jomas pakalpojumiem (sk. 5.20.tabulu). Nemainīgi liela ir interese par konsultācijām projektu izstrādē ES fondu atbalsta saņemšanai. Tāpat ievērojama daļa respondentu ir norādījuši, ka viņu saimniecībās būs nepieciešami pakalpojumi un konsultācijas par kredītpieteikumu sagatavošanu un biznesa plānu izstrādi. Kā citus pakalpojumus vai konsultācijas lauksaimnieki ir pieminējuši konsultācijas par lauksaimniecības tehnikas iegādi un iespējamā ES fondu atbalsta nodrošināšanu, ražošanas plānu izstrādi un zemes iegādi. Statistiski nozīmīgas atšķirības starp respondentu atbildēm dažādu reģionu un dažāda lieluma saimniecību griezumā nav identificētas.

5.20. tabula. Nepieciešamās konsultācijas vai pakalpojumi projektu un biznesa plānu izstrādē tuvāko trīs gadu laikā (%)

Projektu un biznesa plānu izstrādes jomas	Noteikti būs nepieciešams	Drīzāk būs nepieciešams	Drīzāk nebūs nepieciešams	Noteikti nebūs nepieciešams	Grūti pateikt
Projektu izstrāde ES fondu atbalsta saņemšanai	49,2	37,7	4,0	2,0	7,1
Kredītpieteikumi aizņēmumu saņemšanai no bankām	24,2	27,0	21,8	9,9	17,1
Biznesa plānu izstrāde	26,6	36,9	15,9	7,1	13,5
Iepirkuma konkursu procedūras	21,0	25,4	22,2	11,9	19,4
Kreditēšana un bankas operācijas	17,1	23,0	25,4	13,9	20,6
Citas konsultācijas/pakalpojumi	5,6	9,5	16,7	8,7	59,5

n=252

Avots: LVAEI aptaujas dati

Aptaujātajiem lauksaimniekiem ir liela interese par apmācību dažādos jautājumos, kas ir saistīti ar projektu un biznesa plānu izstrādi. 65% no visiem aptaujātajiem norāda, ka tuvāko trīs gadu laikā viņu saimniecībām būtu nepieciešama šāda apmācība. Līdzīgi, ka analizējot respondentu atbildes uz iepriekšējo jautājumu bloku, jāsecina, ka lauksaimniekiem ir liels pieprasījums pēc mācību kursiem ES projektu un biznesa plānu izstrādē. Attiecīgi 90% un 72% respondentu, kuriem būtu nepieciešama apmācība, norādīja augstāk minētās jomas. Kā citas apmācības jomas respondenti minējuši ražošanas vadību un plānošanu, kā arī apmācību projektu izstrādē. Statistiski nozīmīgas atšķirības dažādos griezumos nevarēja identificēt, jo respondentu skaits dažādās grupās ir pārāk mazs.

5.21. tabula. Nepieciešamā apmācība dažādās lopkopības jomās tuvāko trīs gadu laikā (%)

Projektu un biznesa plānu izstrādes jomas	Noteikti būs nepieciešams	Drīzāk būs nepieciešams	Drīzāk nebūs nepieciešams	Noteikti nebūs nepieciešams	Grūti pateikt
Projektu izstrāde ES fondu atbalsta saņemšanai	45,3	44,3	4,0	1,5	5,0
Kredītpieteikumi aizņēmumu saņemšanai no bankām	24,4	30,8	26,4	5,0	13,4
Biznesa plānu izstrāde	29,9	42,3	15,9	2,0	10,0
Iepirkuma konkursu procedūras	24,9	28,9	23,9	10,0	12,4
Kreditēšana un bankas operācijas	19,9	23,4	29,9	10,0	16,9
Cita apmācība	6,5	9,5	16,9	11,4	55,7

n=201

Avots: LVAEI aptaujas dati

44% respondentu norādīja, ka viņu saimniecības varētu daļēji apmaksāt mācību kursus par projektu un biznesa plāna izstrādi. 41% aptaujāto atzina, ka šādu apmācību viņi nevarētu atļauties. Vislielākās grūtības samaksāt būtu mazajām saimniecībām. 63% mazo saimniecību pārstāvju ir atbildējuši, ka viņi nevar atļauties apmaksāt apmācības. Turpretī tikai 17% respondentu lielo saimniecību grupā ir norādījuši šādu atbildi.

Pētnieku organizētās fokusgrupu diskusijas š.g. 13. un 20. augustā ar LLKC ekonomikas un lauku attīstības speciālistiem ļauj nonākt pie līdzīgiem un arī citiem līdz šim neaplūkotiem secinājumiem. LLKC konsultanti norāda, ka mazie un vidējie uzņēmumi veido vislielāko viņu klientu daļu. Mazajiem uzņēmumiem faktiski nav citu alternatīvu, jo konsultāciju firmām mazo uzņēmumu apkalpošana nav izdevīga. Viena klientu grupa, kas lauksaimnieku aptaujas datus faktiski nav identificēta, ir lauksaimnieki, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda. Viņi atzīst, ka krievvalodīgajai klientu grupai ir grūtības saprast informāciju par prasībām un nosacījumiem latviešu valodā. Šai grupai būtu nepieciešams sagatavot informāciju arī krievu valodā.

Aptaujas rezultāti apliecina, ka LLKC speciālisti projektu izstrādes jomā ir ļoti atzinīgi novērtēti. Fokusgrupu diskusiju dalībnieki apgalvo, ka LLKC ir atsevišķi ļoti kvalificēti konsultanti, pie kuriem uz konsultācijām speciāli brauc arī no citiem Latvijas reģioniem. Tajā pašā laikā LLKC speciālisti atzīst, ka viņu konsultācijas kļūst arvien grūtāk pieejamas tieši lauksaimniekiem, jo viņiem ir noteikti dažādi papildus pienākumi un viņiem biežāk jāsadarbojas ar valsts iestādēm, nevis ar klientiem.

Šajās diskusijās dalībnieki jau atkal norāda, ka LLKC nevar piesaistīt zinošus lektorus un ekspertus konsultācijām un apmācībām, jo tas nevar piedāvāt šiem speciālistiem konkurētspējīgu atalgojumu un segt ceļa izdevumus. Par nekonkurētspējīgo atalgojumu stāsta arī vairāki intervētie zemnieki, kuri pazīst vairākus bijušos LLKC darbiniekus, kuri ir uzsākuši savu uzņēmējdarbību projektu

izstrādes un grāmatvedības jomās. Savukārt lielās konsultāciju firmas piedāvā daudz labākas apmācību iespējas. LLKC speciālisti gan uzskata, ka informācija šādos semināros lielākoties tiek sniegta, vadoties no semināra rīkotāja biznesa interesēm.

Fokusgrupu diskusijas dalībnieki arī norāda uz citiem trūkumiem. ES fondu finansēto projektu ietvaros piedāvātās semināru tēmas ne vienmēr ir aktuālas un interesantas lauksaimniekiem. Savukārt par tēmām, kas tobrīd ir aktuālas, seminārus nav iespējams organizēt, jo tam nav paredzēti līdzekļi. Tādejādi LLKC semināri lauksaimniekiem kļūst arvien mazāk saistoši.

LLKC darbinieki cenšas noorganizēt klientiem interesantus pasākumus. Lai to panāktu, viņi tērē pašu nopelnīto naudu un izmanto privāto autotransportu. Pieredzes apmaiņas braucieni ir lauksaimnieku vidū īpaši pieprasīti, bet tajos var piedalīties ierobežots interesentu skaits. Tie arī jāorganizē pēc iespējas tuvāk klientiem.

Fokusgrupu diskusiju dalībnieki uzskata, ka visefektīvākā būtu konsultāciju sniegšana uz vietas pie klienta. LLKC konsultantiem būtu jābrauc pie klienta. Šāda prakse LLKC speciālistiem jau ir pazīstama, jo pirms ekonomiskās krīzes pie klienta brauca komanda ar visu nozaru speciālistiem, kas uz vietas izvērtēja esošo situāciju un atbilstoši tam konsultēja klientu.

LLKC speciālisti norāda, ka konsultantiem ir jāpārzina daudz dažādas nozares un plašs jautājumu loks par gandrīz visu, ar ko cilvēki nodarbojas vai vēlas sākt nodarboties laukos. Konsultants nevar specializēties tikai vienā konkrētā jomā. Lai iegūtu šādas vispusīgas zināšanas, vajadzīgs arī laiks informācijas iegūšanai, kas LLKC darbiniekiem bieži vien pietrūkst.

Līdzīgi kā jau augstāk minētajā diskusijā ar augkopības un lopkopības speciālistiem, LLKC speciālisti atzīst, ka viņi aktuālo informāciju bieži vien saņem no klientiem un komercorganizāciju pārstāvjiem. Aktuālā informācija no ZM vai LLKC vadības nonāk līdz konsultantam novēloti. Fokusgrupu diskusiju dalībnieki stāsta arī par situācijām, ka kāda no lauksaimnieku nevalstiskajām organizācijām ar ZM vadību vienojas par aktuāla jautājuma tālāku risinājumu un par panākto vienošanos informē tikai savas organizācijas biedrus, citus lauksaimniekus atstājot neziņā. Šādas augstāk aplūkotas situācijas liecina par trūkumiem informācijas aprītē.

LLKC speciālisti atzīst, ka ir jomas, kurās viņiem pietrūkst zināšanu, bet kur varētu būt potenciāli liels pieprasījums pēc dažāda veida konsultācijām un pakalpojumiem. Daudzus LLKC klientus interesē juridiskie, darba drošības, vides un kooperācijas jautājumi. Šobrīd LLKC nevar piedāvāt konsultācijas šajās jomās.

Kopumā aptaujāto lauksaimnieku atbildes liecina, ka tuvāko trīs gadu laikā saglabāsies liels pieprasījums pēc pakalpojumiem un konsultācijām, kā arī dažāda veida mācību kursiem par projektu un biznesa plānu izstrādi. Šī ir joma, ko kā svarīgu un nepieciešamu novērtējuši gan lieli, gan arī mazu saimniecību pārstāvji. Līdzšinējā sadarbība ar LLKC daudziem lauksaimniekiem vismaz šajā jomā ir bijusi veiksmīga. Par to liecina augstais respondentu vērtējums LLKC speciālistu darbam projektu izstrādes jomā. Iespējamais risks rada daudzu LLKC speciālistu nepietiekamais atalgojums, kas varētu mudināt dažus atstāt darbu šajā organizācijā un izveidot konkurējošus uzņēmumus. Kā negatīvas sekas jāpiemin arī tas, ka daudzos gadījumos bijušie darbinieki piesaista saviem uzņēmumiem esošos LLKC klientus.

5.2.5 Konsultācijas un apmācība grāmatvedībā

54% no aptaujātajiem lauksaimniekiem bija izmantojuši kādu konsultāciju vai pakalpojumu grāmatvedības jomā. Vairākums aptaujāto grāmatvedības pakalpojumu saņēmēju norādīja, ka viņi ir slēguši līgumus par pastāvīgu grāmatvedības kārtošanu. Tāpat ievērojama daļa aptaujāto ir izmantojuši grāmatvežu konsultācijas nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sastādīšanā, kā arī aktuālajos grāmatvedības jautājumos. Kā citus pakalpojumus respondenti pieminēja konsultācijas par dažādiem normatīvajiem aktiem nodokļu jomā un nodokļu atmaksu.

5.22.tabula. Saņemtās konsultācijas un pakalpojumi grāmatvedībā un nodokļu jautājumos pēdējo trīs gadu laikā

Jomas	Skaitis	Procenti
Pastāvīga grāmatvedības kārtošana saskaņā ar noslēgto līgumu	90	56,3
Nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sastādīšana	87	54,4
Konsultācijas aktuālajos grāmatvedības jautājumos	81	50,6
Ieteikumi grāmatvedības uzskaites sistēmu ieviešanā	25	15,6
Grāmatvedības organizācijas dokumentu izstrāde	27	16,9
Citi pakalpojumi/konsultācijas	33	20,6

N=160. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Analizējot dažāda lieluma saimniecību pārstāvju atbildes, jāsecina, ka lielās saimniecības biežāk nekā mazās saimniecības slēdz līgumus par pastāvīgu grāmatvedības kārtošanu. Tā, piemēram, 67% aptaujāto lielo saimniecību pārstāvju norādīja, ka viņiem ir šāds līgums. Mazo saimniecību grupā tādu respondentu īpatsvars ir salīdzinoši mazāks, t.i. 34%. Mazās saimniecības savukārt biežāk nekā lielās saimniecības izmanto grāmatvežu pakalpojumus, lai sagatavotu nodokļu deklarācijas un pārskatus – attiecīgi 67% un 41%. Šīs atšķirības var izskaidrot ar to, ka dažāda lieluma saimniecībām ir bieži vien atšķirīga grāmatvedības uzskaites un darba apjoms, kas nepieciešams, lai vestu grāmatvedību. Mazās saimniecībās pietiek ar vienkāršu uzskaiti, ko var veikt arī pats saimniecības īpašnieks. Ja arī vajadzīgs grāmatveža padoms, tad visdrīzāk atskaišu un pārskatu sagatavošanā. Lielās saimniecībās grāmatvedības kārtošana ir sarežģītāka un apjomīgāka. Līdz ar to daudzi lielo saimniecību īpašnieki šo darbu uztic cilvēkiem, kuriem ir nepieciešama kvalifikācija un pieredze.

62% no aptaujātajiem grāmatvedības pakalpojumu saņēmējiem norādīja, ka viņus konsultēja LLKC speciālisti. Citu organizāciju pakalpojumus saņēma 46%. Tātad 8% respondentu ir saņēmuši pakalpojumus gan LLKC, gan arī citās

organizācijās. Jānorāda, ka 70% citu organizāciju klienti atzīmēja, ka viņi ir griezušies pie konsultāciju firmām vai pašnodarbinātajām personām jautājumos, kas ir saistīti ar grāmatvedības jomu (sk. 16., 17., 18. tabulu pielikumā). Nozīmīgas atšķirības starp LLC un citu organizāciju klientiem, kādas pakalpojumus viņi ir izmantojuši, nevar konstatēt.

Viennozīmīgi var apgalvot, ka LLC grāmatvedības pakalpojumi ir tie pakalpojumi, ko aptaujātie lauksaimnieki novērtēt visaugstāk. Viņi norāda, ka LLC speciālisti šajā jomā ir pieredzējuši un augsti kvalificēti. Viņi ir arī motivēti palīdzēt, skaidrojot sarežģītus jautājumus un piedāvājot nestandarta risinājumus (sk. 19., un 20. tabulu pielikumā). Vidējais LLC grāmatvedības speciālistu vērtējums ir 8,2 (SN-1,4). Arī citu organizāciju grāmatvedības pakalpojumu saņēmēji atzinīgi vērtē speciālistu kvalifikāciju un pieredzi, taču viņu vidējais vērtējums ir zemāks nekā LLC speciālistiem, t.i. 7,8 (SN-1,5). Intervētie lauksaimnieki arī atzinīgi novērtē LLC speciālistu darba grāmatvedībā, par ko pastarpināti liecina viņu ilgstošā sadarbība ar centru šajā jomā.

58% aptaujāto arī tuvāko trīs gadu laikā vēlas saņemt kādu pakalpojumu vai konsultāciju grāmatvedībā. 83% no tiem vēlas saņemt konsultācijas par aktuālajiem grāmatvedības jautājumiem. 75% ir iecerējuši vēlas saņemt pakalpojumus, kas ir saistīti ar nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sastādīšanu. 65% visdrīzāk turpinās sadarbību ar grāmatvedības pakalpojumu sniedzēju, lai kārtotu saimniecības grāmatvedību (sk. 5.23.tabulu). Kā citus pakalpojumus respondenti ir minējuši peļņas un zaudējumu, kā arī pašizmaksas aprēķinus, kas nepieciešami, lai efektīvi saimniekotu.

5.23.tabula. Nepieciešamās konsultācijas un pakalpojumi grāmatvedībā un nodokļu jautājumos tuvāko trīs gadu laikā (%)

Grāmatvedības un nodokļu jomas	Noteikti būs nepieciešams	Drīzāk būs nepieciešams	Drīzāk nebūs nepieciešams	Noteikti nebūs nepieciešams	Grūti pateikt
Pastāvīga grāmatvedības kārtošana saskaņā ar noslēgto līgumu	36,7	28,1	17,1	7,0	11,1
Nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sastādīšana	41,7	33,2	12,1	4,0	9,0
Konsultācijas aktuālajos grāmatvedības jautājumos	44,2	39,2	9,0	1,5	6,0
Ieteikumi grāmatvedības uzskaites sistēmu ieviešanā	26,6	38,7	17,6	3,5	13,6
Grāmatvedības organizācijas dokumentu izstrāde	24,1	36,2	19,6	4,0	16,1
Citi pakalpojumi/konsultācijas	10,6	13,1	13,6	6,0	56,8

n=199

Avots: LVAEI aptaujas dati

Dažāda lieluma saimniecību pārstāvji vērtē savu vajadzību pēc grāmatvedības pakalpojumiem atšķirīgi. Tā, piemēram, lielo saimniecību pārstāvji 48% gadījumos norāda, ka viņiem noteikti būs nepieciešams uzticēties citiem un slēgt līgumu ar kādu

pakalpojumu sniedzēju, lai kārtotu grāmatvedību. Mazās saimniecības to vēlas vai var atļauties retāk. Tikai 21% mazo saimniecību pārstāvju norāda, ka viņiem būs nepieciešams šāds pakalpojums. Tāpat lielām un vidējām saimniecībām būs noteikti vajadzīga konsultācija vai pakalpojums, lai sagatavotu nodokļu deklarācijas un gada pārskatus. Attiecīgi 51% un 43% respondentu šajā grupā norādīja šādu atbildi variantu. Mazo saimniecību grupā šādu respondentu īpatsvars ir salīdzinoši mazāks – 26%.

54% no visiem aptaujātiem bija atzīmējuši, ka viņu saimniecībām būtu nepieciešama arī apmācība grāmatvedības jomā. Visbiežāk respondenti norāda, ka būtu nepieciešama apmācība aktuālajos grāmatvedības jautājumos un grāmatvedības kārtošana. Attiecīgi 84% un 75% respondentu norādīja šīs grāmatvedības jomas (sk. 5.24.tabulu). Kā citas jomas respondenti atzīmēja e-grāmatvedību un dažādus nodokļu jautājumus.

5.24.tabula. Nepieciešamā apmācība grāmatvedībā un nodokļu jautājumos tuvāko trīs gadu laikā (%)

Grāmatvedības un nodokļu jomas	Noteikti būs nepieciešams	Drīzāk būs nepieciešams	Drīzāk nebūs nepieciešams	Noteikti nebūs nepieciešams	Grūti pateikt
Grāmatvedības kārtošana	33,3	41,8	12,7	4,2	7,9
Nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sastādīšana	34,5	36,4	17,6	5,5	6,1
Aktuālie grāmatvedības jautājumi	38,8	45,5	7,9	1,8	6,1
Ieteikumi grāmatvedības uzskaites sistēmu ieviešanā	27,3	39,4	17,0	3,6	12,7
Grāmatvedības organizācijas dokumentu izstrāde	26,7	41,8	16,4	3,6	11,5
Cita apmācība	6,7	9,1	15,8	7,3	61,2

N=165

Avots: LVAEI aptaujas dati

Līdzīgi, kā analizējot respondentu atbildes par nepieciešamām konsultācijām grāmatvedības jomā, var konstatēt atšķirīgas atbildes dažāda lieluma saimniecību grupās. Lielo un vidējo saimniecību grupā respondenti biežāk norāda, ka viņiem ir nepieciešama apmācība grāmatvedības kārtošana, kā arī nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sagatavošana. 45% aptaujāto, kuru saimniecībām būtu nepieciešama apmācība, norāda, ka viņi varētu daļēji segt ar šo apmācību saistītos izdevumus. 40% apgalvoja, ka viņi to nevar atļauties. Atbildot uz šo jautājumu, var tāpat konstatēt atšķirības starp lielo un mazo saimniecību pārstāvju atbildēm. 70% mazo saimniecību pārstāvju norāda, ka viņi nevar apmaksāt apmācību grāmatvedības jomā. Lielo saimniecību grupā tādu respondentu īpatsvars ir tikai 14%.

Kopumā jāsecina, ka respondenti atzinīgi ir novērtējuši LLKC speciālistu darbu grāmatvedības pakalpojumu jomā. Par to liecina augstais vidējais vērtējums un daudzu lauksaimnieku ilgstošā sadarbība ar centru. Tuvāko trīs gadu laikā arī saglabāsies pieprasījums pēc līdz šim saņemtajiem pakalpojumiem – pastāvīgu grāmatvedības kārtošanu, deklarāciju un pārskatu sagatavošanu. Lielajām un vidējām saimniecībām ir lielāka interese gan par pakalpojumiem, gan arī par apmācību šajā jomā. Šādu interesi visdrīzāk nosaka objektīvi faktori – sarežģīta grāmatvedības kārtošana un ievērojamais darba apjoms, kas jāvelta šim darbam.

5.2.6 Konsultācijas un apmācība mežsaimniecībā

Dažādus pakalpojumus un konsultācijas mežsaimniecībā līdz šim ir izmantojušas tikai 20% no aptaujāto saimniecībām. Visbiežāk tās ir bijušas konsultācijas vai pakalpojumi meža inventarizācijas, mežu atjaunošanas, kā arī cirsma iestigošanas un uzmērīšanas jautājumos. Kā citus pakalpojumus un konsultācijas respondenti ir norādījuši konsultācijas par ES iniciatīvu Natura 2000 un ES atbalstu mežsaimniekiem.

5.25.tabula. Saņemtās konsultācijas un pakalpojumi mežsaimniecībā pēdējo trīs gadu laikā

Konsultāciju jomas mežsaimniecībā	Skaitis	Procenti
Koku uzmērīšana	11	19,0
Meža inventarizācija	28	48,3
Apsaimniekošanas plāna izgatavošana	18	31,0
Konsultācijas meža bioloģiskās daudzveidības jautājumā	8	13,8
Cirsma iestigošana, uzmērīšana	24	41,4
Meža atjaunošana	24	41,4
Mežizstrādes tehnika	2	3,4
Kokapstrāde, iekārtas, tehnoloģija	3	5,2
Kokmateriālu realizācija	9	15,5
Citas konsultācijas/pakalpojumi	17	29,3

N=58. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Detalizētu respondentu atbilžu analīzi diemžēl nav iespējams veikt, jo respondentu skaits ir pārāk mazs. Tāpat šī iemesla dēļ nav korekti salīdzināt LLKC un citu organizāciju sniegtos pakalpojumus un to kvalitāti.

Tas, ka līdz šim aptaujātie lauksaimnieki reti izmantojuši pakalpojumus mežsaimniecības nozarē, vēl nenozīmē, ka viņiem maz interesē šī joma. 32% aptaujāto norādīja, ka tuvāko trīs gadu laikā viņiem būtu nepieciešams saņemt kādu pakalpojumu vai konsultāciju augstāk minētajā jomā. Vislielākā interese ir par pakalpojumiem un konsultācijām meža inventarizācijas un meža atjaunošanas jautājumos, kā arī par apsaimniekošanas plānu izgatavošanu. Kā citus pakalpojumus un konsultācijas respondenti minēja konsultācijas par koku sugu izvēli un augšanu, lauksaimniecības zemju apmežošanu un meža meliorāciju. Detalizēta respondentu

atbilžu analīze dažādos griezumos nebija iespējama mazā respondentu skaita dēļ. Te būtu svarīgi piebilst, ka Lauku attīstības programmas pasākumu klāstā ir salīdzinoši maz tādu pasākumu, kas būtu mērķēti tieši uz mežsaimniecības nozari³³. Tāpēc LAD pieejamos datus, ko izmantoja vēlāk izlases veidošanai, ir maz tādu saimniecību, kuri būtu izmantojuši vai kuriem būtu interese par konsultācijām un apmācību mežsaimniecībā.

5.26.tabula. Nepieciešamās konsultācijas un pakalpojumi mežsaimniecībā tuvāko trīs gadu laikā (%)

Mežsaimniecības jomas	Noteikti būs nepieciešam s	Drīzāk būs nepieciešam s	Drīzāk nebūs nepieciešam s	Noteikti nebūs nepieciešam s	Grūti pateikt
Koku uzmērīšana	13,5	32,4	26,1	7,2	20,7
Meža inventarizācija	27,9	36,0	16,2	6,3	13,5
Apsaimniekošanas plāna izgatavošana	30,6	35,1	16,2	5,4	12,6
Konsultācijas meža bioloģiskās daudzveidības jautājumā	18,0	26,1	24,3	7,2	24,3
Cirsmu iestigošana, uzmērīšana	20,7	31,5	24,3	5,4	18,0
Meža atjaunošana	28,8	37,8	16,2	4,5	12,6
Mežizstrādes tehnika	9,9	18,0	29,7	18,9	23,4
Kokapstrāde, iekārtas, tehnoloģija	7,2	10,8	30,6	27,0	24,3
Kokmateriālu realizācija	12,6	28,8	23,4	14,4	20,7
Citas konsultācijas/pakalpojumi	6,3	4,5	18,0	10,8	60,4

N=111

Avots: LVAEI aptaujas dati

30% aptaujāto respondentu norādīja, ka viņu saimniecībās būtu arī nepieciešama apmācība dažādās mežsaimniecības jomās. Līdzīgi kā atbildot uz jautājumu par nepieciešamām konsultācijām, vairākums respondentu norādīja, ka viņu interesē trīs apmācības jomas - meža inventarizācijas, meža atjaunošana un apsaimniekošanas plānu izgatavošana. Kā citas jomas respondenti minējuši jaunaudžu kopšanu un lauksaimniecības zemju apmežošanu.

³³ LAD. Lauku attīstības programmas pasākumi. Izgūts no <http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/lauku-attistibas-programmas-pasakumi/>

5.27.tabula. Nepieciešamā apmācība mežsaimniecībā tuvāko trīs gadu laikā (%)

Mežsaimniecības jomas	Noteikti būs nepieciešam s	Drīzāk būs nepieciešam s	Drīzāk nebūs nepieciešam s	Noteikti nebūs nepieciešam s	Grūti pateikt
Koku uzmērīšana	16,3	29,3	21,7	8,7	23,9
Meža inventarizācija	17,4	44,6	16,3	7,6	14,1
Apsaimniekošanas plāna izgatavošana	18,5	45,7	16,3	5,4	14,1
Konsultācijas meža bioloģiskās daudzveidības jautājumā	15,2	28,3	25,0	7,6	23,9
Cirsmu iestigošana, uzmērīšana	18,5	30,4	25,0	9,8	16,3
Meža atjaunošana	21,7	50,0	9,8	5,4	13,0
Mežizstrādes tehnika	14,1	17,4	29,3	16,3	22,8
Kokapstrāde, iekārtas, tehnoloģija	13,0	10,9	32,6	19,6	23,9
Kokmateriālu realizācija	17,4	27,2	25,0	10,9	19,6
Apmācībā citā jomā	4,3	10,9	17,4	8,7	58,7

n=92

Avots: LVAEI aptaujas dati

49% aptaujāto saimniecību pārstāvju, kuri norādīja, ka viņiem būtu nepieciešama apmācība kādā no mežsaimniecības jomām, atzina, ka viņu saimniecība nevar atļauties šādu apmācību. 37% respondentu atbildēja, ka nepieciešamības gadījumā viņu saimniecība varētu daļēji apmaksāt apmācības kursus.

Fokusgrupu diskusija ar Mežu konsultāciju pakalpojumu centra darbiniekiem š.g.27.augustā sniedz plašāku skaidrojumu par konsultācijām mežsaimniecībā. Viņi uzsver, ka meža īpašnieki parasti nevēlas maksāt par konsultācijām, tāpēc bieži vien jāatsaka izbraukuma konsultācijas uz vietas. Šādiem izbraukumiem MKPC nav atvēlēta ne nauda algām, ne arī tehniskajam nodrošinājumam.

Dažkārt MKPC speciālisti sagatavo dokumentu klientiem, pamatojoties uz viņu sniegto informāciju, kas ne vienmēr sakrīt ar reālo situāciju dabā. Tāpēc bieži vien sagatavotie dokumenti ir jālabo. Šie augstāk minētie apstākļi var ietekmēt dažu MKPC darbinieku viedokli, ka konsultācijas ir traucējošas viņu ikdienas darbam.

Raksturojot savu darbību jautājumos par mežsaimniecību, aptaujātie LLKC darbinieki norāda, ka viņi reti sniedz konsultācijas šajā jomā. Izņēmums ir jautājums par ES finansējuma piesaisti nepieciešamo projektu īstenošanai, kur 39% aptaujāto ir atbildējuši, ka ir darījuši to bieži. Šī pētījuma ziņojuma autori uzskata, ka meža īpašniekus reti konsultē par meža apsaimniekošanā būtiskiem jautājumiem.

Meža īpašnieku ir zināšanas un motivācija ir ļoti atšķirīga. MKPC darbinieki norāda, ka ir tādi īpašnieki, kuri zina, kas notiek viņu īpašumā, un kuri ierodas ar konkrētu jautājumu vai pieteikumu pēc pakalpojuma sniegšanas. Bet ir arī īpašnieki, kuriem nav patiesas intereses par to, kas notiek ar viņu īpašumu. Pirmajā grupā

daudziem ir zināšanas un vēlēšanas iegūt jaunāko informāciju. Viņi arī piedalās MPKC rīkotajos semināros. Otrajā grupā īpašniekiem trūkst zināšanu un motivācijas tādas iegūt.

Semināru rīkošanai meža īpašniekiem MPKC izmanto Valsts lauku tīkla finansējumu. Fokusgrupas dalībnieki uzskata, ka tas ir pietiekams gan semināru organizatorisko izdevumu segšanai, gan labu lektoru piesaistei. Viņi arī norāda, ka semināru temati ir aktuāli un saistoši, bet ir gadījumi, ka neviens uz tiem neierodas.

MKPC reģionālo biroju konsultanti ir apmierināti ar centrālā biroja rīkotajiem semināriem un apmācībām darbinieku informēšanai un kvalifikācijas celšanai. Fokusgrupas diskusijas dalībnieki norāda, ka ir atsevišķi temati, par kuriem būtu nepieciešamas padziļinātākas apmācības, piemēram, par juridiskajiem un nodokļu jautājumiem saistībā ar meža īpašuma apsaimniekošanu, kā arī par jaunajām tehnoloģijām un nozares attīstību. MKPC darbinieku vēlētos lielāku finansējumu pieredzes apmaiņas braucieniem gan Latvijā, gan arī ārvalstīs. Finansējuma trūkuma dēļ konsultanti nevar nokļūt uz dažādu organizāciju vai uzņēmumu rīkotajām praktiskajām mežu dienām, kur tiek stāstīts par jaunākajiem pētījumiem meža nozarē, iespēju tos pielietot praksē, kā arī jaunākajām tehnoloģijām.

Aptaujāto saimniecību pārstāvju atbildes liecina, ka ievērojama daļa saimniecību, kas darbojas mežsaimniecības jomā, interesēja un interesēs pakalpojumi un konsultācijas par meža inventarizācijas un meža atjaunošanas jautājumiem. Tuvāko trīs gadu laikā var arī prognozēt ievērojamu pieprasījumu pēc pakalpojumiem apsaimniekošanas plāna izstrādē. Aptaujāto saimniecību pārstāvji arī norādu uz nepieciešamo apmācību augstāk minētajās jomās. Mazāka interese līdz šim aptaujātajām saimniecībām ir par bioloģiskās daudzveidības jautājumiem, kā arī par mežizstrādes un kokapstrādes tehniku. Tas izskaidrojams gan ar subjektīviem, gan arī objektīviem faktoriem. Šķiet, daudzas aptaujātās saimniecības nenovērtē bioloģisko daudzveidību kā svarīgu jautājumu. Mazo interesi par mežizstrādes un kokapstrādes tehniku var izskaidrot arī ar to, ka ieguldījumi šādā tehnikā atmaksājas tikai tad, ja apsaimniekošanā ir lielas meža platības. Tāpat mežizstrādes un kokapstrādes nozarēs ir vērojama augsta ražošanas koncentrācija un specializācija ar attiecīgām zemākām ražošanas izmaksām. Šajā tirgus segmentā nelieliem uzņēmumiem ir ļoti grūti uzsākt darbību un noturēties. Fokusgrupu diskusija ar MKPC darbiniekiem atklāj, konsultāciju sniegšanu mežsaimniecībā ierobežo finansējuma trūkums. Tā dēļ konsultanti nevar izbaukt uz vietas, lai pārliecinātos par reālo situāciju meža īpašumā un varētu ieteikt kādus noderīgus risinājumus. Šobrīd MKPC darbiniekiem jāpaļaujas uz meža īpašnieku sniegto informāciju, kas ne vienmēr ir precīza. MKPC darbiniekiem pietrūkst zināšanu par juridiskiem un nodokļu jautājumiem, kā arī par jaunākajiem pētījumiem mežsaimniecības jomā. Lielāks atbalsts pieredzes apmaiņas braucieniem, citu organizāciju semināru un mācību apmeklējumiem varētu sniegt iespējas iegūt šādas zināšanas. Konsultanti izsaka priekšlikumu, ka vajag ieviest vismaz bezmaksas konsultatīvo telefonu, kas arī bieži vien spētu nodrošināt kvalitatīvu konsultāciju un sekojošu pareizu darbību mežu apsaimniekošanā.

5.2.7 Konsultācijas un apmācība pārtikas ražošanā

14% no aptaujātajiem bija saņēmuši kādu pakalpojumu vai konsultāciju pārtikas ražošanas jomā. Respondentu skaits, kuri būtu izmantojuši kādu pakalpojumu šajā jomā ir pārāk mazs, lai viņu atbildes varētu analizēt detalizēti un salīdzināt. Jāpiebilst, ka higiēnas prasības pārtikas aprītē, prasības pārtikas preču marķējumam un personāla higiēna bija tās jomas, ko respondenti atzīmēja visbiežāk. Kā citas pakalpojumu jomas respondenti ir norādījuši biškopību un biškopības produkcijas pirmapstrādi. Tāpat jāatzīmē, ka vairākums respondentu ir griezušies pie Pārtikas un veterinārā dienesta un LLKC speciālistiem.

Salīdzinoši lielākas īpatsvars respondentu, t.i. 33% no aptaujātajiem, tomēr norāda, ka viņi vēlētos saņemt pakalpojumu vai konsultāciju par pārtikas ražošanas jautājumiem tuvāko trīs gadu laikā. Viennozīmīgi var apgalvot, ka aptaujātajiem lauksaimniekiem ir liela interese par pārtikas produktu ražošanu mājas apstākļos, prasībām materiāliem un izstrādājumiem, kas paredzēti saskarei ar pārtiku higiēnas, kā arī prasībām pārtikas aprītē. Šīs ir jomas, ko respondenti atzīmēja visbiežāk (sk.5.28.tabulu). Kā citas pārtikas ražošanas jomas respondenti ir pieminējuši prasības ābolu realizācijai, biškopības produkcijas ražošanu un fasēšanu.

5.28.tabula. Nepieciešamās konsultācijas un pakalpojumi pārtikas ražošanā tuvāko trīs gadu laikā (%)

Pārtikas ražošanas un realizācijas jomas	Noteikti būs nepieciešam s	Drīzāk būs nepieciešam s	Drīzāk nebūs nepieciešam s	Noteikti nebūs nepieciešam s	Grūti pateikt
Dzīvnieku pārvadāšana	10,6	19,5	19,5	30,1	20,4
Produkcijas realizācijas aizliegumi	16,8	37,2	13,3	14,2	18,6
Svaigpiena ieguve un pirmapstrāde	11,5	15,9	23,0	35,4	14,2
Olu realizācija nelielos apjomos tieši galapatērētājam	14,2	15,9	20,4	33,6	15,9
Higiēnas prasības pārtikas aprītē	30,1	39,8	8,8	8,8	12,4
Prasības pārtikas preču marķējumam	28,3	31,9	15,9	12,4	11,5
Personāla higiēna un apmācība	25,7	34,5	16,8	11,5	11,5
Paškontroles sistēma uzņēmumā	29,2	36,3	11,5	11,5	11,5
Preču pavaddokumenti	23,9	34,5	17,7	11,5	12,4
Pārtikas produktu ražošana mājas apstākļos	31,0	35,4	11,5	8,0	14,2
Prasības materiāliem un izstrādājumiem, kas paredzēti saskarei ar pārtiku	30,1	37,2	15,0	8,0	9,7
Pārtikas produktu ražošanas tehnoloģijas	31,0	33,6	15,0	7,1	13,3
Pārtikas produktu ražošanas iekārtas	27,4	36,3	14,2	8,0	14,2

Cits konsultācijas/pakalpojumi	5,3	10,6	10,6	8,8	64,6
--------------------------------	-----	------	------	-----	------

n=113

Avots: LVAEI aptaujas dati

Respondentu skaits ir pārāk mazs, lai varētu konstatēt statistiski nozīmīgas saistības. Tomēr kopējā tendence respondentu atbildēs ir tāda, ka mazajām saimniecībām ir lielāka interese par pārtikas ražošanu mājas apstākļos un citiem saistītiem jautājumiem. To varētu izskaidrot ar to, ka mazās saimniecības visdrīzāk nevarēs konkurēt ar lielajām saimniecībām, ražojot, piemēram, graudus, jo to ražošanas izmaksas uz produkcijas vienību ir augstākas. Tām jāmeklē tādas tirgus nišas, kur savu produkciju var pārdot dārgāk. Šajās tirgus nišās var noturēties tikai tie ražotāji, kas piedāvā kaut ko atšķirīgu. Mājražošana un attiecīgās produkcijas pārdošana, piemēram, gadatirgos un specializētos ekoloģisko produktu veikalos daudzajām mazajām saimniecībām šķiet piemērotāks risinājums. Lielajām saimniecībām drīzāk jādomā par ražošanas efektivitāti un zemāku cenu, kas varētu būt pievilcīga pārtikas ražotājiem, vairumtirgotājiem un lielveikalu ķēdēm.

Aptaujātie lauksaimnieki līdzīgas atbildes sniedza uz jautājumu par to, kādās pārtikas ražošanas jomās viņu saimniecības būtu nepieciešama apmācība tuvāko trīs gadu laikā. Tās ir jau iepriekš biežāk minētās jomas kā pārtikas produktu ražošana mājas apstākļos, higiēnas prasības pārtikas aprītē un prasības materiāliem un izstrādājumiem, kas paredzēti saskarei ar pārtiku. Liela interese aptaujātiem arī ir par ražošanas tehnoloģijām (sk.5.29.tabulu). Kā citas jomas respondenti minējuši gaļas žāvējumu ražošanu un pārtikas realizāciju.

5.29.tabula. Nepieciešamā apmācība pārtikas ražošanā tuvāko trīs gadu laikā

Pārtikas ražošanas un realizācijas jomas	Noteikti būs nepieciešams	Drīzāk būs nepieciešams	Drīzāk nebūs nepieciešams	Noteikti nebūs nepieciešams	Grūti pateikt
Dzīvnieku pārvadāšana	8,6	22,9	21,0	31,4	16,2
Produkcijas realizācijas aizliegumi	17,1	39,0	9,5	19,0	15,2
Svaigpiena ieguve un pirmapstrāde	14,3	13,3	20,0	35,2	17,1
Olu realizācija nelielos apjomos tieši galapatērētājam	10,5	18,1	21,0	33,3	17,1
Higiēnas prasības pārtikas aprītē	28,6	41,9	8,6	8,6	12,4
Prasības pārtikas preču marķējumam	25,7	36,2	18,1	7,6	12,4
Personāla higiēna un apmācība	22,9	36,2	21,9	6,7	12,4
Paškontroles sistēma uzņēmumā	22,9	40,0	15,2	10,5	11,4
Preču pavaddokumenti	22,9	35,2	17,1	12,4	12,4
Pārtikas produktu ražošana mājās	29,5	43,8	7,6	5,7	13,3

apstākļos					
Prasības materiāliem un izstrādājumiem, kas paredzēti saskarei ar pārtiku	30,5	38,1	13,3	5,7	12,4
Pārtikas produktu ražošanas tehnoloģijas	29,5	41,0	9,5	5,7	14,3
Pārtikas produktu ražošanas iekārtas	22,9	43,8	9,5	8,6	15,2
Cita apmācība	6,7	11,4	6,7	10,5	64,8

n=105

Avots: LVAEI aptaujas dati

Lai gan mazā respondentu skaita dēļ nav iespējams identificēt statistiski nozīmīgas saistības, tomēr var norādīt jau uz iepriekš norādīto tendenci. Mazajām saimniecībām ir lielāka interese par apmācību pārtikas ražošanā, īpaši par jautājumiem, kas ir saistīti ar pārtikas ražošanu mājas apstākļos. 47% aptaujāto, kuri bija norādījuši, ka viņu saimniecībās būtu nepieciešama apmācība pārtikas ražošanā, būtu gatavi daļēji samaksāt par šo apmācību. 44% norādīja, ka viņu saimniecības nevarētu atļauties šādus tēriņus.

Savukārt apkopojot LLKC konsultantu aptaujas rezultātus var secināt, ka konsultācijas un pakalpojumus pārtikas ražošanā un realizācijā pēdējā gada laikā snieguši 48% aptaujāto konsultantu. Visbiežāk konsultanti ir konsultējuši par šādiem jautājumiem: 1) pārtikas produktu ražošana mājas apstākļos; 2) svaigpiena ieguve un pirmapstrāde higiēnas prasības pārtikas aprītē; 3) personāla higiēna un apmācība (skat. 5.30 tabulu);

5.30. tabula. Sniegtās konsultācijas un /vai pakalpojumi pārtikas ražošanā un realizācijā pēdējo 12 mēnešu laikā (%)

Konsultācijas/Pakalpojumu jomas	Ļoti bieži (30<)	Bieži (11-30)	Reti (4-10)	Ļoti reti (1-3)	Nemaz (0)
Pārtikas produktu ražošana mājas apstākļos	8	27	45	18	2
Svaigpiena ieguve un pirmapstrāde	6	12	35	33	14
Personāla higiēna un apmācība	6	6	31	31	27
Higiēnas prasības pārtikas aprītē	2	24	33	33	8
Pārtikas produktu ražošanas iekārtas	2	12	16	33	37
Prasības pārtikas preču marķējumam	2	8	20	41	29
Pārtikas produktu ražošanas tehnoloģijas	2	8	16	41	33
Paškontroles sistēma uzņēmumā	2	6	27	31	35
Prasības materiāliem un izstrādājumiem, kas paredzēti saskarei ar pārtiku	2	6	22	43	27
Dzīvnieku pārvadāšana	2	2	20	39	37
Olu realizācija nelielos apjomos tieši galapatērētājam	0	12	24	39	24

Preču pavaddokumenti	0	8	22	39	31
Produkcijas realizācijas aizliegumi	0	8	18	37	37
Cits kons./pakalp.	2	8	22	43	24

Avots: LVAEI aptauja

Retāk konsultācijas ir sniegtas šādās jomās: 1) higiēnas prasības pārtikas aprītē; 2) pārtikas produktu ražošanas iekārtas; 3) prasības pārtikas preču marķējumam; 4) pārtikas produktu ražošanas tehnoloģijas. Savukārt jautājumos par paškontroles sistēmu uzņēmumā un pārtikas produktu ražošanas iekārtām LLKC darbinieki faktiski nav snieguši kādu konsultāciju.

Pārtikas ražošanas un realizācijas joma ir ļoti plaša. Tā ietver jautājumus par pārtikas un veterinārajām prasībām katrā no ražošanas un realizācijas posmiem, vides un sanitāro prasību ievērošanu, saražotās produkcijas standartiem, atbilstošām tehnoloģijām un tml. Šādu speciālistu, kuri būtu speciāli sagatavoti sniegt konsultācijas par šiem jautājumiem, LLKC nav. Pārtikas ražotāji par tik specifiskiem jautājumiem galvenokārt interesējas pie speciālistiem Pārtikas un veterinārajā dienestā (PVD). Taču biznesa plānu un projektu sagatavošana pārtikas ražošanas nozarē, īpaši ES fondu un valsts atbalstītajos projektos, ietilpst LLKC konsultantu pienākumos.

LLKC turpmāk būtu nepieciešami šādi speciālisti, lai varētu pilnvērtīgi konsultēt lauksaimniekus, kuri vēlētos uzsākt savas saražotās lauksaimniecības produkcijas pārstrādi un realizāciju, un piesaistīt kā klientus arī pārtikas ražotājus. Alternatīva ir klientu nosūtīšana pie PVD speciālistiem, bet tas nebūtu LLKC interesēs tā rīkoties. Izņēmums ir mājražošana. Šajā nozarē LLKC speciālisti jau šobrīd ir kompetenti un spējīgi sniegt konsultācijas, piemēram, par mājražošanas uzsākšanu un izvirzītajām prasībām. Tāpat LLKC speciālisti konsultēt, kā sakārtot ražošanu un nepieciešamo dokumentāciju.

Par potenciālo mājražotāju interesi liecina fokusgrupu diskusijas ar LLKC ekonomikas, augkopības un lopkopības speciālistiem, kuri apgalvo, ka daudziem klientiem ir liela interese par LLKC konsultācijām jautājumā par mājražošanas uzsākšanu. LLKC jau šobrīd darbojas arī kā starpnieks starp mājražotāju un PVD. Aptaujātie LLKC konsultanti uzskata, ka pieprasījums pēc konsultācijām šajā jautājumā tikai pieaugs un ka tuvākajā laikā daudzus klientus būs jākonsultē par produktu mārketingu, pieeju ES projektiem pārtikas ražošanai, noteikumiem mājražotājiem un mājražotāju tirgošanas tirdziņos (skat.5.31. tabulu).

5.31.tabula. Citas konsultācijas un pakalpojumi pārtikas ražošanas un realizācijas jautājumos, kas uzņēmumiem tuvākajā laikā varētu būt nepieciešami (%)

Problēmjas	Skaitis	Procenti
Produktu mārketingis un realizācija	4	33,3
ES projekti pārtikas ražošanai	2	16,7
Mājražotāju tirgošanās tirdziņos, pavaddokumentu noformēšana	2	16,7
Telpu noma	1	8,3
Tirdzniecības vietas, nodevas	1	8,3
Likumdošana	1	8,3
Ražošanas pašizmaksas	1	8,3
Grūti teikt	1	8,3

N=12. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.
Avots: LVAEI aptaujas dati

Kopumā jāsecina, ka daudzām saimniecībām, īpaši mazajām, ir liela interese par konsultācijām un apmācību dažādos jautājumos, kas ir saistīti ar pārtikas ražošanu mājās apstākļos un dažādu normatīvo aktu prasību izpildi, lai šādu ražošanu varētu uzsākt vai veikt. Par to liecina gan lauksaimnieku, gan arī LLKC konsultantu aptaujas rezultāti. Aptaujāto lauksaimnieku atbildes arī liecina, ka līdz šim tikai neliela daļa ir izmantojusi šos pakalpojumus, ko visdrīzāk nosaka augstas kvalitātes prasības pārtikas ražošanas jomā un ievērojamā kontrole no dažādu valsts institūciju puses. Šī pētījuma autori uzskata, ka šī ir joma, kurā tuvākā laikā varētu pieaugt pieprasījums pēc dažādām konsultācijām un pakalpojumiem. Daudzi mazo saimniecību pārstāvji ir apjautuši, ka, piemēram, mājražošana varētu būt veids, kā iegūt jaunas produkcijas noieta nišas un papildus ienākumus. Arī valsts politika šobrīd ir labvēlīgāka mājražošanas attīstībai nekā vēl pirms pāris gadiem.

5.2.8 Konsultācijas un apmācība vides jomā

27% no aptaujātajiem lauksaimniekiem ir saņēmuši kādu pakalpojumu vai konsultāciju vides aizsardzības jautājumos. Lauksaimnieki visbiežāk konsultējušies par augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasībām. Liela interese ir bijusi arī par organiskā mēslojuma un citu mēslošanas līdzekļu lietošanu (sk.5.32.tabulu). Kā citas pakalpojumu jomas respondenti minējuši jautājumus, kas ir saistīti ar savstarpējās atbilstības prasību ievērošanu.

5.32.tabula. Saņemtās konsultācijas un pakalpojumi vides aizsardzības jautājumos pēdējos trīs gadu laikā

Jomas	Skaitis	Procenti
Gruntsūdeņu aizsardzība	8	10,5
Organiskā mēslojuma un citu mēslošanas līdzekļu lietošanas prasības	33	43,4
Augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības	54	71,1
Dabas vērtību un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzība	15	19,7
Saimnieciskās darbības virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās	19	25,0
Pasākumi attiecībā uz kūtsmēsli apsaimniekošanu (uzglabāšana, iestrāde)	25	32,9
Dažādu ķīmisko vielu saturošu vai ķīmisko produktu glabāšana	23	30,3
Atļaujas piesārņojošo darbību veikšanai (A,B,C kategorijas apliecinājums)	18	23,7
Citas konsultācijas/pakalpojumi	5	6,6

n=76. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.
Avots: LVAEI aptaujas dati

Dažāda lieluma saimniecību pārstāvji sniedza atšķirīgas atbildes, kādus pakalpojumus viņi ir saņēmuši. 90% lielo saimniecību, kuras bija saņēmušas konsultāciju vai pakalpojumu vides aizsardzības jautājumos, norāda, ka tās ir bijušas par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu. Mazo saimniecību grupā tādu respondentu īpatsvars ir 57%. Tāpat lielajām saimniecībām biežāk nekā mazajām saimniecībām bija nepieciešams konsultēties par organiskā mēslojuma un citu mēslošanas līdzekļu lietošanas prasībām, t.i. attiecīgi 58% un 22% gadījumu. Šīs atšķirības var izskaidrot jau iepriekš minētajiem apsvērumiem. Lielo saimniecību grupā ir vairāk tādu uzņēmumu, kuri izmanto konvencionālas lauksaimniecības metodes ar visām no tā izrietošām sekām. Tās visdrīzāk savā ražošanā plaši izmanto ķīmiski sintezētās vielas, kuru lietošanu regulē dažādi normatīvie akti. Normatīvo aktu prasību neievērošana var radīt nopietnu apdraudējumu videi un arī pašai saimniecībai (piemēram, soda naudas). Mazās saimniecības biežāk nekā lielās saimniecības izmanto bioloģiskās lauksaimniecības metodes un no tā izriet arī to nelielā interese, piemēram, par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu.

Vairākums respondentu (58%), kas ir saņēmuši kādu pakalpojumu vai konsultāciju vides aizsardzības jautājumos, norāda, ka viņi ir griezušies pie LLKC speciālistiem. Ievērojama daļa respondentu (43%) ir konsultējušies arī pie Valsts Vides dienesta darbiniekiem (sk. 22.tabulu pielikumā).

Vides aizsardzības jautājumu nozīmi ir apzinājušies daudzi respondenti. Par to liecina arī tas, ka 53% no aptaujātajiem norādīja, ka tuvāko trīs gadu laikā viņu saimniecības būtu nepieciešamas konsultācijas vai pakalpojumi dažādās ar vides aizsardzību saistītās jomās. Jomas vai jautājumi, ko aptaujātie norāda visbiežāk, ir organiskā mēslojuma, dažādu mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības, kā arī pasākumi attiecībā uz kūtsmēslu apsaimniekošanu (uzglabāšana) (sk.5.33.tabulu). Kā citus jautājumus respondenti pieminēja dabas ainavu saglabāšanu, atkritumu apsaimniekošanu un vides problēmas mežsaimniecībā.

5.33.tabula. Nepieciešamās konsultācijas un pakalpojumi vides aizsardzības jautājumos pēdējos trīs gadu laikā (%)

Vides aizsardzības jomas	Noteikti būs nepiecieša ms	Drīzāk būs nepiecieša ms	Drīzāk nebūs nepiecieša ms	Noteikti nebūs nepiecieša ms	Grūti pateikt
Gruntsūdeņu aizsardzība	12,0	31,7	28,4	4,4	23,5
Organiskā mēslojuma un citu mēslošanas līdzekļu lietošanas prasības	24,0	38,3	15,8	6,6	15,3
Augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības	32,8	39,9	9,3	6,6	11,5
Dabas vērtību un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzība	15,8	25,7	29,5	8,2	20,8
Saimnieciskās darbība virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās	15,8	27,3	24,0	9,8	23,0
Pasākumi attiecībā uz kūtsmēslu apsaimniekošanu	20,2	30,6	21,9	15,3	12,0

(uzglabāšana, iestrāde)					
Dažādu ķīmisko vielu saturošu vai ķīmisko produktu glabāšana	10,9	32,8	25,7	13,1	17,5
Atļaujas piesārņojošo darbību veikšanai (A,B,C kategorijas apliecinājums)	14,2	21,3	26,8	15,3	22,4
Citas konsultācijas/pakalpojumi	4,4	8,2	18,0	7,1	62,3

n=183

Avots: LVAEI aptaujas dati

Detalizēta respondentu atbilžu analīze atklāja, ka lielajām saimniecībām lielākā mērā būs nepieciešamas konsultācijas par dažādu ķīmisko vielu saturošu vai ķīmisko produktu glabāšanu. Tā, piemēram, 63% respondenti šajā grupā norāda, ka viņiem noteikti vai drīzāk būs nepieciešamas konsultācijas par šo jautājumu. Mazo saimniecību grupā tādu respondentu īpatsvars ir 26%. Lielās saimniecības lieto biežāk šādas vielas un no tā arī izriet objektīva nepieciešamība tās uzglabāt.

Līdzīgas atbildes respondenti sniedza atbildot uz jautājumu, kāda apmācība vides aizsardzības jautājumos ir nepieciešama viņu saimniecībās. Tās ir jau iepriekš norādītās jomas – dažādu mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības, kā arī ķīmisko vielu uzglabāšana (sk. 5.34.tabulu).

5.34.tabula. Nepieciešamās apmācība vides aizsardzības jautājumos pēdējos trīs gadu laikā (%)

Vides aizsardzības jomas	Noteikti būs nepieciešams	Drīzāk būs nepieciešams	Drīzāk nebūs nepieciešams	Noteikti nebūs nepieciešams	Grūti pateikt
Gruntsūdeņu aizsardzība	12,2	36,5	27,6	3,8	19,9
Organiskā mēslojuma un citu mēslošanas līdzekļu lietošanas prasības	23,1	40,4	20,5	5,1	10,9
Augu aizsardzības līdzekļu lietošanas prasības	35,3	38,5	14,1	1,9	10,3
Dabas vērtību un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzība	14,7	32,1	28,8	6,4	17,9
Saimnieciskā darbība virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās	17,3	32,1	23,7	6,4	20,5
Pasākumi attiecībā uz kūsmēsli apsaimniekošanu (uzglabāšana, iestrāde)	19,2	29,5	26,9	9,6	14,7
Dažādu ķīmisko vielu saturošu vai ķīmisko produktu glabāšana	19,2	32,7	24,4	10,3	13,5

Atļaujas piesārņojošo darbību veikšanai (A,B,C kategorijas apliecinājums)	17,9	24,4	26,3	12,8	18,6
Cita apmācība	3,8	7,7	17,3	8,3	62,8

n=156

Avots: LVAEI aptaujas dati

Tāpat statistiski nozīmīgas atšķirības var konstatēt dažāda lieluma saimniecību grupās. Lielo saimniecību pārstāvji (59%) biežāk norāda, ka viņiem ir vajadzīga apmācība jautājumos par dažādu ķīmisko vielu saturošu vai ķīmisko produktu glabāšanu. Mazo saimniecību grupā šādu respondentu īpatsvars ir 35%. Šīs atšķirības var izskaidrot ar jau iepriekš minētajiem cēloņiem. Mazās saimniecības retāk izmantot ķīmiskās vielas savā ražošanā. Jāpiebilst, ka 47% respondentu atzina, ka viņu saimniecības varētu daļēji apmaksāt šādu apmācību. 44% norādīja, ka to nevar atļauties. Mazām saimniecībām būs lielākas grūtības samaksāt par mācībām. 70% aptaujāto šajā grupā norādīja, ka šādu apmācību nevar apmaksāt. Lielo saimniecību grupā tādu respondentu ir tikai 23%.

Aptaujas anketā bija arī iekļauti vairāki jautājumi, kā respondenti vērtē savas zināšanas vides aizsardzības jautājumos, ko, piemēram, respondenti saprot ar vārdiem „vides aizsardzība”, kādi trīs galvenie vides jautājumi/problēmas saimniecībai jārisina tuvāko trīs gadu laikā un kādi atbalsta pasākumi nepieciešami, lai uzņēmumi būtu ieinteresēti risināt vides jautājumus. 60% aptaujāto savas zināšanas par vides aizsardzības jautājumiem vērtē kā apmierinošas.

5.35.tabula. Respondentu zināšanu pašnovērtējums vides aizsardzības jautājumos

Atbilžu varianti	Skaitis	Procenti
Labas	75	18,8
Apmierinošas	238	59,8
Sliktas	35	8,8
Grūti pateikt	50	12,5

n=398

Avots: LVAEI aptaujas dati

Nelielas, tomēr statistiski nozīmīgas atšķirības var identificēt dažāda lieluma saimniecību pārstāvju atbildēs. Šķiet, mazo saimniecību grupā ir vairāk tādu respondentu, kuri savas zināšanas vērtē kā sliktas vai kuriem bija grūtības atbildēt uz augstāk norādīto jautājumu. Tā, piemēram, 15% respondentu šajā grupā atzina, ka viņi vērtē savas zināšanas vides aizsardzības jautājumos kā sliktas. Vēl 18% bija grūtības sniegt atbildi. Lielo saimniecību grupā šādu respondentu īpatsvars bija attiecīgi 6% un 12%.

Respondentu atbildes uz atvērto jautājumu „Ko Jūs saprotat ar vārdiem „vides aizsardzība” saistībā ar sava uzņēmuma/saimniecības darbību?” sniedz diezgan labu priekšstatu par daudzu lauksaimnieku izpratni par jēdzienu „vides aizsardzība”. Šīs atbildes ļauj arī spriest par to, kādiem jautājumiem lauksaimniecības politikas veidotājiem vajadzētu pievērst uzmanību tuvākā nākotnē. Visbiežāk „vides

aizsardzību” respondenti izprot kā tās saudzēšanu vai nepiesārņošanu, sīkāk nepaskaidrojot, ka šāda rīcība varētu izpausties. Tāpat daudzi respondenti uzskata, ka vides aizsardzība ir sinonīms saprātīgai saimniekošanai. Ievērojama daļa aptaujāto vides aizsardzību saista ar dažādu normatīvo aktu ievērošanu un pareizu ķīmisko vielu izmantošanu. Salīdzinoši retāk respondenti varēja nosaukt kaut ko konkrētu, kā viņu saimniecībās varētu risināt vai domāt par vides aizsardzības jautājumiem. Šķiet, lauksaimniecības politikas veidotājiem vajadzētu biežāk un precīzāk informēt lauksaimniekus, kā viņu konkrētā rīcība, piemēram, tādas vai citas kūtsmēsļu krātuves vai notekūdeņu attīrīšanas iekārtas ierīkošana un apkope var ietekmēt vidi un iespējams viņu saimniecisko darbību.

5.36.tabula. Respondentu izpratne par jēdzienu „vides aizsardzība”

Respondentu atbildes	Skaits	Procenti
Vides saudzēšana un nepiesārņošana	150	43,0
Ilgspējīga, saprātīga saimniekošana	79	22,6
Normatīvo aktu ievērošana	63	18,1
Pareiza AAL un citu ķīmisku vielu izmantošana	62	17,8
Pareiza kūtsmēsļu apsaimniekošana	34	9,7
Pareiza atkritumu apsaimniekošana	33	9,5
Pareiza minerālmēsļu izmantošana	27	7,7
Pareiza agrotehnisko pasākumu izmantošana	24	6,9
Vidi uzlabojošie darbi (meliorācija, krūmu izciršana)	18	5,2
Bioloģiska saimniekošana	13	3,7
AAL un minerālmēsļu neizmantošana	12	3,4
Pareiza notekūdeņu apsaimniekošana	9	2,6
Modernākas tehnikas izmantošana	8	2,3
Grūti pateikt	4	1,1
Citas atbildes	34	9,7

n = 349. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Salīdzinoši mazāks skaits respondentu vēlējās vai varēja atbildēt uz vēl vienu atklāto jautājumu, kas jau konkrēti attiecas uz viņu saimniecisko darbību tuvāko trīs gadu laikā, t.i. kas ir tie trīs galvenie jautājumi/problēmas saistība ar vides aizsardzību, kas būtu saimniecībai jārisina. Aptuveni 1/3 respondentu norādīja, ka viņu saimniecībās jārisina ar kūtsmēsļu apsaimniekošanu saistītas problēmas. Salīdzinoši daudz respondentu norāda, ka viņiem būtu jāizmanto citas augsnes apstrādes metodes vai jāveido aizsargjoslas. Kā vēl vienu konkrētu problēmu respondenti bieži piemin arī atkritumu apsaimniekošanas jautājumus. Pārsteidzoši, ka 14% respondentu norāda, ka viņiem nav ar vidi saistītu risināmu problēmu vai jautājumu (sk. 5.37.tabulu).

5.37.tabula. Ar vides aizsardzību saistītās problēmas/jautājumi, kur nepieciešama rīcība tuvāko trīs gadu laikā

Problēmjas	Skaitis	Procenti
Kūtsmēslu apsaimniekošana (uzglabāšana, iestrāde, krātuvju izbūve)	82	30,9
Agrotehnisko paņēmieni izmantošana (augu seka, augsne apstrāde, aizsargjoslu izveide)	70	26,4
Vides saudzēšana un nepiesārpošana	42	15,8
Atkritumu apsaimniekošana (utilizācija, glabāšana, šķirošana)	39	14,7
Savvaļas dzīvnieku un citu kaitēkļu negatīvās ietekmes novēršana	32	12,1
AAL un citu ķīmisku vielu uzglabāšana un izmantošana	28	10,6
Notekūdeņu apsaimniekošana (kanalizācija, attīrīšana)	26	9,8
Vides uzlabošana (meliorācija, krūmu izciršana)	18	6,8
Minerālmēslu uzglabāšana un izmantošana	12	4,5
Modernākas tehnikas iegāde un izmantošana	11	4,2
Zināšanu trūkums vides aizsardzības jautājumos	11	4,2
Dažādu normatīvo aktu prasību izpilde	10	3,8
Miglotāju iegāde, apkope un izmantošana	10	3,8
Blakus uzņēmumu negatīvās ietekmes novēršana	9	3,4
Ilgspējīgas, saprātīgas saimniekošanas nodrošināšana	8	3,0
Meža apsaimniekošanas problēmas	8	3,0
Lopu mītnes būvniecība	5	1,9
Finanšu trūkums	5	1,9
Bioloģiskas saimniekošanas problēmas	4	1,5
AAL un minerālmēslu neizmantošana	2	0,8
Nav vides problēmu	37	14,0
Grūti pateikt	19	7,2
Citas atbildes	41	15,5

n=265. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Šīs respondentu atbildes vedina domāt, ka tuvāko trīs gadu laikā daudziem lauksaimniekiem būs nepieciešama dažāda veida palīdzība, lai viņi varētu sakārtot savu kūtsmēslu un atkritumu saimniecību. Šī problēmja ir ļoti sarežģīta, par ko liecina arī Eiropas Komisijas ierosinātā pārkāpuma procedūra pret Latviju par to, ka „zemnieki uz laukiem kaisa pārāk daudz minerālmēslu, ilgi glabā kūtsmēslus uz lauka un izbūvējuši pārāk maz mēslu krātuvju”³⁴. Nitrātu direktīva nosaka, ka līdz 2014.gada 1.jūlijam Latvijā ir jābūt izbūvētām atbilstoši direktīvas prasībām mēslu

³⁴ Graudiņš, Uldis. Lauksaimniekiem draud sankcijas par pārmērīgu lauku mēslošanu. Latvijas Avīze. 17.09.2013. Izgūts no http://la.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=390831:prk-daudz-mslu&catid=114:aktuli&Itemid=135

krātuvēm. Precīzu skaitu par saimniecībām, kurās būtu nepieciešams šādas krātuves, šobrīd neviens nevar nosaukt. 2012.gada Zemkopības ministrijas aplēses liecina, ka 70% saimniecību šīs prasības būs izpildījušas³⁵. Daži zemnieki šīs aplēses apšauba un uzskata, ka šādu saimniecību ir mazāk. Viņi norāda uz finansējumu trūkumu un nepareizu ES fondu līdzekļu pārdali. Citi savukārt uzskata, ka modernizācijas līdzekļus daudzi izmantojuši, lai pirktu traktoros un lauksaimniecības tehniku, nevis, lai būvētu krātuves. LLKC eksperta Daiņa Arbidāna teiktais intervijā laikrakstam „Latvijas Avīze” liecina, ka, lai arī ievērojami līdzekļi piešķirti modernizācijas projektiem, tajā skaitā krātuvju būvei, tomēr naudas visiem nepietiks. Viņš arī norāda, ka daudzām saimniecībām neizdosies izpildīt direktīvas prasības. LLKC šobrīd steidz pabeigt darbu pie „tipveida kūtsmēslu krātuvju rasējumiem saimniecībām ar dažādu lauksaimniecības dzīvnieku skaitu” un precizēs potenciālās izmaksas³⁶. Augstāk minētais vienīgi apstiprina to, ka šajā jomā būs vajadzīgas gan vispārēja rakstura konsultācijas, gan arī konkrēta tehniska palīdzība, lai saimniecības varētu uzbūvēt nepieciešamās mēslu krātuves.

Lai šīs augstāk minētās problēmas risinātu, lauksaimniekiem ir nepieciešama dažāda veida palīdzība. Par to liecina arī respondentu atbildes uz jautājumu „Cik liela mērā, Jūsaprāt, būtu nepieciešami šādi zemāk iekļautie pasākumi, lai uzņēmumi Jūsu nozare būtu ieinteresēti risināt ar vides aizsardzību saistītus jautājumus?”. Vairākums aptaujāto respondentu vēlētos saņemt gan kompensācijas, gan finansiālu atbalstu, gan arī konsultācijas videi draudzīgu risinājumu ieviešanā. Kā citus pasākumus aptaujātie norādīja informatīvo bukletu sagatavošanu un izplatīšanu (domājot par vecākās paaudzes cilvēkiem, kas nelieto internetu), informācijas izplatīšanu ar e-pastu vai masu saziņas līdzekļos, aktīvāku valsts un pašvaldības institūciju iesaistīšanos un kontroli ar vidi saistītos jautājumos, atkritumu iepirkšanu otrreizējai pārstrādei, kā arī dažāda veida mācības un kompensācijas.

³⁵ Dieziņa, Sandra. Mēslu krātuves iegāz mazos. 13.08.2012. Dianas Bizness. Izgūts no <http://www.db.lv/laikraksta-arhivs/zinas/meslu-kratuves-iegaz-mazos-376767>

³⁶ Graudiņš, Uldis. Lauksaimniekiem draud sankcijas par pārmērīgu lauku mēslošanu. Latvijas Avīze. 17.09.2013. Izgūts no http://la.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=390831:prk-daudz-mslu&catid=114:aktuli&Itemid=135

5.38.tabula. Respondentu atbildes par iespējamiem atbalsta pasākumiem vides aizsardzības jomā (%)

Pasākumi	Noteikti būs nepieciešami	Drīzāk būs nepieciešami	Drīzāk nebūs nepieciešami	Noteikti nebūs nepieciešami	Grūti pateikt
Kompensācijas par neiegūto peļņu	38,5	27,1	9,8	3,4	21,2
Izmaiņas normatīvo aktu regulējumā	28,6	34,2	9,0	2,7	25,5
Apmācības, dažādi izglītojoši pasākumi	35,3	40,6	6,6	3,2	14,3
Finansiāls atbalsts videi draudzīgu risinājumu ieviešanā	57,8	24,1	3,2	2,1	12,7
Konsultācijas videi draudzīgu risinājumu ieviešanā	42,2	38,7	3,7	3,4	11,9
Citi pasākumi	7,7	8,5	7,7	7,7	68,4

n=377

Avots: LVAEI aptaujas dati

Statistiski nozīmīgas atšķirības respondentu atbildēs var konstatēt dažāda lieluma saimniecību pārstāvju atbildēs. Lielajās saimniecībās biežāk nekā mazajās saimniecībās uzskata, ka viņiem noteikti vajadzētu saņemt kompensācijas par neiegūto peļņu – attiecīgi 45% un 31%. Šīs atbildes vedina domāt, ka daudzi lielo saimniecību pārstāvji uzskata, ka vides jautājumu risināšana ir saistīta ar papildus izdevumiem un mazāku peļņu. Precīzāka un plašāka informācija par vides aizsardzības jautājumiem un ar to saistīto prasību izpildi varētu kļiedēt daudzu lauksaimnieku bažas par iespējamo izmaksu pieaugumu, īstenojot videi draudzīgus risinājumus savā saimniecībā.

LLKC konsultantu aptaujas rezultāti liecina, ka 51% aptaujāto pēdējā gada laikā ir snieguši konsultācijas par vides aizsardzības jautājumiem. Tomēr, kā norāda aptaujātie LLKC konsultanti, šādas konsultācijas viņiem ikdienas darbā nākas sniegt ļoti reti. Nav tādas vienas vai divas jomas, par kurām lauksaimniekiem būtu īpaša interese.

LLKC nav arī attiecīgo speciālistu, kas ir specializējušies sniegt konsultācijas un pakalpojumus tieši vides aizsardzības jautājumos lauksaimniecībā. Jau iepriekš norādītie dati liecina, ka tikai puse konsultantu ir saskārušies ar šiem jautājumiem. Tātad liela daļa konsultantu ikdienā nesaskaras ar vides aizsardzības jautājumiem un visdrīzāk nevar iegūt nepieciešamo pieredzi un zināšanas.

Fokusgrupu diskusijās LLKC konsultanti norāda, ka LLKC speciālistiem trūkst specifisku zināšanu vides aizsardzības jautājumos. Šobrīd LLKC darbiniekiem ir nepieciešamās zināšanas par savstarpējās atbilstības prasībām, par laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem un citām prasībām, kas jāzina un

jāievēro, lai saņemtu valsts un ES atbalsta maksājumus. Tomēr ir jomas, kurās specifisku zināšanu un pieredzes pietrūkst. Jau augstāk minētā problēma ar kūtsmēslu krātuvju būvniecību varētu būt viens no jautājumiem, kas daudziem lauksaimniekiem steidzami jārisina jau tuvākā gada laikā. LLKC konsultantiem vajadzētu būt gataviem atbildēt par jau pieminēto krātuvju būvniecības tehniskajām prasībām un iespējamām izmaksām.

Kopumā jāsecina, ka līdz šim lauksaimnieki visbiežāk saņēmuši konsultācijas par augu aizsardzības un citu mēslošanas līdzekļu lietošanas prasībām. Daudzi lauksaimnieki apzinās savu zināšanu trūkumu un norāda, ka viņiem būtu nepieciešamas konsultācijas un apmācība dažādos ar vides saistītos jautājumos. Vislielākā interese lauksaimniekiem ir par jau minēto augu aizsardzības un citu mēslošanas līdzekļu lietošanu. Respondentu atbildes uz slēgtajiem un atvērtajiem jautājumiem liecina, ka tuvākajos gados lauksaimniekiem arī būs nepieciešama dažāda veida palīdzība jautājumos, kas ir saistīti ar kūtsmēslu apsaimniekošanu. Aptaujāto LLKC atbildes un fokusgrupas diskusijas tomēr liek būt piesardzīgiem vērtējumā, vai LLKC ir speciālisti ar specifiskām zināšanām vides aizsardzības jautājumos. Citiem vārdiem, pētījuma ziņojuma autoriem ir nopietnas bažas, vai LLKC spēs apmierināt pieaugušo pieprasījumu pēc konsultācijām šajā jomā. Visbeidzot jāuzsver, ka lauksaimniecības politikas veidotājiem vajadzētu plašāk un precīzāk informēt par vides aizsardzības jautājumiem un iespējamām izmaksām, kas ir saistītas ar videi draudzīgu risinājumu ieviešanu lauksaimnieciskajā ražošanā. Tas varētu, pirmkārt, kļūst par daudz lauksaimnieku bažas par iespējamo izmaksu celšanos un, otrkārt, izglītēt viņus jomā, kur daudziem pietrūkst zināšanu. Vides jomā, kur saduras dažādu sabiedrības grupu intereses, būtu nepieciešams veidot dialogu un sadarbību, piemēram, starp agronomiem, lopkopības speciālistiem un vides organizāciju pārstāvjiem. Lai vienotos par visiem pieņemamiem lēmumiem, veidojot lauksaimniecības un vides politiku, šiem speciālistiem un vides organizācijām vispirms jānoskaidro, kādas problēmas nozarē ir un kādi būtu saprātīgākie risinājumi. Šobrīd atsevišķos gadījumos rodas konflikti, jo šāda dialoga un sadarbības Latvijā bieži vien trūkst.

5.2.9 LLKC konsultantu vispārīgs raksturojums

Tā kā zināšanas ir būtisks ekonomikas attīstības virzītājspēks reģionu attīstībai, līdztekus daudziem citiem attīstību veicinošiem faktoriem ir būtiski, lai visos reģionos būtu pieejami kvalitatīvi konsultāciju un izglītības pakalpojumi.

LLKC ar konsultāciju un izglītības jautājumiem ir nodarbināts liels skaits speciālistu. Uz šī gada 1.septembri pēc LLKC sniegtajiem datiem SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" strādāja 15 augkopības speciālisti t.sk. pieci darbinieki LLKC centrālajā birojā Ozolniekos, bet 10 reģionos (skat. 6.36 tabulu); 17 lopkopības speciālisti t.sk. septiņi centrālajā birojā un 10 reģionos; 55 ekonomikas speciālisti un uzņēmējdarbības konsultanti t.sk. pieci darbinieki centrālajā birojā un 50 reģionos; 161 lauku attīstības speciālists (kopā ar VLT Sekretariātu un Centra speciālistiem) t.sk. 153 reģionos un astoņi centrālajā birojā; 34 Mežu konsultāciju pakalpojumu centra speciālisti t.sk. seši MKPC centrālajā birojā un 28 reģionos; 109 grāmatvedības speciālisti t.sk. četri centrālajā birojā un 105 reģionos. LLKC speciālistiem ir plašs pienākumu loks un viens darbinieks var būt gan grāmatvedības, gan ekonomikas speciālists. Tas pats attiecas arī uz uzņēmējdarbības konsultantiem, gan arī VLT lauku attīstības speciālistiem. LLKC sastāvā ir arī „ES lauksaimniecības

un lauku attīstības lietu birojs”, ar kura darbinieku skaitu un funkcijām neizdevās iepazīties. Nav skaidrs, vai šis birojs arī sniedz kādas konsultācijas, jo no fokusgrupu dalībniekiem izskanēja negatīva attieksme pret šī biroja esamību LLKC sastāvā.

5.39.tabula. Konsultantu/darbinieku skaits un specializācija (gab)

Konsultantu specializācija	Skaits reģionos	Skaits centrālajā birojā	Kopā
Lauku attīstības speciālisti	153	8	161
Augkopības speciālisti	10	5	15
Lopkopības speciālisti	10	7	17
Ekonomikas/ uzņēmējdarbības speciālisti	50	5	55
Grāmatvedības speciālisti	105	4	109
Mežsaimniecības konsultanti	28	6	34

Avots: LLKC

Konsultantu kopskaits, kam LLKC centrālā biroja darbinieki nosūtīja anketas un kas tieši veic konsultatīvo darbu bija 412, kas sastāvēja no augkopības, lopkopības, ekonomikas, grāmatvedības un uzņēmējdarbības konsultantiem un Mežu konsultāciju pakalpojumu centra speciālistiem.

Analizējot LLKC konsultantu izglītības līmeni var secināt, ka tas ir ļoti augsts, jo tikai 2% konsultantu ir ar vidējo izglītību (sk. 5.40. tabulu), savukārt ar maģistra grādu ir 18% konsultantu un 2 konsultantiem ir arī doktora zinātniskais grāds.

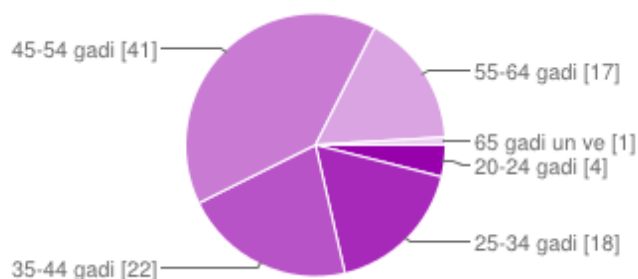
5.40.tabula. LLKC konsultantu izglītības sadalījums

Izglītība	Skaits	Procenti
Vidējā	3	2,3
Vidējā speciālā	5	3,9
1.līmeņa augstākā	4	3,1
2.līmeņa augstākā profesionālā	1	0,8
Augstākā profesionālā	18	14,1
Augstākā	50	39,1
Augstākā bakalaura	22	17,2
Maģistra	21	16,4
Profesionālā maģistra	2	1,6
Doktora	2	1,6

Avots: LLKC

No 103 konsultantiem, kas aizpildīja anketas, saņemtas 149 atbildes, tas liecina, ka vairākiem konsultantiem ir vairāk kā viena izglītība (skat, pielikuma tab). Aptauja rāda, ka 31% konsultantu ir agronoma izglītība, 21% – ekonomista izglītība, arī grāmatveži ir 21%, lauksaimniecības un radniecīgas jomas izglītība ir 20%, mežsaimniecības un radniecīgas jomas izglītība ir 13% konsultantiem, 8% ir ciltslietu zootehniķa diploms, dārzkopības speciālisti ir 5%, lauksaimniecības inženieri ir 4% konsultantu, jurisprudenci apguvuši 3% konsultantu, arī pārtikas ražošanu un radniecīgas jomas mācījušies 3% aptaujāto, agrāro ekonomiku, zemes ierīkošanu un veterinārmedicīnu apguvis vien 1% konsultantu, attiecīgi pa vienam konsultantam katrā no jomām. Starp aptaujātajiem nav neviena ar lauksaimniecības enerģētikas speciālista diplomu. Šeit neminētā jomā izglītību ir ieguvuši 13% konsultanti.

Aplūkojot LLKC konsultantu vecuma struktūru, var konstatēt, ka vislielākais skaits konsultantu - 40% ir vecumā no 45 līdz 54 gadiem (skat. 5.1.attēlu), otra pārstāvētākā vecuma grupa ir no 35 līdz 44 – 21%, vecumā no 25 līdz 34 gadiem ir 17%, tikpat konsultantu ir vecumā no 55 līdz 64 gadiem – 17%, vismazāk konsultantu ir vecuma grupā no 20 līdz 24 gadiem – 4%.

5.1.attēls. LLKS konsultantu vecuma struktūra

No 103 aptaujātajiem konsultantiem 45% konsultantu šajā jomā darbojas no 6 līdz 10 gadiem (skat.5.41.tabulu), 11 līdz 20 gadus ar konsultāciju sniegšanu nodarbojas 22% konsultanti, no 1 līdz 3 gadiem to dara 12%, nepilnu gadu – 8%, arī 4 līdz 5 gadus – 8%, savukārt ilgāk par 20 gadiem ar konsultēšanu nodarbojas tikai 6% konsultantu. Lielākā daļa konsultantu darbu uzsākuši jau ar esošu darba pieredzi, tikai 19 darbiniekiem LLKC ir pirmā darba vieta.

5.41.tabula. Konsultāciju sniegšanas ilgums

Darbošanās ilgums	Gadi	Procenti
Nepilnu gadu	8	8
1-3 gadus	12	12
4-5 gadus	8	8
6-10 gadus	46	45
11-20 gadus	23	22
Vairāk kā 20 gadus	6	6

Avots: LVAEI aptauja

Sadalījumā par Latvijas reģioniem visplašāk pārstāvēta ir Vidzeme – 27% konsultantu (skat. Pielikuma tabulu), no Kurzemes aptaujā piedalījušies 24%, no Latgales – 22%, bet no Zemgales – 20% no visiem konsultantiem. Rīga un Pierīga ir pārstāvēta attiecīgi ar 1% un 7% konsultantu (apkopotas 105 atbildes, kāds no konsultantiem sevi pieskaita pie vairākiem reģioniem).

5.2.10 Konsultantu kapacitāte

Analizējot konsultantu kapacitāti, lielākā daļa fokusgrupā klātesošo atbild, ka klientu konsultēšana un/vai pakalpojumu sniegšana lauksaimniekiem un citiem interesentiem vienmēr ir prioritāte, tam laika un kapacitātes pietiek, tomēr ir atsevišķi apstākļi, kas traucē pilnvērtīgu konsultantu darbu.

Konsultāciju sniegšanas apjoma dēļ laika ne vienmēr pietiek biroja darbam, atskaišu sagatavošanai, datu bāzu papildināšanai, saimniecību attīstības plānu sastādīšanai u.c. darbībām. Lielākoties tas tiek darīts ārpus darba laika vai atvaļinājumā. Tika uzsvērts, ka konsultantiem ir jāpārziņda daudz dažādu jomu un

nozaru, bet ne vienmēr pietiek laika aktuālās informācijas iegūšanai. Izziņas process lielākoties notiek pašmācības ceļā ārpus darba laika, bet reizēm tam laika vairs neatliek. Tikai viens konsultants nepieciešamībā strādāt vēl pēc darba laika vainoja neprasmī plānot savu laiku, lielākoties kā kavējoša tika atzīmēta nevajadzīgu atskaišu sagatavošana un datu bāzu aizpildīšana.

Tāpat konsultanti norādīja, ka ir periodi, kad laika un kapacitātes trūkst, it īpaši, ja ir saņemts kāds neplānots uzdevums, piem., steidzams ZM pasūtījums apjomīgas informācijas sagatavošanai ar īsu izpildes termiņu. Lielākoties darba noslodze ir nevienmērīga, grūti plānojama, it īpaši gada griezumā. Visintensīvākais darbs konsultantiem ir vasaras mēnešos, kad reizēm nav iespējams noteikt prioritātes, nodalīt ne tik steidzamos darbus un izlīdzināt noslodzi, savukārt gada sākuma mēnešos aktīvi darboties nav iespējams novēlotā finansējuma (martā) apstiprināšanas dēļ. Visbiežāk laika pietrūkst, ja pārklājas projektu iesniegšana divās un vairāk atbalsta programmās vienlaicīgi. Ir bijuši gadījumi, kad Zemkopības ministrija vienlaicīgi izsludina arī piecas atbalsta programmas, bet no tādām situācijām nākotnē vajadzētu izvairīties, jo pie tādas darba intensitātes zūd darba kvalitāte.

Tāpat trūkt zināšanu atsevišķās jomās, piemēram, juridiskās, darba drošības, vides, kooperācijas u.c. jomās. LLKC biroja vadītāji uzsvēra, ka viņu pienākumos ietilpst sekot līdzi darbinieku noslodzei birojā, bet tā kā konsultācijas klientiem tiek sniegtas visas dienas garumā, pārējo darbu izpildi un kvalitatīvo rādītāju sasniegšanu, pēc kuriem lielākoties darbinieki arī tiek novērtēti, atliekot uz vēlāku laiku. Šāda noslodze, stress un mazais atalgojums dažos konsultantos izraisa sajūtas, ka viņi kā speciālisti ir nenovērtēti un viņiem ne vienmēr ir augsts motivācijas līmenis. Tāpat jāmaina situācijas kad, jo radošāk un kvalitatīvāk strādā konsultanti, jo viņi ir pieprasītāki konsultāciju sniegšanā, arī visas Latvijas mērogā, un viņiem mazāk laika atliek citiem darbiem, kas tiek vērtēti kā viņu rezultatīvie rādītāji.

Pēc konsultantu domām būtu jāpaātrina informācijas saņemšana no ZM vai LLKC centra, jo bieži vien aktuālā informācija operatīvāk tiek saņemta no klientiem, kuri ir kādas lauksaimnieku nevalstiskās organizācijas biedri, lauksaimniecības tehnikas tirgotājiem u.c. ceļā, nevis oficiāli no ZM vai LLKC centra, kas ļauj šo informāciju uzskatīt par oficiālu.

Laikietilpīgi ir atsevišķi LLKC konsultantiem uzdotie pienākumi, kas ietilpst citu institūciju funkcijās. Piemēram, strādāt ar pašvaldību iepirkumiem, it īpaši, ņemot vērā, ka pašvaldībās ir savi iepirkuma speciālisti, piesaistīt bezdarbniekus, kas ietilps NVA funkcijās, u.c. Starp LLKC un Latvijas Pašvaldību savienību būt jābūt noslēgtam sadarbības līgumam, kas ļautu apmainīties ar nepieciešamo informāciju un uzlabotu savstarpējo komunikāciju.

Tā kā daļa konsultantu ir komerckonsultanti, kuriem ir pašiem jānopelna sev finansējums, tad konsultāciju laiku un apjomu mēdz ietekmēt arī nopelnītie līdzekļi, jo no tā atkarīgs konsultanta nodrošinājums. Faktiski konsultanti no savas nopelnītas naudas par citiem sniegtajiem pakalpojumiem dotē konsultācijas. Konsultanti uzsver, ka gandrīz neviens īpašnieks nav gatavs maksāt par konsultācijām, tai skaitā izbraukumu konsultācijām mēžā. Konsultantiem nav paredzēti savi līdzekļi (no budžeta) konsultāciju sniegšanai, tai skaitā izbraukuma konsultācijām. Tas ietekmē pakalpojumu kvalitāti, jo bieži projekti ES finansējuma saņemšanai tiek rakstīti uz vietas birojā pēc konsultējamā sniegtās informācijas, neredzot faktisko situāciju dabā.

Visās fokusgrupās izskan priekšlikumi, ka vismaz katrā reģionālajā birojā no valsts līdzekļiem vajadzētu apmaksāt konsultantus augkopībā, lopkopībā, mežsaimniecībā. Lai gan saskaņā ar LLKC vadības sniegto informāciju tādi ir vairākums, fokusgrupu dalībnieku vidū izskanēja cita informācija.

5.2.11 Konsultantu zināšanu līmenis

Visās fokusgrupās konsultanti uzsver zināšanu un apmācību nozīmi konsultantu kvalifikācijas nodrošināšanā. Analizējot konsultantu atbildes par zināšanu papildināšanu pēdējos trīs gados, jānorāda, ka visplašāk apmeklēti ir semināri – lielākā daļa 69% konsultantu seminārus apmeklējuši 6 un vairāk reizes, savukārt dažādi kursi kā zināšanu ieguves vieta nav tik populāri (skat. 5.42. tabulu). Ir konsultanti, kas ne reizi nav apmeklējuši ne kurus – 8%, ne seminārus – arī 8%, ne pieredzes apmaiņas braucienos – 25%. Jautājums, vai viņiem ir vēl kāds cits zināšanu papildināšanas veids, kur tiek iegūtas jaunas zināšanas un pieredze, lai varētu pilnvērtīgi atbildēt uz lauksaimnieku jautājumiem?

5.42. tabula. Konsultantu zināšanu papildināšanas veidi pēdējo 3 gadu laikā(%)

Zināšanu papildināšanas veids	6 un vairāk reizes	3-5 reizes	1-2 reizes	Ne reizi
Semināri	69	22	8	1
Kursi	28	29	35	8
Pieredzes apmaiņas braucieni	25	33	30	12

Avots: LVAEI aptauja

Semināru popularitāte zināšanu papildināšanai skaidrojama galvenokārt ar to plašo pieejamību. Seminārus organizē gan pats LLKC, gan dažādas valsts institūcijas, gan komercfirmas. Tie ir arī reģionāli un tas neprasa lielus laika un finanšu ieguldījumus. Savukārt pieredzes apmaiņas braucieni netiek bieži organizēti finanšu trūkuma dēļ.

Attiecībā uz trīs vērtīgākajiem izglītojošajiem pasākumiem, kuros aptaujātie konsultanti ir piedalījušies pēdējo trīs gadu laikā, anketās ir minēti daudz un dažādi pasākumi gan Latvijā, gan ārpus tās robežām, tomēr visvairāk pieminēti ir tieši paša LLKC organizētie profesionālās kvalifikācijas kursi, apmācības un semināri utt.(skat. 5.43. tabulu).

5.43.tabula.Vērtīgākie izglītojošie pasākumi, kuros konsultanti piedalījušies pēdējo trīs gadu laikā (%)

Pasākuma veids	Skaitis	Procenti
LLKC rīkotās apmācības (nenosaucot konkrētu tēmu)	62	60,8
Dažādi praktiski un teorētiski semināri (grāmatvedības uzskaitē, ES projektu sagatavošana, par lauksaimniecības nozarēm – tehnoloģijas, tehnika, izmaiņas likumdošanā)	46	45,1
Pieredzes apmaiņas braucieni Latvijā un uz ārvalstīm	38	37,3
Dažādi teorētiskie kursi (angļu valoda, klientu apkalpošana, datorprasmes, komandas treniņš, mārketinga, saimniecību analīze, iepirkumi, kooperatīvu izveide)	37	36,3
Dažādu iestāžu (LLU, ZM) un uzņēmumu konferences	16	15,7
Mežsaimniecības pasākumi (kvalifikācijas celšana, izstādes, informatīvās dienas)	13	12,7
Apmācības par lopkopību (liellopu audzēšana, pārraudzība)	10	9,8
Atvērto durvju un informatīvās dienas uzņēmējiem, tehnikas demonstrējumi, u.c.	10	9,8
Zivsaimniecības pasākumi (izbraukumu semināri, konferences)	9	8,8
Netradicionālā lauksaimniecība (semināri, pieredzes apmaiņa)	5	4,9
Reģionālo darbinieku neformālās tikšanās, savstarpējās diskusijas	3	2,9
Citas atbildes	8	7,8

N=102. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Fokusgrupās noskaidrojās, ka anketās sniegtās atbildes, ka visnoderīgākie konsultantiem ir bijuši LLKC organizētie kursi un semināri balstās uz to, ka citas apmācības konsultantiem lielākoties nav pieejamas. Konsultanti vēlas vairāk piedalīties pieredzes apmaiņas braucienos – gan starptautiskos, gan starp LLKC birojiem, jo vienam no otra ir ko pārņemt un iemācīties. Pieredzes apmaiņas braucienus starp reģioniem varētu organizēt kopā ar klientiem, kad jaunas zināšanas iegūtu gan konsultanti, gan viņu klienti. Konsultanti vēlas doties arī ārzemju pieredzes braucienos, tai skaitā, praktiskajos braucienos, kuru laikā konsultanti paši veic arī visus praktiskos darbus, piemēram, govju fermā (fokusgrupās vairākkārt tika pieminēts šāds brauciens uz Vāciju). Varētu būt praktiskās nodarbības arī tepat uz vietas Latvijā kādā konkrētā saimniecībā eksperta vadībā. Konsultanti zināšanas iegūt arī veicot praktisku uzņēmējdarbību, jo apmēram trešdaļai konsultantu ir iespēja būt ciešā saistē ar biznesu, jo kāds no viņu ģimenes locekļiem ir lauku uzņēmējs. Tāpat atzinīgi tiek vērtētas pagastos organizētās Informatīvās dienas, kur aktuālāko informāciju sniedz PVD, LAD, VAAD, LDC, VID un citu iestāžu pārstāvji, jaunumus uzzina arī paši konsultanti. Diemžēl tagad tādi pasākumi tiek organizēti retāk. LLKC konsultantus aicina uz komercfirmu firmu organizētajām Lauku dienām un nozaru ekspertu semināriem. Kā interesanta mācību forma tiek pieminētas savstarpējās diskusijas (5-6 cilvēku grupā) par kādu konkrētu gadījumu vai jautājumu ar priekšlikumu sniegšanu, bet iegūstot arī atgriezenisko saikni, lai zinātu, cik pareizi ir bijuši priekšlikumi tos ieviešot praksē.

MKPC konsultanti, fokusgrupā atbildot uz šo jautājumu, atzina, ka apmācības, īpaši tās, kuras rīko MKPC centrālais birojs, ir pietiekamas, jo reģionālie biroji tiek savlaicīgi informēti par jaunumiem. Tomēr konsultanti uzsver atsevišķus jautājumus,

kuru risināšanai nākotnē varētu pievērst lielāku uzmanību. Lielākā daļa konsultantu uzskata, ka ir nepieciešamas zināšanas un attiecīgi apmācības par meža īpašumu sakārtošanas juridisko pusi un nodokļiem, kas saistīti ar meža īpašuma apsaimniekošanu. Tāpat vērtīgi ir pieredzes apmaiņas braucieni gan Latvijā, gan ārpus tās, piem., Igaunijā, Zviedrijā (starptautiskās izstādes apmeklējums, lai gūtu zināšanas par jaunākajām tehnoloģijām un metodēm meža apsaimniekošanā). Atzinīgi tiek vērtēti semināri, kuros piedalās un likumdošanu vai jaunāko informāciju izskaidro tās sagatavotāji, piem., ministrijas vai kādas citas valsts iestādes speciālisti, jo tad tiek pasniegts vienots viedoklis un skaidrojums. Viena no tēmām, kura tuvākajā nākotnē varētu kļūt aktuāla un par kuru nepieciešama informācija un zināšanas, gan konsultantiem, gan mežu apsaimniekotājiem ir koksnes izmantošana enerģijas ieguvei, tai skaitā plantāciju meži, u.c. ar šo tēmu saistīti jautājumi. Tiek atzīts, ka ne visi konsultanti var piedalīties zinātnes institūta „Silava” vai AS „Latvijas valsts meži”, vai citu institūciju rīkotajās mežu dienās, kur arī tiek stāstīta un praktiski apskatīta vērtīga informācija. Piedalīšanos ietekmē attālums, lai nokļūtu līdz attiecīgajai vietai un ceļa izdevumi. .

Papildu aktuālo informāciju konsultanti pamatā saņem no valsts institūcijām, komercfirmu pārstāvjiem un nozares konsultantiem. Augkopības konsultanti visvairāk aktuālo informāciju iegūst no valsts institūciju pārstāvjiem (skat. 5.44 tabulu).

5.44.tabula. Aktuālās augkopības nozares informācijas ieguves avoti

Informācijas avoti augkopībā	Skaitis	%
VAAD, LAD u.c. valsts institūcijas	65	92,9
Lauksaimnieku nevalstisko organizāciju, biedrību pārstāvji	38	54,3
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	33	47,1
Ražotājfirmu pārstāvji	32	45,7
Konsultantiem uzticami eksperti	31	44,3
Lauksaimnieku kooperatīvu pārstāvji	22	31,4
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	19	27,1
LLU un citas mācību iestādes	19	27,1
Cits	21	30,0

N=70. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Papildu aktuālo informāciju augkopības jautājumos no valsts institūcijām (VAAD, LAD, u.c.) iegūst 93% konsultantu, no lauksaimnieku nevalstisko organizāciju un biedrību pārstāvjiem – 54%, no tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvjiem – 47%, no ražotājfirmu pārstāvjiem un pašiem konsultantiem uzticamiem ekspertiem zināšanas papildina 46% un 44%, lauksaimnieku kooperatīvu pārstāvji izglīto 31%, savukārt 27% iegūst informāciju no neatkarīgiem konsultantiem (konsultāciju firmām, pašnodarbinātajiem) un LLU un citām mācību iestādēm. Vēl 30% konsultantu izmanto šeit nenosauktus informācijas avotus savu zināšanu papildināšanai un papildu aktuālās informācijas iegūšanai.

Aktuālo informāciju lopkopības jautājumos no valsts institūcijām (PVD, LAD, u.c.) iegūst 90% konsultantu (skat. 5.45. tabulu), no lauksaimnieku nevalstisko organizāciju un biedrību pārstāvjiem – 41%, no tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvjiem un neatkarīgiem konsultantiem (konsultāciju firmām,

pašnodarbinātajiem) – 39%, no ražotājfirmu pārstāvjiem – 34%, no pašiem konsultantiem uzticamiem ekspertiem zināšanas papildina 33%, 26% iegūst informāciju no LLU un citām mācību iestādēm, savukārt lauksaimnieku kooperatīvu pārstāvji izglīto 23%. Vēl 20% konsultantu izmanto šeit nenosauktus informācijas avotus papildu aktuālās informācijas iegūšanai.

5.45. tabula. Aktuālās lopkopības informācijas ieguves avoti

Informācijas avoti lopkopībā	Skaitis	%
PVD, LAD u.c. valsts institūcijas	55	90,2
Lauksaimnieku nevalstisko organizāciju, biedrību pārstāvji	25	41,0
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	24	39,3
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	24	39,3
Ražotājfirmu pārstāvji	21	34,4
Konsultantiem uzticami eksperti	20	32,8
LLU un citas mācību iestādes	16	26,2
Lauksaimnieku kooperatīva pārstāvji	14	23,0
Cits	12	19,7

N=61. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Aktuālo informāciju mežsaimniecības jautājumos no valsts institūcijām (VMD, LAD, u.c.) iegūst 91% konsultantu (skat. 5.46. tabulu), no mežistrādes, kokapstrādes komercfirmu pārstāvjiem un pašiem konsultantiem uzticamiem ekspertiem zināšanas papildina 39%, no neatkarīgiem konsultantiem (konsultāciju firmām, pašnodarbinātajiem) – 28%, no citu biedrību pārstāvjiem – 22%, no ražotājfirmu pārstāvjiem, mežu īpašnieku kooperatīvu pārstāvjiem, LLU un citām mācību iestādēm zināšanas papildina 15%. Vēl 30% konsultantu izmanto šeit nenosauktus informācijas avotus papildus aktuālās informācijas iegūšanai mežsaimniecībā.

5.46. tabula. Aktuālās mežsaimniecības informācijas ieguves avoti

Informācijas avoti mežsaimniecībā	Skaitis	%
VMD, LAD u.c. valsts institūcijas	42	91,3
Mežizstrādes, kokapstrādes komercfirmu pārstāvji	18	39,1
Konsultantiem uzticami eksperti	18	39,1
Cits	14	30,4
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	13	28,3
Citu biedrību pārstāvji	10	21,7
Ražotājfirmu pārstāvji	7	15,2
Meža īpašnieku kooperatīva pārstāvji	7	15,2
LLU un citas mācību iestādes	7	15,2

N=46. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

Aktuālo informāciju ar projektu un biznesa plānu izstrādi, pārtikas ražošanas un realizācijas jautājumos, vides aizsardzības jautājumos lauksaimniecībā un grāmatvedībā konsultanti ir līdzīgs kā iepriekš minētajās nozarēs. Visvairāk konsultanti uzticas un pēc aktuālās informācijas vēršas pie valsts institūcijām, pašiem konsultantiem uzticamiem ekspertiem, dažādu biedrību pārstāvjiem un neatkarīgiem konsultantiem. Tas liecina par valsts institūciju kompetenci un pieejamību konsultantiem, savukārt uzticami eksperti ir pierādījuši savu kvalifikāciju un ļāvuši LLKC konsultantiem kļūt par kompetentiem speciālistiem. To konsultanti ir novērtējuši un izmanto savā darbībā.

5.2.12 Konsultāciju pašnovērtējums

Visās fokusgrupās konsultanti tika aicināti sniegt LLKC konsultāciju pakalpojuma un pašu konsultantu vērtējumu iepriekšējo septiņu gadu periodā. Praktiski visi klātesošie atzīmē, ka ir bijuši aktīvi konsultāciju sniegšanā, ir gandarīti un lepojas ar savu darbu LLKC, gandrīz visi LLKC konsultanti ir lojāli savam darba devējam un zinoši speciālisti, kas veicina uzņēmējdarbības izaugsmi laukos. Konsultanti jūtas vajadzīgi un noderīgi lauku iedzīvotājiem, kas ir gan mazie, gan vidējie, gan lielie lauksaimnieki un citi uzņēmēji, atsevišķi izceļot šādus aspektus, kas saistīti ar lauksaimnieku konsultēšanu:

- nepārtraukti mainīgas likumdošanas apstākļos lauksaimniekiem nepieciešama konsultantu palīdzība šo izmaiņu pārzināšanā un pareizā traktēšanā, bez tam lauksaimniekiem nav laika iedziļināties arī visās ar lauksaimniecisko darbību saistītajās niansēs. Konsultanti ir arī starpnieki starp lauksaimniekiem un atbildīgajām valsts iestādēm dažādu jautājumu kārtošanā, gan normatīvo aktu tulkošanā;
- lauksaimniekam ir svarīgi, lai konsultants ir viņam pieejams, pazīstams un uzticams, lai pie viņa var nebaidoties aiziet, saņemt konsultāciju un iedrošinājumu nepieciešamības gadījumā. Svarīgi ir arī visas konsultācijas lauksaimniekiem sniegt pēc iespējas vienkāršākā un saprotamā izklāstā.
- konsultantu atbildība ir pareizi izprast lauksaimnieku un citus interesentu, kas vēlas uzsākt saimniekošanu laukos, vajadzības un iespējas, atrast viņam piemērotāko risinājumu un sniegt atbildi, ko darīt, arī jaunas lauksaimniecības jomas uzsākšanas gadījumā, kā arī atbildot uz visdažādākajiem jautājumiem, bieži vien nesaistītiem tieši ar uzņēmējdarbību. Konsultants tiek uzskatīts par inteligentu un zinošu cilvēku;
- mazajiem lauksaimniekiem LLKC ir vienīgā vieta, kur saņemt konsultācijas, jo citi konsultāciju uzņēmumi no mazo uzņēmumu konsultēšanas negūst nekādu peļņu. Nozīmīga klientu daļa ir krievvalodīgie lauksaimnieki, kuriem jāpalīdz izprast dažādās prasības un nosacījumi;
- gandarījumu sniedz apziņa, ka lauksaimnieks pēc konsultācijas saprot, kas viņam tālāk jādara, ka varēs sniegt palīdzību jaunu uzņēmumu veidošanā, esošo problēmu risināšanā, dažādu grūtību pārvarēšanā un izaugsmē no mazajiem par lielajiem lauksaimniekiem. Bez tam

lauksaimniekiem svarīgi ir saņemt sava darba pozitīvu novērtējumu un uzslavu par sasniegto;

LLKC sniedz pakalpojumus visā Latvijā un šāds pārklājums nodrošina konsultantiem iespējas iegūt un/vai papildināt pieredzi, kuras pašiem nav. LLKC reģionālajos birojos nav liela kadru mainība, kas lauksaimniekos rada uzticamību saviem konsultantiem.

- * konsultanti ir mācējuši atrast kopēju valodu ar tik dažādajiem lauksaimniekiem viņu problēmu risināšanā, sniegt vajadzīgo informāciju vajadzīgajā laikā;
- * konsultanti lepojas, ka LLKC ir atsevišķi konsultanti, kuri kā labi speciālisti ir atzīti visā Latvijā un pie kuriem uz konsultācijām brauc arī no citiem Latvijas reģioniem.
- * gandarījums ir par problēmu atrisināšanu gados vecākiem lauksaimniekiem, kuriem nav vai arī viņi nemāk strādāt ar datoru un internetu, izprast normatīvos aktus utt.;
- * prieku sagādā, kad lauksaimniekam ir varēts reāli palīdzēt, tai skaitā, ātri atrast vajadzīgo informāciju vai aizpildīt dažādus dokumentus,
- * atziņa, ka LLKC kā neatkarīgais konsultants, kas nelobē neviena lauksaimniecības ražošanai nepieciešamo materiālu un/vai izejvielu tirgotāja intereses, tādēļ LLKC sniedz konsultācijas par to, kas lauksaimniekiem tiešām ir nepieciešams.
- * konsultantu darbs ir radošs un daudzveidīgs, viņiem vienmēr ir jauni izaicinājumi – jaunas atbalsta programmas, likumdošanas izmaiņas, kas ir jāmāk pareizi izskaidrot klientiem, atrast viņiem derīgus risinājumus;
- * ņemot vērā to, ka lielākā daļa klātesošo konsultantu ir ar nozīmīgu darba stāžu, tiek uzsvērts, ka par konsultantu nevar kļūt 1-2 gadu laikā, tas savā ziņā ir ne tikai darbs, bet arī dzīves veids, jo ir svarīgas zināšanas, pieredze, attīstība, nepārtraukta mācīšanās un jaunāko sasniegumu apgūšana, konsultants-tā ir misija;
- * kā pozitīva lieta tiek minēta konsultantu atpazīstamība, kā arī tas, ka konsultanti nereti tiek uzaicināti sniegt viedokli kā nozares ekspertī. Vairāk jādome par to, kā LLKC konsultantus reklamēt kā neatkarīgus konsultantus;
- * ir pieaudzis ar pakalpojumu apmierināto klientu skaits un kopumā konsultējot klientus ir pat izdarīts vairāk, nekā sākotnēji klients prasa, jo klientam tiek sniegta plašāka un varbūt pat cita informācija, nekā sākotnēji vajadzējis;
- * gandarīti par to, ka ir bijusi iespēja paglābt atsevišķus uzņēmējus, piemēram, meža īpašniekus no apkrāpšanas, t.i., meža īpašuma pārdošanas par zemāku cenu nekā ir patiesā tirgus vērtība;

5.2.13 Konsultāciju organizācija.

Klientu konsultēšanas organizēšana notiek izmantojot daudzveidīgus komunikāciju veidus, tai skaitā neoficiālas/nejaušas tikšanās ar klientiem ārpus darba

laika un vietas. Visizplatītākie konsultāciju pakalpojumu sniegšanas veidi ir pie konsultanta birojā un pa telefonu (skat. 5.47. tabulu). Atnākot uz biroju klients var nesteidzīgi pārrunāt savu problēmu un, ja nepieciešams, vērsties arī pie citas nozares darbinieka un problēmu atrisināt pilnīgi. Ir iespēja pārliicināties vai ir saprasts pareizi un vajadzības gadījumā arī aizpildīt nepieciešamos dokumentus. Cilvēcīgam kontaktam liela daļa lauku cilvēkiem uzticas vairāk. Savukārt telefons ir ātrs un ērts risinājums steidzīgas vai ne pārāk sarežģītas problēmas risināšanā. Savukārt ne pārāk bieži izmantotais e-pasts liecina par interneta pieejamību ne visiem klientiem neprasmī lietot datoru. Zemais skaits konsultācijām, kas sniegtas izbraucot pie klienta, liecina par laika un finanšu resursu trūkumu. Pa telefonu ļoti bieži klientus konsultē 44% konsultantu, bieži to dara 43%, reti pa telefonu konsultē 10%, ļoti reti – 3%, nekad pa telefonu konsultācijas nav sniedzis 1% konsultantu. LLKC birojā ļoti bieži klientus konsultē 45% konsultantu, bieži to dara 38%, reti – 9%, ļoti reti LLK birojā konsultācijas sniedz 4%, nemaz to nedara 5% konsultantu. Izmantojot e-pasta starpniecību ļoti bieži klientus konsultē 15% konsultantu, bieži to dara 39% , reti – 35%, ļoti reti ar e-pasta vēstulēm konsultācijas sniedz 10%, nemaz to nedara 2% konsultantu. Izbraucot pie klienta ļoti bieži klientus konsultē 11% konsultantu, bieži to dara 49%, reti – 22%, ļoti reti uz vietas pie klienta konsultē 11%, nemaz to nedara 8% konsultantu.

5.47.tabula. Konsultāciju organizēšana (%)

Konsultēšanas veids	Ļoti bieži	Bieži	Reti	Ļoti reti	Nekad
LLKC birojā	45	38	9	4	5
Pa telefonu	44	43	10	3	1
Pa e-pastu	15	39	35	10	2
Izbraucot pie klienta	11	49	22	11	8

Avots: LVAEI aptauja

Tomēr no 103 konsultantiem 8% konsultantu nekad nav izbraukuši pie klienta, kas būtu svarīgi pilnvērtīgu konsultāciju un/vai pakalpojumu sniegšanai jebkura uzņēmuma attīstības plānošanai.

5.2.14 Konsultāciju atšķirības pēc klientu raksturojošiem parametriem

Visās fokusgrupu intervijās tika uzsvērts, ka konsultāciju raksturojums atšķiras no konsultējamā izglītības, saimniecības lieluma, specializācijas, darba pieredzes, reģiona. It īpaši izcelti vairāki atšķirību aspekti. Pēc saimniecības lieluma – ja mazie lauksaimnieki grib zināt vispārīgas lietas, tad lielo saimniecību pārstāvji uzdot daudz specifiskākus jautājumus, līdz pat konkrētu likumdošanas aktu pantu un punktu skaidrojumam un ļoti grūti konsultēt, ja kādas citas konsultācijas firmas pārstāvis pirms tam ir sniedzis neprecīzu vai uz viņa biznesa interesēm vērstu informāciju. Atšķiras arī konsultācijas, kas jāsniiedz bioloģiskās vai konvencionālās lauksaimniecības uzņēmumam, jo atšķiras nosacījumi, kas jāievēro šiem abiem lauksaimniecības veidiem. Attiecībā uz konsultācijām dažādu nozaru uzņēmumiem, piem., lopkopība, laukkopība, pārstrāde u.c., būs jautājumi, kas pārklāsies, piemēram, uzņēmuma grāmatvedība, tomēr katrai šai nozarei ir savi normatīvie akti un atšķirīgas prasības, kā arī atbildīgās iestādes. Ir arī atšķirība starp klientiem – interneta lietotājiem un nelielotājiem, jo atšķiras gan viņu iespējas patstāvīgi iegūt

nepieciešamo informāciju, gan viņiem sniegto pakalpojumu un/vai konsultāciju sniegšanas veids un apjoms – dokumentu elektroniska aizpildīšana vai iesniegumu veidlapu skaidrošana un aizpildīšana papīra formātā. Būtiskākā atšķirība ir konsultējamā pamatzināšanas konkrētajā jautājumā – vai jākonsultē cilvēks ar pamatzināšanām vai **tāds, kuram** nav nekādu zināšanu. Tāpat klienti atšķiras pēc valsts valodas zināšanu līmeņa, jo krievvalodīgie bieži nespēj patstāvīgi iepazīties ar sev nepieciešamo informāciju.

Pēc MKPC konsultantu fokusgrupā izskanējušām domām konsultējamais var iedalīt pēc vairākiem kritērijiem. Ir īpašnieki, kuri nezina, kāds izskatās viņu meža īpašums un ko tajā vajadzētu vai var darīt. Ir arī īpašnieki, kuri labi pazīst savu meža īpašumu un pie konsultantiem vēršas jau ar konkrētu jautājumu vai pēc konkrēta pakalpojuma. Īpašnieki atšķiras arī pēc teorētiskajām zināšanām – ir īpašnieki, kuri ir mācījušies meža apsaimniekošanu un kuri nav mācījušies. Arī tie īpašnieki, kuri apmeklē seminārus un mācās ir zinošāki par tiem, kuri seminārus neapmeklē.

LLKC konsultāciju un apmācību auditorija

Fokusgrupās, atbildot uz jautājumu, kam ir vislielākā interese saņemt LLKC konsultācijas, tika noskaidrots, ka tādas ir sekojošas grupas.

1) tie ir mazie un vidējie uzņēmumi, jaunie zemnieki un lauku jaunieši, kuri vēlās nodarboties ar lauksaimniecību, bet kuriem nav lauksaimnieciskās pamatizglītības, kā arī trūkst pieredzes un zināšanu.

2) tie cilvēki, kuri grib uzsākt saimniekošanu laukos, vai tie, kas ieguvuši īpašumā zemi, un nāk ar jautājumiem, ko viņu situācijā (ņemot vērā atrašanās vietu, zemes platības, pieejamos resursus u.c.) vislabāk ir darīt, tai skaitā, interesējas par netradicionālajām nozarēm.

3) uzņēmumi, kas tikko nodibināti, tad seko bioloģiskie lauksaimnieki, mežsaimnieki, pārtikas mājražotāji, kuri vēlās darboties oficiāli. LLKC ir arī starpnieks starp mājražotāju un PVD. Netradicionālo lauksaimniecības nozaru pārstāvji – šinšilu, gliemežu u.c. audzētāji.

Tāpat klienti ir tie, kuriem ieteikts vērsties LLKC pēc padoma, piem., vecāki to iesaka saviem bērniem, kuri grib darboties lauksaimniecības jomā. Lauku cilvēki, kuriem ir potenciāls, arī tie, kuri ārzemēs ir sapelnījuši naudu, vēlās atgriezties un saimniekot laukos savā vai savu vecāku īpašumā, tādiem LLKC palīdz pieņemt lēmumus, ar ko nodarboties.

Savukārt MPKC konsultantu klientu loks ir sekojošs: konsultācijas vēlas saņemt visi, kuriem ir saistība ar meža īpašumu – fiziskas, juridiskas personas, lieli, mazi meža īpašnieki, valsts un pašvaldību iestādes, ārzemju kompānijas, kas Latvijā iegādājušās meža īpašumus. Par lauksaimniecības zemju apmežošanu konsultācijas vēlas saņemt tie lauksaimniecības zemju īpašnieki, kuru zemes nav piemērotas lauksaimnieciskajai darbībai. Kā atsevišķa klientu grupa tiek minēti arī mednieki.

5.2.15 Darbību traucējošie faktori

Fokusgrupās konsultantiem tika jautāts par faktoriem, kas traucē kvalitatīvāku konsultāciju sniegšanu. Lielākā daļa klātesošo piekrīt apgalvojumam, ka brīžos, kad ar lauksaimniecību saistītajos likumdošanas aktos ir veikti grozījumi, daudz lielāks skaits klientu vēlas saņemt konsultācijas par šīm izmaiņām, kas neļauj veltīt

pietiekami daudz uzmanības klientam. Efektīgāka būtu konsultāciju sniegšana uz vietas pie klienta, tādēļ LLKC konsultantiem būtu jākļūst mobilākiem. Atsevišķos LLKC birojos nav pieejami visu nozaru speciālisti, it īpaši tas attiecas uz augkopību un lopkopību, kas ir LLKC pamatdarbības jomas.

Daudz darba jāiegulda saimniecību attīstības plānu sastādīšanā un aktualizācijā, bet reāla pielietojuma šiem plāniem nav. Lauksaimnieki paši informāciju šiem plāniem sniedz nelabprāt, jo tādejādi informācija tiek publiskota un ir pieejama konkurentiem. Tāpat vajadzētu pārskatīt visas datu bāzes un iesniedzamās atskaites, pēc iespējas samazinot to skaitu, izvērtēt noslodzi kopumā, vai tiešām tas ir nepieciešams un kalpo mērķu sasniegšanai.

Būtu jāpārskata kvalitatīvā rādītāja un ieraksta līgumā par divu kooperatīvu izveidošanu atcelšana, jo kooperācija tikai tad būs veiksmīga, ja to ierosinās paši lauksaimnieki. LLKC uzdevums būtu sniegt kooperatīva izveidošanai nepieciešamo informāciju un aizvest pieredzes apmaiņā pie esoša kooperatīva, tomēr konsultanti nevar piespiest tādus veidot, ja lauksaimnieki paši tam nav gatavi. Rodoties sajūta, ka dažkārt ZM savā darbībā izmanto tos pašus „padomju laiku” lozungus, ko savukārt veidojot kolhozus.

Savukārt vislabākā klientu piesaiste ir tad, kad tiek izsludināta pieteikšanās kādā atbalsta programmā – no apmācības līdz pat projekta uzrakstīšanai.

LLKC biroju vadītāji gribētu zināt mērķus, uz kuru sasniegšanu iestāde virzās, lai savlaicīgi un produktīvi varētu veikt dotos uzdevumus. Konsultantiem veikt pamatfunkcijas traucē citu valsts un pašvaldības iestāžu funkciju uzlikšana un kompetenču jaukšana, bez tam, šinī procesā iesaistītās iestādes ar šādu kārtību nav apmierinātas.

Vairāk atbalstīt LLU studentu prakses LLKC sistēmā, kas ļautu sagatavot labākus un pieredzes bagātākus speciālistus. Labu speciālistu var sagatavot tikai vairākos gados, tādēļ ir jābūt izstrādātai sistēmai, kas ļautu noturēt jaunos speciālistus un ļautu tiem izaugt par labiem savas nozares konsultantiem. Tomēr tagad, lai speciālistam nodrošinātu labu atalgojumu, ir jāuzliek papildu pienākumi, kas traucē profesionālai izaugsmei. LLKC varētu kļūt par bāzi jauno speciālistu sagatavošanai, kur iespējams iepazīties ar attiecīgās jomas pētījumiem un iegūt pieredzi, tādejādi motivējot jauniešus apgūt lauksaimnieciskās specialitātes.

Kā nopietns trūkums, kas steidzami būtu jālabo, tiek minēts, ka katrā LLKC birojā būtu jābūt valsts apmaksātiem lopkopības un augkopības speciālistiem, jo pamats ir tieši šīs nozares, kas daļā biroju ir zaudētas, un tagad bez tām tiek tālāk attīstīta LLKC pakalpojumu sistēma. Būtu nepieciešama padziļināta sadarbība ar Latvijas plānošanas reģioniem.

Pēc konsultantu domām LLKC vajadzētu vismaz vienu darba drošības speciālistu, kas konsultētu klientus un izstrādātu standarta darba drošības instrukcijas, jo šādu specifisku zināšanu LLKC speciālistiem nav.

Tika minēts, ka lai uzlabotu kontaktēšanos ar klientu, nepieciešama saskarsmes mācība, tai skaitā, lai komunicētu ar presi.

Meža nozares konsultanti uzskata, ka daļējs risinājums varētu būt apmaksāts informatīvais tālrunis konsultāciju sniegšanai. Tādejādi tiktu novērstas būtiskas un gadu desmitiem nelabošanas kļūdas, piemēram, stigošanā.

5.2.16 Iespējams, nelietderīgas konsultācijas/ pakalpojumi

Konsultantiem fokusgrupās tika jautāts vai būtu lietderīgi atteikties no kādu konsultāciju/pakalpojumu sniegšanas, kas kopumā spētu uzlabot LLKC kā konsultāciju vai pakalpojumu sniedzēja kvalitāti un prestižu.

Pēc konsultantu domām varētu atteikties no jautājumiem, kas saistīti ar zivsaimniecību, jo konsultantiem nav šai nozarei vajadzīgo specifisko zināšanu un kapacitātes.

Tāpat nelietderīga esot saimniecību attīstību plānu izstrāde un aktualizēšana, kas prasa daudz laika, bet reāli netiek izmantoti. Konsultanti nav apmierināti ar dažādu statistiskas datu vākšanu, jo tas nedod papildu ienākumus to vācējiem. Neesot lietderīgi nodarboties ar jautājumiem, kas saistīti ar pašvaldību iepirkumiem, jo nolikumi ir jāpārskatī un ir grūti mācīt pašvaldības iepirkumu komisiju, ja šie nolikumi tiek sastādīti nepārdomāti. Tāpat pašiem konsultantiem trūkst zināšanu šajā jomā.

LLKC nevajadzētu būt iestādei, kas Latvijas lauku teritorijā pilda visas iespējamās funkcijas, ar ko valstī kāda iestāde vai pašvaldības jau nodarbojas. Konsultantiem jau tā ir jāpārziņā visas nozares, ar ko cilvēki laukos var nodarboties, kas bieži nemaz nav saistītas ar lauksaimniecību.

Pēc konsultantu domām, būtu lietderīgi samazināt centrālā biroja darbinieku skaitu Ozolniekos. LLKC vadībai būtu jāpārdomā savstarpējās informācijas aprites problēmas un jāsniedz skaidrojums par centrālā biroja pienākumiem/darbu, ja izskanējis šāds viedoklis.

5.2.17 Apmācības

Apmācību organizēšana ir viens no LLKC pamatdarbības veidiem. Pamatojoties uz no LLKC iegūtās informācijas pamata par 2012.gadu, var konstatēt, ka LLKC sniedz apmācību pakalpojumus piecos virzienos. Tie ir sekojoši:

1. LLKC organizētās apmācības lauku iedzīvotājiem (izglītojošie semināri) Tās ir bezmaksas apmācību programmas Valsts lauku tīkla ietvaros visā Latvijā. Šajā aktivitātē izglītoti vairāk kā 5000 klausītāju 21 mācību tēmā. Šajā programmā tēmas ir saistītas ar lauksaimnieciskās ražošanas specifiski profesionālajiem jautājumiem, tāpēc lielu lektoru īpatsvaru veido LLKC speciālisti. Balstoties uz LLKC sniegtās informācijas aprēķiniem, 40-50% ir LLKC darbinieki, bet pārējie ir piesaistītie lektori. Lektori pamatā tiek piesaistīti no valsts institūcijām (LAD, PVD, VAAD, ZM u.t.t), zinātniskajiem institūtiem (LVAEI, SIGRA, BIOR), praktizējošiem uzņēmumiem, lauksaimnieku kooperatīviem. Gandrīz visi lektori ir ar profesionālu pieredzi, kas ir prioritārā prasība, jo šajosursos svarīgākais kritērijs ir augsts līmenis profesionālajā kvalifikācijā. Tikai nākošais kritērijs ir lektora izglītības līmenis, kas lielākoties ir augstākā izglītība. Jāatceras, kā tā ir mūžizglītība, kur svarīgākais ir pieredze un spēja tajā dalīties.

2. LLKC organizētās apmācības ZM pakļautības iestādēm. Tā ir programma profesionālās kvalifikācijas celšanai. Šajā programmā lielākoties ir no ārpusē piesaistītie lektori. Pēc LLKC sniegtās informācijas, tie varētu būt līdz pat 80%, jo vajadzības ir ļoti specifiskas. Tajā skaitā tiek piesaistīti arī augstas kvalifikācijas ārvalstu lektori, kā, piemēram, tas bija Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un zīdētāņu zinātniskajam institūtam rīkotajās apmācībās. Šeit lektoriem dominē ļoti augsts izglītības līmenis, pamatā maģistra grāds, bet ir arī ar doktora grādu, un ilglaicīga darba pieredze, vēlamā vadošā amatā un jomā kur tiek sniegta lekcija. Šīm apmācībām tiek piesaistīti universitāšu lektori, bet salīdzinoši maz to ir no LLU, jo diemžēl, šīs augstskolas lektoru kompetences ne vienmēr spēj apmierināt klientu vajadzības.

3. LLKC licenzētās un akreditētās programmas "Lauksaimniecības pamati un bioloģiskā lauksaimniecība". Programma dod iespēju iegūt IZM atzītu pirmās pakāpes izglītības līmeni lauksaimniecībā. Šī ir izteikti profesionālas ievirzes programma, kur LLKC vadošie nozares speciālisti ir lektori apmēram 90%. Paralēli ir izveidota tālmācības platforma ko vada LLKC Tālākizglītības nodaļa.

4. LLKC apmācības lauksaimnieku sabiedriskajām organizācijām (LOSP, LKAA, ZS, VRG). Šajās programmās ir specifiskas prasības tāpēc apmēram 70% ir no malas piesaistītie lektori. Šo programmu raksturs vairāk ir saistīts ar dažādām menedžmenta prasmēm: mārketingu, komunikāciju, komandas veidošanu, līderismu utt. Savukārt šie jautājumi nav saistīti ar LLKC pamatdarību.

5. LLKC organizētie bezmaksas informatīvie semināri. Šajā programma līdz pat 90% ir LLKC speciālisti.

Kopumā jāsecina, ka LLKC rīkoto apmācību novērtējums gan no klientu, gan pašu konsultantu puses ir augsts. Tomēr fokusgrupu intervijās ar LLKC konsultantiem izkristalizējās vairākas problēmas.

Ne vienmēr ir iespējas piesaistīt kvalitatīvus un nozarē pieprasītus lektorus, jo viņiem nevar apmaksāt ceļa izdevumus, kā arī piedāvātā vienas mācību stundas likme nav konkurētspējīga. Jāņem vērā arī tas, ka vienam lektoram ir grūti piesaistīt un noturēt auditorijas uzmanību ilgāk kā divas stundas, bet apmācības var ilgt līdz pat sešām vai astoņām stundām. Savukārt vairāku lektoru piesaistei vienam semināram vai mācībām nav līdzekļu. Lielās konsultāciju firmas mēdz piedāvāt daudz labākas apmācību iespējas, kaut arī informācija šādos semināros lielākoties tiek sniegta vadoties no šīs kompānijas biznesa interesēm.

ES fondu finansēto projektu ietvaros piedāvātās semināru tēmas ne vienmēr ir aktuālas un interesantas lauksaimniekiem. Savukārt par tēmām, kas tobrīd ir aktuālas un radušās negaidīti, piemēram, cūku mēris vai rapšu sakņu augoņi, seminārus nav iespējams organizēt, jo tam nav iepriekš paredzēti līdzekļi. Tādejādi LLKC paliek lauksaimniekiem neinteresants, jo šo klientiem radušos aktuālo vajadzību apmierina kāda cita kompānija. Tāpat jautājums ir par LLKC piedāvāto semināru tēmu aktualitāti, jo fokusgrups laikā izskan doma, ka tiek noorganizēts seminārs, bet uz to neierodas neviens apmeklētājs.

Bez tam situācijā, kad LLKC ir organizējis atsevišķus bezmaksas seminārus vai apmācības, bet nākamajiem izglītojošajiem pasākumiem līdzekļu trūkuma dēļ dalības maksa ir jāprasa, rodas neapmierinātība un neizpratne lauksaimnieku vidū.

Konsultanti uzskata, ka visus seminārus lauksaimniekiem būtu jāpiedāvā bez maksas, finansējumu piesaistot no valsts vai ES līdzekļiem. Tam piekrīt arī pētījuma autori. Jo, ja komercfirmas līdzīgas tematikas seminārus piedāvā ne tikai bez maksas, bet ar bezmaksas ēdināšanu un pat izklaides programmu savu semināru apmeklētājiem, tad LLKC ir grūti piesaistīt klientus par maksu. Bet uzņēmējiem komercfirmu rīkotajos semināros sniegtā informācija lielākoties nav objektīva. Ja ZM un LLKC ir ieinteresēti komerciāli veiksmīgai un ilgtspējīgai lauku attīstībai, tad ir jānodrošina uzņēmējiem iespēju saņemt objektīvu bezmaksas informāciju. Pēc konsultantu domām finansējums semināriem, ko organizē reģionos, ir jānodod reģionālo biroju rīcībā, jo, ja finansējuma izlietojums tiks plānots LLKC centrālajā birojā, tas varot netikt izlietots apmācību mērķiem.

Arī domājot par nākotnes apmācībām un lektoru atlasī, nevajadzētu kā bāzi uzsvērt formālo izglītības līmeni, jo reizēm tas maz korelē ar profesionālo pieredzi un lektora patiesajām zināšanām konkrētajā nozarē.

Fokusgrupās diskutējot par to, ka LAP 2014-2020 pasākumos „Agrovīde un klimats” un „Atbalsts pārejai uz bioloģisko lauksaimniecību un bioloģiskās lauksaimniecības saglabāšanai” atbalsta pretendentiem nepieciešamība pēc apmācībām agrovīdes un bioloģiskās lauksaimniecības jomā tiek noteikta kā atbalsta saņemšanas nosacījums, konsultanti nonāk pie atziņas, ka tas ir nepieciešams, jo ar agrovīdes prasību ievērošanu lauksaimniekiem ir vislielākās problēmas un visvairāk pārkāpumu, jo viņi nepārzina visas prasības. Vienā fokusgrupā izvērsās diskusija par to, ka nebūtu pieņemami, ja tādas apmācības būs jāapmaksā pašiem lauksaimniekiem. Tas varētu būt kā papildu pienākums LLKC konsultantiem, tomēr tas būs arī papildu slogs lauksaimniekiem. Iespējams, ka varētu noteikt atšķirīgu atbalsta intensitāti dažādiem prasību izpildes līmeņiem.

Konsultanti uzskata, ka, lai celtu LLKC piedāvāto apmācību kvalitāti, tad apmācību ietvaros 30 – 50% būtu jā sastāda praktiskajām apmācībām. Fokusgrupu dalībnieki piekrīt, ka praktiskās apmācības ir svarīga sastāvdaļa apmācībām par jebkuru tēmu, tomēr norāda, ka problēmas var sagādāt praktisko apmācību tehniskās bāzes nodrošināšana.

6. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Raksturojot pētījuma gaitu un iegūtos datus, jāsecina, ka lauksaimnieku un LLKC konsultantu aptauju, kā arī fokusgrupu diskusiju organizācijai bija izvēlēts nepiemērots laiks (maija-augusta mēneši), jo daudzi no potenciālajiem respondentiem un pētījuma dalībniekiem vai nu bija aizņemti sējas darbos, vai arī atradās atvaļinājumā. Tas ir viens no iemesliem ievērojamai nerespondencei (neatbildētībai) lauksaimnieku aptaujā un grūtībām analizēt iegūtos datus dažādos griezumos (reģionu, specializācijas nozaru u.tml.). Šajā pētījuma ziņojumā ir galvenokārt analizētas respondentu atbildes ekonomiska lieluma klasēs (mazo, vidējo un lielo saimniecību grupās). Šādas aptaujas un diskusijas visdrīzāk būtu jāorganizē rudens un ziemas mēnešos. Tas motivētu vairāk respondentu piedalīties pētījumā un sniegt plašākas atbildes.

Lauksaimnieku Interneta aptauja nerasniedza daudz mazo saimniecību darbiniekus. Daži LLKC konsultanti norāda, ka mazo saimniecību īpašnieki retāk izmanto, vai arī vispār neizmanto Internetu ikdienā. To var izskaidrot ar viņu datorlietošanas prasmju trūkumu un šādas vajadzības neapzināšanos. Viņus ir grūtāk informēt par dažādiem jaunumiem, piemēram, par LLKC organizētu semināru kādā konkrētā pagastā.

Vēl viena lauksaimnieku grupa, kas izlasē neiekļuva, ir krievvalodīgie, kas strādā daudzās saimniecībās Latgalē. LLKC konsultanti norāda, ka daudziem lauksaimniekiem šajā grupā ir grūtības saprast informāciju latviešu valodā. Lai sasniegtu šīs augstāk minētās lauksaimnieku grupas, LLKC būtu jā sagatavo viņiem pieejamus informatīvos materiālus (informatīvo lapu vai bukletu veidā), atsevišķos gadījumos arī tulkojot tos krievu valodā. Tāpat, organizējot pētījumus nākotnē, jāņem vērā, ka būtu jāizmanto arī citas pētījuma metodes (piemēram, tiešās intervijas respondentu dzīvesvietās), jāatvēr ilgāks laiks aptaujas veikšanai, kā arī jā sagatavo un jāizplata anketa arī krievu valodā. Šādi pētnieki varētu sasniegt daudzus lauksaimniekus Latgalē, kur ir proporcionāli vairāk krievvalodīgo un mazo saimniecību nekā pārējos Latvijas reģionos.

Salīdzinot LAD un pašu respondentu sniegto informāciju par nozarēm, kurās saimniecības specializējas, jāsecina, LAD dati par specializāciju neraksturo faktisko situāciju saimniecībās. Piemēram, no 201 saimniecībām, kuru pārstāvji bija aptaujā norādījuši specializāciju „laukkopība”, tikai 124 jeb 61,7% ir atbilstoši klasificētas LAD reģistrā. Savukārt no 107 saimniecībām, kuru pārstāvji bija norādījuši piena lopkopību kā savu specializāciju, tikai 63 jeb 58,9% saimniecību ir atbilstoši reģistrētas LAD datu bāzē. Pētnieku telefonsarunas ar dažiem nejauši no LAD datu bāzes atlasītajiem lauksaimniekiem liecina, ka LAD rīcībā ir arī novecojusi vai neprecīza kontaktinformācija. Jāuzsver, ka šie augstāk minētie aprēķini balstās uz izlases datiem un pilnīgi precīzi neraksturo situāciju ģenerālkopā. Tomēr šie atsevišķie gadījumi un aprēķini liek šaubīties, cik aktuāla ir LAD rīcībā esošā informācija par saimniecībām. LAD noteikti vajadzētu pārbaudīt un atjaunot šo informāciju. Bez precīzas informācijas par saimniecībām un to specializāciju nav iespējams pieņemt izsvērtus lēmumus par turpmāko lauksaimniecības nozares attīstību.

Kopumā jāsecina, ka aptaujātie lauksaimnieki augsti novērtē LLKC un citu organizāciju konsultantu zināšanas un pieredzi, kā arī darba kvalitāti. Visatzinīgāk

respondenti vērtē LLKC konsultantu darbu projektu un biznesa plānu izstrādē. Aptaujā nav identificētas atšķirības starp dažāda lieluma un atšķirīgu nozaru saimniecībām, kādu pakalpojumu sniedzēju konsultācijas lauksaimnieki izmanto. LLKC klienti arī izmanto citu organizāciju, visbiežāk komercorganizāciju pakalpojumus, kā arī apmeklē šo organizāciju pasākumus (seminārus, izstādes, pieredzes apmaiņas braucienus).

Lauksaimnieku aptaujas rezultāti liecina, ka augkopības nozarē tuvākajos gados saglabāsies augsts pieprasījums pēc konsultācijām jautājumos par augu aizsardzību un kultūraugu mēslošanu. Tāpat ievērojama interese lauksaimniekiem ir par kultūraugu šķirnēm, augsnes analīzēm un audzēšanas tehnoloģijām. Pētījuma ziņojuma autori uzskata, ka mazajām saimniecībām būtu nepieciešams popularizēt pakalpojumus un konsultācijas, ko tās līdz šim ir retāk izmantojušas, piemēram, konsultācijas par kultūraugu mēslošanu un augsnes analīzes pakalpojumus. Ražību mazajās saimniecībās nav iespējams kāpināt bez attiecīgajām zināšanām šajos jautājumos. Tāpat būtu nepieciešamas aktīvāk informēt par integrētās audzēšanas metodēm, kas izriet no ES prasībām tuvākajā nākotnē.

Intervijas ar atsevišķiem lauksaimniekiem un fokusgrupu diskusijas ar LLKC konsultantiem identificē to, ka LLKC nākotnē jāpievērš lielāka uzmanība savu speciālistu izglītošanai par jaunākajām tehnoloģijām un atziņām dažādās augkopības un lopkopības nozarēs. Lielo saimniecību īpašniekiem un darbiniekiem bieži vien ir labākas zināšanas un attiecīgā pieredze savā nozarē. Daži LLKC speciālisti atzīst, ka viņi daudzus jaunumus uzzina no saviem klientiem. Aptaujas dati liecina arī par ievērojamu komercorganizāciju ietekmi augkopības nozarē. LLKC speciālisti un arī šī ziņojuma autori uzskata, ka, lai izvērtētu dažādu komercorganizāciju piedāvājumu un objektīvi izvērtētu iegūto informāciju, lauksaimniekiem ir nepieciešamas neatkarīga konsultanta sniegtais padoms. Komercorganizāciju mērķis ir galvenokārt pārdot savu produkciju. Tās nav ieinteresētas sniegt pilnīgu informāciju par dažādām alternatīvām (konkurentu ražojumiem), iespējamiem ieguvumiem vai blaknēm, lietojot kādu noteiktu produktu, piemēram, augu aizsardzības līdzekļus. LLKC būtu jānodrošina šādas neatkarīgas konsultācijas, lai lauksaimnieki varētu orientēties dažādu organizāciju produktu piedāvājumā un izvērtēt to lietošanas izmaksas un iespējamās sekas.

Lauksaimniekiem lopkopības nozarē būs vajadzīgas konsultācijas un dažādi mācību kursi veterinārmedicīnā, ēdināšanas plānošanā, lopkopības mītņošanā, kūtsmēsļu uzglabāšanas un dzīvnieku labturības jautājumos. Tuvāko trīs gadu laikā saglabāsies arī liels pieprasījums pēc dažāda veida analīzēm. Mazās saimniecības līdz šim nav pietiekami novērtējuši nepieciešamību konsultēties ēdināšanas plānošanas jautājumos. Šis jautājums ir nozīmīgs, jo labākas zināšanas šajā jomā var nodrošināt ražīguma pieaugumu un mazākas izmaksas. Intervijas ar lauksaimniekiem piena lopkopības nozarē identificē to, ka akūta problēma ir speciālistu trūkums un nepieejamība veterinārmedicīnas jomā. Šo problēmu nevar atrisināt katra saimniecība atsevišķi. Tas ir lauksaimniecības politikas jautājums. Intervētie lauksaimnieki norāda, ka LLKC ne vienmēr izdodas rekrutēt un noturēt augsti kvalificētu speciālistus nekonkurētspējīgā atalgojuma dēļ. Savukārt vadošo veterināro klīniku speciālisti uzskata, ka sakarā ar zemo lopu koncentrāciju reģionos un ne visu zemnieku augsto izglītības līmeni, augstas kvalitātes vienreizēji sniegtie veterinārie pakalpojumi nav lēti, jo tos sniedz reti. Tas izriet no augstajām intelektuālajām un tehniskajām izmaksām, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu plaša spektra pakalpojumu

(operācijas, rentgens, serumu uzglabāšana utt.). Līdz ar to, ne visi zemnieki to spēj atļauties.

Lauksaimnieku aptaujas rezultāti liecina, ka tuvāko trīs gadu laikā saglabāsies ievērojams pieprasījums pēc pakalpojumiem un konsultācijām, kā arī dažāda veida mācību kursiem par projektu un biznesa plānu izstrādi. Šīs jomas svarīgumu novērtējuši gan lielu, gan arī mazu saimniecību pārstāvji. Līdzšinējā sadarbība ar LLKC daudziem lauksaimniekiem šajā jomā ir bijusi īpaši veiksmīga, par ko liecina augstais respondentu vērtējums LLKC speciālistu darbam.

Aptaujātie lauksaimnieki ir arī atzinīgi novērtējuši LLKC speciālistu darbu grāmatvedības pakalpojumu jomā. Par to liecina augstais vidējais vērtējums un daudzu lauksaimnieku ilgstošā sadarbība ar centru. Tuvāko trīs gadu laikā arī saglabāsies pieprasījums pēc līdz šim saņemtajiem pakalpojumiem – pastāvīgu grāmatvedības kārtošanu, deklarāciju un pārskatu sagatavošanu. Lielajām un vidējām saimniecībām ir lielāka interese gan par pakalpojumiem, gan arī par apmācību šajā jomā. Šīm saimniecībām grāmatvedības kārtošana ir sarežģīta un laikietilpīga. Tās var arī atļauties šādus pakalpojumus.

Ievērojama daļa saimniecību, kas darbojas mežsaimniecības jomā, interesē pakalpojumi un konsultācijas par meža inventarizācijas un meža atjaunošanas jautājumiem. Tuvāko trīs gadu laikā var arī prognozēt ievērojamu pieprasījumu pēc pakalpojumiem apsaimniekošanas plāna izstrādē. Aptaujāto saimniecību pārstāvji arī norāda uz nepieciešamo apmācību augstāk minētajās jomās.

Daudzām saimniecībām, īpaši mazajām, ir liela interese par konsultācijām un apmācību par pārtikas ražošanu mājas apstākļos un dažādu normatīvo aktu prasību izpildi, lai šādu ražošanu varētu uzsākt vai veikt. Par to liecina gan lauksaimnieku, gan arī LLKC konsultantu aptaujas rezultāti. Daudzajām mazajām saimniecībām, kas vēlas sākt mājražošanu, varētu būt grūtības samaksāt par konsultācijām un pakalpojumiem šajā jomā. Ja lauksaimniecības politikas veidotājiem ir vēlēšanās attīstīt alternatīvus uzņēmējdarbības veidus laukos un atbalstīt mazos un vidējos uzņēmumus, šādas konsultācijas mājražošanas uzsākšanai vajadzētu nodrošināt bez maksas. Ņemot vērā ievērojamo interesi par šo jomu, LLKC vajadzētu apmācīt vai piesaistīt speciālistus, kuri būtu specializējušies šajā jomā, kā arī sagatavot nepieciešamos informatīvos materiālus.

Daudzi lauksaimnieki apzinās savu zināšanu trūkumu un norāda, ka viņiem būtu nepieciešamas konsultācijas un apmācība dažādos ar vides saistītos jautājumos. Līdz šim lauksaimnieki visbiežāk saņēmuši konsultācijas par augu aizsardzības un citu mēslošanas līdzekļu lietošanas prasībām. Respondentu atbildes liecina, ka šis pieprasījums pēc šīm augstāk minētajām konsultācijām saglabāsies arī turpmākajos trīs gados. Lauksaimnieku atbildes uz slēgtajiem un atvērtajiem jautājumiem liecina, ka viņiem arī būs nepieciešama dažāda veida palīdzība jautājumos, kas ir saistīti ar kūtsmēslu apsaimniekošanu. Dažādas pazīmes liecina (respondentu atbildes, amatpersonu paziņojumi presē), ka daudzās saimniecībās nav uzbūvētas normatīvo aktu prasībām atbilstošas kūtsmēslu krātuves. Lauksaimniecības politikas veidotājiem vajadzētu plašāk un precīzāk informēt par vides aizsardzības jautājumiem un iespējamām izmaksām, kas ir saistītas ar videi draudzīgu risinājumu ieviešanu lauksaimnieciskajā ražošanā. Tas varētu kļūdēt daudzu lauksaimnieku bažas par iespējamo izmaksu celšanos un izglītēt viņus jomā, kur daudziem pietrūkst zināšanu.

Vides jomā, kur saduras dažādu sabiedrības grupu intereses, būtu nepieciešams veidot dialogu un sadarbību starp ieinteresētām pusēm - lauksaimniekiem, speciālistiem un vides aizsardzības organizāciju pārstāvjiem, lai atrastu lauksaimniekiem un sabiedrībai abpusēji pieņemamus risinājumus. Agrovides prasību ievērošana lauksaimniekiem rada problēmas un šajā jomā ir visvairāk pārkāpumu. Tas ir saistīts ar prasību nepārzināšanu. Arī diskusijas parāda, ka LAP 2014-2020 agrovides pasākumos atbalsta pretendentiem nepieciešamība pēc apmācībām agrovides un bioloģiskās lauksaimniecības jomā varētu tikt noteikta kā atbalsta saņemšanas nosacījums. Iespējams, ka varētu noteikt atšķirīgu atbalsta intensitāti dažādiem prasību izpildes līmeņiem.

Šīs atskaites autori konstatēja vairākus riska faktorus LLKC darbā, kas varētu negatīvi ietekmēt LLKC sniegto pakalpojumu un apmācību kvalitāti: 1) finansējuma trūkums; 2) specifisku zināšanu trūkums atsevišķās nozarēs (vides aizsardzības, augkopība, pārtikas ražošana; 3) atsevišķi trūkumi darba organizācijā (LLKC darbinieku aizņemtība citu ar savu darbu tieši nesaistītu uzdevumu izpildē, nepilnības finanšu un darba plānošanā, pakalpojumu pieejamība, informācijas aprīte); 4) nepilnīga informācija par klientiem un mācību kursu apmeklētājiem.

Augstu risku rada daudzu LLKC speciālistu nepietiekamais atalgojums, kas varētu mudināt dažus atstāt darbu šajā organizācijā un izveidot konkurējošus uzņēmumus. Kā negatīvas sekas jāpiemin arī tas, ka daudzos gadījumos bijušie darbinieki piesaista saviem uzņēmumiem esošos LLKC klientus. Šāda rīcība no bijušo LLKC darbinieku puses ir visbiežāk vērojama projektu izstrādes un grāmatvedības jomās.

Fokusgrupu diskusija ar MKPC darbiniekiem atklāj, ka, neskatoties uz labo tehnisko nodrošinājumu, konsultāciju sniegšanu un pieejamību mežsaimniecībā ierobežo finansējuma trūkums. Tā dēļ konsultanti nevar izbraukt uz vietas, lai pārliecinātos par reālo situāciju meža īpašumā un varētu ieteikt kādus noderīgus risinājumus. Šobrīd darbiniekiem jāpaļaujas uz meža īpašnieku sniegto informāciju, kas ne vienmēr ir precīza. MKPC darbiniekiem pietrūkst zināšanu par juridiskiem un nodokļu jautājumiem, kā arī par jaunākajiem pētījumiem mežsaimniecības jomā. Lielāks finansiāls atbalsts pieredzes apmaiņas braucieniem, citu organizāciju semināru un mācību kursu apmeklēšanai ļautu paaugstināt MKPC darbinieku kvalifikāciju.

Aptaujāto LLKC speciālistu atbildes un fokusgrupas diskusijas liek šaubīties, vai LLKC ir speciālisti ar specifiskām zināšanām vides aizsardzības jautājumos. Tāpat gan lauksaimnieki, gan arī paši LLKC konsultanti norāda, ka LLKC speciālistiem pietrūkst zināšanu par jaunākajām tehnoloģijām un atziņām augkopības un lopkopības nozarēs. Ņemot vērā jau pieminēto pieprasījumu pēc konsultācijām un apmācību kursiem, piemēram, par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu un kūsmēsļu apsaimniekošanu, LLKC būtu jānodrošina konsultantu apmācība šajās specifiskajās jomās.

Aptaujātie konsultanti uzskata, ka viņiem ir jāpārzina daudz dažādas nozares un plašs jautājumu loks, praktiski viss, ar ko cilvēki nodarbojas laukos, konsultants nevar specializēties tikai vienā konkrētā jomā, bet ne vienmēr pietiek laika aktuālās informācijas iegūšanai. Izziņas process lielākoties notiek pašmācības ceļā ārpus darba laika, bet reizēm tam laika vairs neatliek. Vairākās jomās, kas ir pieprasītas no klientu

puses, konsultantiem pēc pašu domām, zināšanu pietrūkst, piem., juridiskās, darba drošības, vides, kooperācijas u.c.

Aptaujātie konsultanti atzīst, ka darbam nepieciešamā aktuālā informācija bieži vien operatīvāk tiek saņemta no klientiem, kuri ir kādas lauksaimnieku nevalstiskās organizācijas biedri, lauksaimniecības tehnikas tirgotājiem u.c. ceļā, nevis oficiāli no ZM vai LLKC centra. Ir situācijas, ka kāda no lauksaimnieku nevalstiskajām organizācijām ar ZM vadību vienojas par aktuāla jautājuma tālāku risinājumu un par panākto vienošanos informē tikai savas organizācijas biedrus, citus lauksaimniekus atstājot neziņā. Tāpēc būtiski būtu jāuzlabo informācijas aprites ātrums starp ZM, LLKC centrālo biroju un reģionālajiem birojiem.

Lai arī klientu konsultēšana un/ vai pakalpojumu sniegšana lauksaimniekiem un citiem interesentiem vienmēr ir prioritāte, tomēr ir atsevišķi pienākumi, tai skaitā, rezultatīvo rādītāju izpilde, kas traucē pilnvērtīgu konsultantu darbu – daudz un dažādo atskaišu sagatavošana, datu bāžu papildināšana, saimniecību attīstības plānu sastādīšana, neplānoti un steidzami LLKC centrālā biroja vai ZM uzdevumi u.c., lielākoties tas tiek darīts ārpus darba laika vai atvaļinājumā. Kvalitatīvu konsultāciju sniegšanai traucē dažādie papildu pienākumi, daudz no tā, ar ko šobrīd nodarbojas konsultanti, ir nepieciešams valsts iestādēm, nevis klientiem. Tiešais mērķis nereti vairs nav konsultāciju sniegšana lauksaimniekiem, bet gan rezultatīvo rādītāju sasniegšana sava finansējuma nodrošināšanai. Reģionālie konsultanti vēlētos justies novērtēti no LLKC vadības puses, kā arī vēlas atgriezenisko saiti saviem ieteikumiem un priekšlikumiem. LLKC budžets būtu jāveido caurspīdīgāks un pārskatāmāks, lai konsultantiem būtu pārlicība, ka centrālajā birojā un visos reģionālajos birojos ir vienāda pieeja finansējuma sadalei un problēmu risināšanai.

Lielā daļā LLKC biroju nav pieejami visu nozaru speciālisti, it īpaši tas attiecas uz augkopības un lopkopības speciālistiem, kas ir LLKC pamatdarbības jomas. Salīdzinot visu LLKC speciālistu skaitu kādā konkrētā nozarē ar konkrētajā jomā saņemto atbilžu skaitu jāsecina, ka, piem., augkopībā, kurā LLKC visā Latvijā ir tikai 15 speciālisti, t.sk., 5 LLKC centrālajā birojā Ozolniekos, konsultācijas nepieciešamības gadījumā sniedz apmēram 70% no aptaujātajiem konsultantiem, tātad to ir nepieciešamas darīt arī citu nozaru speciālistiem un lauku attīstības konsultantiem. Tas var būt iemesls, kāpēc izvērtējot atbildes uz aptaujas anketas jautājumiem redzams, ka daļa konsultantu varētu nebūt ļoti augstas kvalifikācijas, jo vairākumā jautājumu par konsultāciju sniegšanu sarežģītākos un profesionālākos tiek atbildēts, ka konsultācijas tiek sniegtas „nemaz”, „ļoti reti” vai „reti”. Tāpat būtu jāpārskata katras konkrētās jomas LLKC speciālistu skaits un to atrašanās vieta visā Latvijā, jo, piem., pārtikas ražošanas un vides jautājumos speciālistu nav, bet lauksaimnieku interese pastāv. Nepieciešams vienlīdzīgāks konsultantu sadalījums pa novadiem, kas neļauj visiem lauksaimniekiem saņemt vienlīdz kvalitatīvas un savlaicīgas konsultācijas.

2007.- 2013.gada plānošanas periodā LLKC konsultanti ir bijuši aktīvi un noderīgi konsultāciju sniegšanā saviem klientiem – mazajiem un vidējiem uzņēmējiem, kuri ir nozīmīgākā klientu daļa, jo lielākoties paši nevar apmaksāt algotu speciālistu, tai skaitā, projektu īstenošanas laikā. Retāk LLKC konsultējas lielie lauksaimnieki. Pamatnozaru konsultantiem tāpat kā pārējiem LLKC konsultantiem, ir pašiem sev jānopelna finansējums. Tas nozīmē, ka konsultācijām ir jābūt maksas, bet zemnieki nevēlas maksāt par konsultācijām trīs galveno iemeslu dēļ: daudzu klientu

maksātspēja (jaundibinātie uzņēmumi, mazie uzņēmumi), neizpratne par to, kāpēc jāmaksā par konsultāciju valstij piederošam un, pēc viņu domām, valsts finansētiem konsultantiem, kuriem konsultēšana ir primārais darbs, iespēja saņemt bezmaksas konsultācijas pie citiem konsultantiem, komercfirmām. LLKC konsultanti praktiski ir vienīgie, kas sniedz konsultācijas mazajiem lauksaimniekiem, jo citas konsultāciju firmas no mazo uzņēmumu konsultēšanas negūst nekādu peļņu.

Atskaites autori uzskata, ka LLKC kā uz galvenajiem klientiem būtu jākoncentrējas uz biznesa uzsācējiem, mazajiem un vidējiem lauksaimniekiem, lielās saimniecības atstājot citām konsultāciju vai tirdzniecības kompānijām. Bet noteikti būtu jāparedz finansējums ekspertu piesaistei konkrētu klientu jautājumu risināšanai, kuros konsultantiem nav pietiekamu zināšanu. Kā arī komercfirmu sniegtās informācijas kritisku izvērtēšanu, lai varētu sniegt neatkarīgu viedokli saimniecībām ieskaitot lielos zemniekus, par plusiem un mūnsiem komercfirmu piedāvājumā. Tas ļautu kļūt par neatkarīgu konsultantu visiem lauku saimniekiem/uzņēmējiem.

Gan šī pētījuma autori, gan arī LLKC konsultanti arī uzskata, ka efektīva pieeja konsultāciju sniegšanā būtu došanās pie klienta uz vietas ar dažādu nozaru speciālistu grupu, kas varētu ieteikt dažādus kompleksus risinājumus. Šāda prakse LLKC bija iedibināta pirms ekonomiskās krīzes un to LLKC konsultanti ir atzinuši par veiksmīgu un efektīvu metodi darbā ar klientiem.

Lai nodrošinātu plašākas bezmaksas konsultācijas meža īpašniekiem MKPC ietvaros, ir vairāki risinājumi, kā to darīt: 1) valsts apmaksāta daļēja slodze katram reģionālajam birojam konsultāciju sniegšanai; 2) valsts apmaksātas izbraukuma konsultāciju dienas uz novadu administrācijām, lai tādejādi būtu tuvāk meža īpašniekam; treškārt, apmaksāts informatīvais tālrunis, pa kuru tiktu konsultēti meža īpašnieki, lai netiktu pieļautas stratēģiskas kļūdas, kuras nebūs iespējams labot gadu desmitiem.

Visbeidzot jāpiemin arī vēl kāds faktors, kas negatīvi ietekmē gan LLKC darbinieku darbu un gan arī sniegto pakalpojumu/apmācību pieejamību un kvalitāti. LLKC gada finansējums tiek apstiprināts tikai martā, nevis gada sākumā, kas ļautu produktīvi saplānot darbus un darboties visa gada garumā. Tāpēc visintensīvākais darbs ir tieši vasaras mēnešos, kad reizēm nav iespējams noteikt prioritātes, savukārt gada sākuma mēnešos aktīvi darboties nav iespējams. Arī mācības lauksaimniekiem bieži vien tiek plānotas neņemot vērā lauksaimnieku darbu cikliskumu, bet gan finansējuma saņemšanas laiku.

Šie trūkumi plānošanā arī rada citas negatīvas sekas. ES fondu finansēto projektu ietvaros piedāvātās semināru tēmas ne vienmēr ir aktuālas un interesantas lauksaimniekiem. Savukārt par tēmām, kas tobrīd ir aktuālas, seminārus nav iespējams organizēt, jo tam nav paredzēti līdzekļi, un tādejādi LLKC paliek lauksaimniekiem neinteresants. Lielās konsultāciju firmas piedāvā daudz labākas un komfortablākas bezmaksas apmācību iespējas, kaut arī informācija šādos semināros lielākoties tiek sniegta vadoties no semināra rīkotāja biznesa interesēm.

Publiski pieejamā informācija par LLKC nesniedz pilnīgu priekšstatu par tās darbības rezultātīvajiem rādītājiem, t.i. cik daudz, kādās nozarēs un reģionos LLKC ir sniedzis konsultācijas un organizējis apmācību kursus. Tāpat ir grūti identificēt pēc dažādām pazīmēm (vecums, izglītība, reģions, specializācija) konsultāciju saņēmējus un semināru apmeklētājus. LLKC ziņojumu autori apgalvo, ka darbinieki reģistrē

apmācāmos un ka pasniedzējiem tiek sniegta informācija par izglītojamo iepriekšējo sagatavotību. LLU pētnieku secinājumi savukārt liecina par to, ka LLKC trūkst precīzas informācijas par mācību kursu apmeklētājiem un ka ne vienmēr izdodas izveidot tādas grupas, kur būtu līdzīgs sagatavotības līmenis. To parādīja arī šī pētījuma fokusgrupu diskusijas, kur konsultanti norādīja, ka uz semināriem sanākot dažāda informētības un zināšanu līmeņa klausītāji, kas samazina semināru lietderību un neveicina LLKC kvalifikācijas popularitāti. LLU pētnieki arī norāda, ka kursu novērtējumos izmantotās anketas un iegūtie dati ir maz noderīgi, lai tos izmantotu analīzei un mācību procesa pilnveidei. LLKC apkopo aptauju datus un noskaidro klausītāju vēlmes, taču publiski pieejamos dokumentos var atrast tikai norādes par to, cik liela daļa mācību kursu un semināru apmeklētāju ir apmierināta ar mācībām vai mācību materiāliem. Šajos dokumentos ir grūti atrast informāciju par to, kāds varētu būt pieprasījums pēc noteiktām konsultācijām un apmācībām tuvākā nākotnē. LLKC noteikti vajadzētu pārbaudīt un atjaunot informāciju par konsultāciju saņēmējiem un kursu apmeklētājiem. Tādējādi varētu īstenot apmācību, mērķtiecīgāk informējot potenciālo interesentu grupas un veidot apmācību grupas, ņemot vērā lauksaimnieku sagatavotību un intereses.

7. IZMANTOTIE AVOTI

- 1) Dieziņa, Sandra. Mēslu krātuves iegāž mazos. 13.08.2012. Dienas Bizness. Izgūts no <http://www.db.lv/laikraksta-arhivs/zinas/meslu-kratuves-iegaz-mazos-376767>
- 2) Graudiņš, Uldis. Lauksaimniekiem draud sankcijas par pārmērīgu lauku mēslošanu. Latvijas Avīze. 17.09.2013. Izgūts no http://la.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=390831:prk-daudz-mslu&catid=114:aktuli&Itemid=135
- 3) Grīnberga-Zālīte, Gunta. Klientu orientētu izglītības pakalpojumu kvalitātes nodrošināšana lauku konsultāciju centros. Promocijas darba kopsavilkums. Latvijas Lauksaimniecības universitātes Ekonomikas fakultāte. 2011., 117.lpp.
- 4) LAD. Lauku attīstības programmas pasākumi. Izgūts no <http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/lauku-attistibas-programmas-pasakumi/>
- 5) LLU Tehniskās fakultātes Izglītības un mājsaimniecības institūts. Apmācību analīze lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un uzņēmējdarbībā laukos. 2007. 114.lpp.
- 6) LR Centrālā Statistikas pārvalde. Lauku saimniecību vadītāju, dzimums, vecums un lauksaimnieciskā izglītība statistiskajos reģionos. Izgūts no http://data.csb.gov.lv/DATABASE/laukskait_10/databasetree.asp?lang=16
- 7) SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Gada ziņojums par 2011. gadu. Ozolnieki. 2012., 32.lpp.
- 8) SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Gada ziņojums par 2010. gadu. Ozolnieki. 2011., 28.lpp.
- 9) SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Gada ziņojums par 2007. gadu. Ozolnieki. 2008., 28.lpp.
- 10) SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”. Pašnovērtējums. Ozolnieki. 2011, 10.lpp.

Ar agrovides prasību ievērošanu lauksaimniekiem ir vislielākās problēmas un visvairāk pārkāpumu, jo viņi nepārzina visas prasības.

8. PIELIKUMI

1.tabula. Kas bija šie citi konsultāciju/pakalpojumu sniedzēji augkopībā?

Konsultāciju sniedzēji	Skaitis	Procenti
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	72	63,2
Ražotājfirmu pārstāvji	53	46,5
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	34	29,8
Uz laiku pieņemtie darbā speciālisti	1	0,9
Lauksaimnieku kooperatīva pārstāvji	45	39,5
Lauksaimnieku nevalstisko organizāciju, biedrību pārstāvji	14	12,3
Cits variants	10	8,8

N=114. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

2.tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā augkopībā Jūsu uzņēmums ir saņēmis konsultācijas un pakalpojumus no Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC)?

Konsultāciju jomas	Skaitis	Procenti
Kultūraugu šķirnes	25	26,0
Kultūraugu mēslošana	51	53,1
Augu aizsardzība	52	54,2
Augsnes apstrāde	15	15,6
Sēklkopība	8	8,3
Augsnes analīzes	22	22,9
Audzēšanas tehnoloģija	23	24,0
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	18	18,8
Citas konsultācijas/pakalpojumi	33	34,4

N=96. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

3.tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā augkopībā Jūsu uzņēmums ir saņēmis konsultācijas un pakalpojumus no citiem uzņēmumiem (t.sk. organizācijām, biedrībām)?

Konsultāciju jomas	Skaits	Procenti
Kultūraugu šķirnes	58	46,8
Kultūraugu mēslošana	68	54,8
Augu aizsardzība	73	58,9
Augsnes apstrāde	34	27,4
Sēklkopība	22	17,7
Augsnes analīzes	41	33,1
Audzēšanas tehnoloģija	44	35,5
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	7	5,6
Citas konsultācijas/pakalpojumi	28	22,6

N=124. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

4.tabula. Citu organizāciju augkopības speciālistu darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	37,0	51,9	4,6	1,9	4,6
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	25,9	47,2	14,8	3,7	8,3
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	21,3	48,1	15,7	4,6	10,2
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	20,4	46,3	15,7	3,7	13,9
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	28,7	55,6	9,3	2,8	3,7
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	13,0	48,1	16,7	7,4	14,8
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	25,9	45,4	13,0	3,7	12,0
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	20,4	50,9	8,3	4,6	15,7

N=111

Avots: LVAEI aptaujas dati

5.tabula. LLKC augkopības speciālistu darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	44,8	36,8	10,3	3,4	4,6
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	39,1	47,1	8,0	1,1	4,6
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	35,6	41,4	10,3	2,3	10,3
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	24,1	41,4	17,2	2,3	14,9
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	36,8	47,1	9,2		6,9
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	41,4	40,2	8,0	4,6	5,7
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	26,4	40,2	14,9	2,3	16,1
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	33,3	46,0	9,2		11,5

N=87

Avots: LVAEI aptaujas dati

6. tabula. Kas bija šie citi konsultāciju/pakalpojumu sniedzēji lopkopībā?

Konsultāciju sniedzēji	Skaits	Procenti
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	33	47,1
Ražotājfirmu pārstāvji	38	54,3
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	34	48,6
Uz laiku pieņemtie darbā speciālisti	3	4,3
Lauksaimnieku kooperatīva pārstāvji	23	32,9
Lauksaimnieku nevalstisko organizāciju, biedrību pārstāvji	15	21,4
Cits variants	3	4,3

N=70. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

7.tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā lopkopībā Jūsu uzņēmums ir saņēmis konsultācijas un pakalpojumus no Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC)?

Konsultāciju jomas	Skaitis	Procenti
Piena lopkopība	52	64,2
Gaļas liellopu audzēšana	24	29,6
Putnkopība	4	4,9
Cūkkopība	4	4,9
Ēdināšanas plānošana (devas, piedevas)	31	38,3
Lopkopības mītņošana (kūts, novietņu būve)	21	25,9
Kūtsmēslu uzglabāšana (mēslu krātuvju būve)	21	25,9
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	16	19,8
Dzīvnieku labturība	33	40,7
Konsultācijas ģenētikā	17	21,0
Tehnoloģiskās iekārtas lopkopībā	10	12,3
Veterinārmedicīna	22	27,2
Dažāda veida analīzes/pārbaudes	19	23,5
Citas konsultācijas/pakalpojumi	21	25,9

N=81. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

8.tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā lopkopībā Jūsu uzņēmums ir saņēmis konsultācijas un pakalpojumus no citiem uzņēmumiem (t.sk. organizācijām, biedrībām)?

Konsultāciju jomas	Skaitis	Procenti
Piena lopkopība	42	56,8
Gaļas liellopu audzēšana	19	25,7
Putnkopība	2	2,7
Cūkkopība	3	4,1
Ēdināšanas plānošana (devas, piedevas)	29	39,2
Lopkopības mītņošana (kūts, novietņu būve)	19	25,7
Kūtsmēslu uzglabāšana (mēslu krātuvju būve)	17	23,0
Bioloģiskās lauksaimniecības metodes	12	16,2
Dzīvnieku labturība	20	27,0
Konsultācijas ģenētikā	22	29,7
Tehnoloģiskās iekārtas lopkopībā	11	14,9
Veterinārmedicīna	32	43,2
Dažāda veida analīzes/pārbaudes	25	33,8
Citas konsultācijas/pakalpojumi	10	13,5

N=74. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

9.tabula. LLKC lopkopības speciālistu darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	39,5	42,1	9,2	3,9	5,3
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	28,9	43,4	10,5	3,9	13,2
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	26,3	38,2	19,7	3,9	11,8
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	21,1	36,8	21,1	5,3	15,8
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	34,2	48,7	7,9	3,9	5,3
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	28,9	42,1	14,5	6,6	7,9
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	21,1	39,5	9,2	9,2	21,1
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	23,7	39,5	5,3	6,6	25,0

N=76

Avots: LVAEI aptaujas dati

10.tabula. Citu organizāciju lopkopības speciālistu darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	40,0	47,1	4,3	1,4	7,1
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	25,7	45,7	11,4	5,7	11,4
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	24,3	42,9	17,1	4,3	11,4
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	21,4	42,9	14,3	8,6	12,9
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	20,0	58,6	7,1	5,7	8,6
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	15,7	35,7	18,6	8,6	21,4
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	22,9	38,6	17,1	2,9	18,6
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	22,9	44,3	8,6	2,9	21,4

N=70

Avots: LVAEI aptaujas dati

11.tabula. Kas bija šie citi konsultāciju/pakalpojumu sniedzēji projektu un biznesa plānu izstrādē?

Konsultāciju sniedzēji	Skaits	Procenti
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	6	10,7
Ražotājfirmu pārstāvji	6	10,7
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	34	60,7
Uz laiku pieņemtie darbā speciālisti	1	1,8
Lauksaimnieku/meža īpašnieku kooperatīva pārstāvji	5	8,9
Citu biedrību pārstāvji	6	10,7
Cits variants	13	23,2

N=56. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

12.tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā projektu un biznesa plānu izstrādē Jūsu uzņēmums/saimniecība ir saņēmis konsultācijas un pakalpojumus no Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC)?

Konsultāciju jomas	Skaitis	Procenti
Projektu izstrāde ES fondu atbalsta saņemšanai	97	91,5
Kredītpieteikumi aizņēmumu saņemšanai no bankām	28	26,4
Biznesa plānu izstrāde	26	24,5
Iepirkuma konkursu procedūras	27	25,5
Kreditēšana un bankas operācijas	13	12,3
Citi pakalpojumi/konsultācijas	9	8,5

N=106. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

13. tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā projektu un biznesa plānu izstrādē Jūsu uzņēmums/saimniecība ir saņēmis konsultācijas un pakalpojumus no citiem uzņēmumiem (t.sk. organizācijām, biedrībām) ?

Konsultāciju jomas	Skaitis	Procenti
Projektu izstrāde ES fondu atbalsta saņemšanai	42	75,0
Kredītpieteikumi aizņēmumu saņemšanai no bankām	18	32,1
Biznesa plānu izstrāde	12	21,4
Iepirkuma konkursu procedūras	8	14,3
Kreditēšana un bankas operācijas	11	19,6
Citi pakalpojumi/konsultācijas	8	14,3

N=56. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

14.tabula. LLKC speciālistu projektu izstrādē darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	54,4	36,9	6,8	1,9	
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	33,0	47,6	7,8	5,8	5,8
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	31,1	43,7	16,5	3,9	4,9
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	31,1	40,8	14,6	8,7	4,9
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	43,7	42,7	6,8	4,9	1,9
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	37,9	47,6	6,8	6,8	1,0
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	33,0	27,2	15,5	11,7	12,6
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	33,0	47,6	6,8	3,9	8,7

N=103

Avots: LVAEI aptaujas dati

15.tabula. Citu organizāciju speciālistu projektu izstrādē darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	40,7	48,1	5,6		5,6
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	40,7	35,2	11,1	3,7	9,3
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	31,5	44,4	14,8	1,9	7,4
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	29,6	48,1	7,4	7,4	7,4
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	31,5	48,1	13,0	3,7	3,7
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	27,8	44,4	14,8	3,7	9,3
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	22,2	37,0	14,8	5,6	20,4
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	27,8	50,0	5,6	3,7	13,0

N=54

Avots: LVAEI aptaujas dati

16.tabula. Kas bija šie konsultanti vai pakalpojumu sniedzēji grāmatvedībā un nodokļu jautājumos?

Konsultāciju sniedzēji	Skaitis	Procenti
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	51	69,9
Uz laiku pieņemtie darbā speciālisti	5	6,8
Lauksaimnieku/meža īpašnieku kooperatīva pārstāvji	4	5,5
Citu biedrību pārstāvji	6	8,2
Cits variants	14	19,2

N=73. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

17.tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā grāmatvedībā un nodokļu jautājumos Jūsu uzņēmums/saimniecība ir saņēmus konsultācijas un pakalpojumus no Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC)?

Konsultāciju joma	Skaitis	Procenti
Pastāvīga grāmatvedības kārtošana saskaņā ar noslēgto līgumu	58	58,6
Nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sastādīšana	58	58,6
Konsultācijas aktuālajos grāmatvedības jautājumos	50	50,5
Ieteikumi grāmatvedības uzskaites sistēmu ieviešanā	15	15,2
Grāmatvedības organizācijas dokumentu izstrāde	16	16,2
Citi pakalpojumi/konsultācijas	19	19,2

N=99. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

18.tabula. Kādās jomās pēdējo trīs gadu laikā grāmatvedībā un nodokļu jautājumos Jūsu uzņēmums/saimniecība ir saņēmis konsultācijas un pakalpojumus no citiem uzņēmumiem (t.sk. organizācijām, biedrībām)?

Konsultāciju joma	Skaitis	Procenti
Pastāvīga grāmatvedības kārtošana saskaņā ar noslēgto līgumu	35	47,3
Nodokļu deklarāciju un gada pārskatu sastādīšana	30	40,5
Konsultācijas aktuālajos grāmatvedības jautājumos	37	50,0
Ieteikumi grāmatvedības uzskaites sistēmu ieviešanā	10	13,5
Grāmatvedības organizācijas dokumentu izstrāde	11	14,9
Citi pakalpojumi/konsultācijas	14	18,9

N=74. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

20.tabula. LLKC grāmatvedības speciālistu darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	55,2	35,4	6,3		3,1
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	52,1	34,4	6,3	2,1	5,2
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	45,8	42,7	5,2	1,0	5,2
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	35,4	41,7	11,5	3,1	8,3
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	51,0	40,6	3,1	2,1	3,1
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	42,7	37,5	7,3	2,1	10,4
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	25,0	31,3	15,6	5,2	22,9
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	36,5	43,8	5,2		14,6

N=96

Avots: LVAEI aptaujas dati

21.tabula. Citu organizāciju grāmatvedības specialistu darba novērtējums (%)

Atbilžu varianti	Pilnīgi piekrītu	Drīzāk piekrītu	Drīzāk nepiekrītu	Pilnīgi nepiekrītu	Grūti pateikt
Viņiem ir nepieciešamās zināšanas un pieredze	49,3	40,6	5,8	1,4	2,9
Viņi ir ieinteresēti risināt Jūsu problēmas	43,5	42,0	8,7	1,4	4,3
Viņi velta pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos Jūsu jautājumā	40,6	42,0	11,6	1,4	4,3
Viņi piedāvā vajadzības gadījumā nestandarta risinājumus	34,8	43,5	13,0	2,9	5,8
Viņi prot izskaidrot sarežģītus jautājumus Jums saprotamā valodā	39,1	47,8	8,7		4,3
Viņi savlaicīgi informēs par izmaiņām plānotajos pasākumos	34,8	40,6	13,0	2,9	8,7
Nepieciešamības gadījumā viņi dosies uz Jūsu uzņēmumu, lai sniegtu konsultācijas	24,6	31,9	18,8	5,8	18,8
Viņi pievērsīsies Jūsu jautājumu risināšanai saprātīgos termiņos	36,2	40,6	8,7	2,9	11,6

N=69

Avots: LVAEI aptaujas dati

22.tabula. Konsultāciju un pakalpojumi sniedzēji vides aizsardzības jautājumos

Pakalpojumu sniedzēji	Skaits	Procenti
Valsts Vides dienests	33	43,4
LLKC	44	57,9
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	18	23,7
Ražotājfirmu pārstāvji	9	11,8
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	15	19,7
Uz laiku pieņemtie darbā speciālisti	3	3,9
Lauksaimnieku kooperatīvu pārstāvji	16	21,1
Citu biedrību pārstāvji	8	10,5
Cits variants	2	2,6

N=76. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

**23.tabula. Citas konsultācijas un pakalpojumi augkopībā, kas
uzņēmumiem tuvākajā laikā varētu būt nepieciešami**

Problēmjas	Skaitis	Procenti
Kompleksi risinājumi, tai skaitā, projektu rakstīšana, biznesa plānu izstrāde bankām, konsultācijas saimnieciskās darbības reģistrēšanai, nepieciešamo dokumentu aizpildīšana, konsultācijas par izmaiņām nodokļos un grāmatvedībā	5	14,3
Preču produkcijas ražošana un realizācijas iespējas	5	14,3
Integrētā lauksaimniecība	3	8,6
Bioloģiskā lauksaimniecība	3	8,6
Augsnes apstrādes tehnikas jauninājumi, to efektivitāte, jaunākās tehnoloģijas MLA, jaunumi augu aizsardzībā	3	8,6
Zemes nomas līgumi	2	5,7
Lauku vēstures sagatavošana, mēslošanas plānu izstrāde	2	5,7
Lauku aizsardzība no dažāda veida postījumiem	2	5,7
Augu seka	2	5,7
Pieredzes apmaiņa, praktiskā pielietošana	2	5,7
Jaunā plānošanas perioda nosacījumi, maksājumi, izmaiņas, nosacījumi, "Zaļā komponentes" ieviešana	2	5,7
Pārtikas pārstrāde	1	2,9
Lauka robežu precizēšana ar GPS	1	2,9
Zaudējumu novērtēšana	1	2,9
Darbspēks	1	2,9
Kooperācija	1	2,9
Meliorācija	1	2,9
Pakalpojumu sniedzēji augkopības nozarē	1	2,9
Nelauksaimnieciskā uzņēmējdarbība	1	2,9
Nezinu	1	2,9
Grūti teikt	1	2,9

N=35. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

24.tabula. Citas konsultācijas un pakalpojumi lopkopībā, kas uzņēmumiem tuvākajā laikā varētu būt nepieciešami?

Problēmjas	Skaitis	Procenti
Lopkopības veidi – aitkopība, truškopība, biškopība, zirgkopība	6	28,6
Produktu realizācija	4	19,0
Labturība, dzīvnieku slimības, papildbarības pielietojums, mikroelementi	3	14,3
Strādājošo nodrošinājums	3	14,3
Mazo uzņēmumu konkurētspēja, pašizmaksas aprēķini	3	14,3
Kvalitatīvu dzīvnieku iegāde, dzīvnieku apzīmēšana, krotāļu pasūtīšana	2	9,5
Mēslu krātuvju būve	1	4,8
Piena kvotu stāvoklis	1	4,8
Zemes noma	1	4,8
Sadarbība ar pašvaldību	1	4,8
Praktiskā pieredze	1	4,8
Pārstrāde	1	4,8
Pakalpojumu pieejamība	1	4,8
Izejvielu sagāde	1	4,8
Kooperācija	1	4,8
Nezinu	1	4,8

N=21. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

25.tabula. Citas konsultācijas un pakalpojumi mežsaimniecībā, kas uzņēmumiem tuvākajā laikā varētu būt nepieciešami

Problēmjas	Skaitis	Procenti
Meža platību aizsardzība pret dzīvnieku postījumiem	3	20,0
Grozījumi medību likumā	2	13,3
Semināri	2	13,3
Cirsmu izsoles	1	6,7
Enerģētiskās koksnes ražošana meža apsaimniekošanā	1	6,7
Zemju apmežošana	1	6,7
Mežu neiztirgošana ārzemniekiem	1	6,7
ES projekti, to sagatavošana	1	6,7
Šādas konsultācijas tiek novirzītas MKPC nodaļas speciālistiem	1	6,7
Nezinu	1	6,7
Grūti teikt	1	6,7

N=15. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

26.tabula. Citas konsultācijas un pakalpojumi projektu un biznesa plānu izstrādē, kas uzņēmumiem tuvākajā laikā varētu būt nepieciešami

Problēmjas	Skaitis	Procenti
Komplekss pakalpojums ekonomikā un grāmatvedībā, projektu rakstīšana, atskaišu, pārskatu sagatavošana	6	30,0
Uzņēmējdarbība - uzņēmuma menedžments, saimnieciskās darbības analīze, neražojošu uzņēmumu likvidācija	4	20,0
Nepieciešams vairāk piesaistīt tieši tos speciālistus, ar kādu nozari lauksaimnieks uzsāk darboties	1	5,0
Zemes kreditēšana	1	5,0
Attiecīgi kādas programmas tiks atvērtas, tādi pakalpojumi būs vajadzīgi	1	5,0
Realizācijas cenas veidošana, realizācijas iespējas	1	5,0
Juridiskās konsultācijas, līgumu sastādīšana	1	5,0
Kooperatīvu dibināšana	1	5,0
Nenokavēta informācija	1	5,0
Nav	2	10,0
Grūti teikt	1	5,0

N=20. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

27.tabula. Apkalpoto grāmatvedības klientu kopējais apgrozījums (ieņēmumus no saimnieciskās darbības, neskaitot valsts un ES atbalsta summas 2012. Gadā, Ls

Apgrozījums	Skaitis	Procenti
1 000,00 - 10 000,00	17	43,6
100 000,00 - 500 000,00	6	15,4
15 000,00 - 50 000,00	6	15,4
Vairāk kā 1 000 000,00	3	7,7
500 000,00 - 1 000 000,00	3	7,7
Līdz 1 000,00	2	5,1
Nav pastāvīgu grāmatvedības klientu, ir bijušas konsultācijas par atsevišķiem ar grāmatvedību saistītiem jautājumiem	2	5,1

N=39. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

28.tabula. Citas konsultācijas un pakalpojumi pārtikas ražošanas un realizācijas jautājumos, kas uzņēmumiem tuvākajā laikā varētu būt nepieciešamas (%)

Problēmjas	Skaitis	Procenti
Produktu mārketinga un realizācija	4	33,3
ES projekti pārtikas ražošanai	2	16,7
Mājražotāju tirgošanās tirdziņos, pavaddokumentu noformēšana	2	16,7
Telpu noma	1	8,3
Tirdzniecības vietas, nodevas	1	8,3
Likumdošana	1	8,3
Ražošanas pašizmaksas	1	8,3
Grūti teikt	1	8,3

N=12. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

29.tabula. Apmācību nepieciešamība (kvalifikācijas paaugstināšanai, sertifikātu, atļauju iegūšanai utt.) uzņēmumiem tuvāko gadu laikā (%)

Apmācību tēmas	Skaitis	Procenti
Jaunākais un aktuālākais likumdošanā, tai skaitā iepirkumi, un lauksaimniecībā	23	22,5
Lopkopība (ģenētiski augstražīga ganāmpulka izveide, kūtsmēslu krātuvju projektēšana, barības sagatavošana u.c.)	22	21,6
Uzņēmējdarbība, t.sk. mārketinga	18	17,6
Apmācības augu aizsardzības līdzekļu operatora un lietotāja apliecības iegūšanai	15	14,7
Mežsaimniecība	13	12,7
HACCP mājražotājiem	13	12,7
Eiropas Savienības projektu un platībmaksājumu pieteikumu sagatavošana	12	11,8
Aktuālās izmaiņas grāmatvedības jautājumos	11	10,8
Bioloģiskās produkcijas ražošana	10	9,8
Jauniešu apmācība	9	8,8
Lauksaimniecības pamatu apgūšana 320 stundas	9	8,8
Darba aizsardzība	8	7,8
Palīgstrādnieku profesionālās pilnveides kursi	5	4,9
Integrētās lauksaimniecības nosacījumi	4	3,9
Kooperatīvu izveide	4	3,9
Komunikācijas prasmes	3	2,9
Augļkopība, dārzenkopība	2	2,9
Datorlietošanas prasmes	2	2,0
Netradicionālā lauksaimniecība	2	2,0
Augkopība (šķirnes, mēslošanas plāni, augsnes analīzes)	5	4,9
Citas atbildes	11	10,8

N=102. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

30.tabula. Aktuālās papildus informācijas ieguves avoti projektu un biznesa plānu izstrādē (%)

Informācijas avoti projektu un biznesa plānu izstrādē	Skaitis	%
LAD u.c. valsts institūciju pārstāvji	56	87,5
Konsultantiem uzticami eksperti	30	46,9
Citu biedrību pārstāvji	24	37,5
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	22	34,4
Cits	16	25,0
LLU un citas mācību iestādes	15	23,4
Lauksaimnieku/ meža īpašnieku kooperatīva pārstāvji	14	21,9
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	5	7,8
Ražotājfirmu pārstāvji	4	6,3

N=64. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

31.tabula. Aktuālās papildus informācijas ieguves avoti grāmatvedības un nodokļu jautājumos (%)

Informācijas avoti grāmatvedības un nodokļu jautājumos	Skaitis	%
VID u.c. valsts institūcijas	57	89,1
Konsultantiem uzticami eksperti	27	42,2
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	25	39,1
Cits	23	35,9
LLU un citas mācību iestādes	8	12,5
Citu biedrību pārstāvji	7	10,9
Lauksaimnieku/ meža īpašnieku kooperatīva pārstāvji	4	6,3

N=64. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

32.tabula. Aktuālās papildus informācijas ieguves avoti pārtikas ražošanas un realizācijas jautājumos (%)

Informācijas avoti pārtikas ražošanas un realizācijas jautājumos	Skaitis	%
Pārtikas un veterinārais dienests (PVD)	46	93,9
Konsultantiem uzticami eksperti	20	40,8
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	14	28,6
Citu biedrību pārstāvji	14	28,6
Lauksaimnieku kooperatīva pārstāvji	12	24,5
LLU un citas mācību iestādes	10	20,4
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	9	18,4
Cits	9	18,4
Ražotājfirmu pārstāvji	7	14,3

N=49. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

33.tabula. Aktuālās papildus informācijas ieguves avoti vides aizsardzības jautājumos (%)

Informācijas avoti vides aizsardzības jautājumos lauksaimniecībā	Skaitis	%
Valsts Vides dienests	46	86,8
Konsultantiem uzticami eksperti	21	39,6
Cits	13	24,5
Neatkarīgi konsultanti (konsultāciju firmas, pašnodarbinātie)	12	22,6
Citu biedrību pārstāvji	12	22,6
Ražotājfirmu pārstāvji	8	15,1
LLU vai citas mācību iestādes	8	15,1
Tirdzniecības vai komercfirmu pārstāvji	7	13,2
Lauksaimnieku/ meža īpašnieku kooperatīva pārstāvji	6	11,3

N=53. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

34.tabula. Darbības reģions (%)

Reģions	Skaitis	%
Vidzeme	28	27,2
Kurzeme	25	24,3
Latgale	23	22,3
Zemgale	21	20,4
Pierīga	7	6,8
Rīga	1	1,0

N=103. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptaujas dati

35.tabula. Kādā jomā iegūta vidējā speciālā, vidējā profesionālā vai augstākā izglītība (%)

Joma	Skaitis	%
Jurisprudence	3	2,9
Ekonomika	22	21,4
Grāmatvedība	22	21,4
Agrārā ekonomika	1	1,0
Lauksaimniecība un radniecīgās jomas	21	20,4
- Agronomija	32	31,1
- Ciltslietu zootehnika	8	7,8
- Dārzkopība	5	4,9
- Zemes ierīkošana	1	1,0
- Lauksaimniecības inženierija	4	3,9
- Lauksaimniecības enerģētika	0	0,0
- Veterinārā medicīna	1	1,0
Mežsaimniecība un radniecīgās jomas	13	12,6
Pārtikas ražošana un radniecīgās jomas	3	2,9
Cits	13	12,6

N=103. Respondenti varēja norādīt vairākas atbildes.

Avots: LVAEI aptauja